

Politiek in Bloemendaal

PIET VAN DER HAM

Zelden deed ik iets alleen

PIET VAN DER HAM

Politiek in Bloemendaal

Zelden deed ik iets alleen

Politiek in Bloemendaal — Zelden deed ik iets alleen verscheen in oktober 2016. De redactionele begeleiding was in handen van Barend en Joke Linders.

Omslag: Duinafslag bij Bloemendaal (beeldbank.rws.nl, Rijkswaterstaat/Joop Beijersbergen).

Cartoon achterplat: Dik Bruynesteyn

Ander beeldmateriaal: zie verantwoording, bladzijde 173

Vormgeving: Sander Pinkse Boekproductie

Druk en afwerking: Wöhrmann Print Service

Copyright © Piet van der Ham, 2016

Voor overname van (delen van) de tekst of illustraties kunt u zich wenden tot uitgeverij Schaep 14, Schaepmanlaan 14, 2061 LZ Bloemendaal.

ISBN 978 90 821771 5 2

NUR 740

Meer informatie over auteur, uitgeverij en bestelwijze is te vinden op www.schaep14.nl

Inhoud

Wat vooraf ging 7

Bloemendaal en de PvdA 14

Zestien jaar wethouder 27

Ontwikkelingen in de openbare ruimte 47

Huisvesting 69

Sport 74

Cultuur 89

Het sociale domein 104

Vier bijzondere gebeurtenissen 113

Politicus buiten de politiek 120

Politieke veranderingen in de regio 137

Politieke veranderingen in de gemeenteraad 143

Overpeinzingen 157

Tot slot 171

Verantwoording 173

Noten 175

Personenregister 183

Wat vooraf ging

Politieke wortels heb ik niet kunnen ontdekken in de familiegeschiedenis van mijn ouders. Mijn vader, A.P.W. van der Ham, studeerde farmacie in Amsterdam, was tijdens zijn studie copiloot/waarnemer bij de Nederlandse luchtmacht en startte in het Ramplaankwartier de Elswout apotheek (later verhuisd naar Overveen). Als militair apotheker was hij betrokken bij de meidagen in 1940 en vanaf 1946 bij het transport van Nederlandse militairen naar Nederlands-Indië. Beroepsmatig was hij dus apotheker en militair. In de oorlog zat hij in het Bloemendaalse verzet en na de oorlog raakte hij betrokken bij tal van maatschappelijke organisaties in Bloemendaal en Haarlem. Mijn moeder had geen beroep.

Leden van het voormalige verzet Bloemendaal bijeen op Duinrust in 1945.
A.J.P. van der Ham, tweede rij van onderen, tweede persoon van links.

Mijn ouders hadden geen uitgesproken maatschappijopvatting. Zij waren niet goed te plaatsen in de verzuilde samenleving van de naoorlogse jaren. Mijn moeder was van huis uit evangelisch-luthers en mijn vader had naar eigen zeggen geen geloof. Zij stuurden hun kinderen naar het openbaar onderwijs. Geen van beiden was lid van een politieke partij of sympathiseerde daar openlijk mee. Wel had mijn vader een vrijzinnige kijk op de Nederlandse samenleving die via de radio onze huiskamer binnenkwam en luisterden we min of meer verplicht naar radio-uitzendingen van verschillende aard en signatuur. Van de kinderprogramma's van dominee E.D. Spelberg, de oprichter van de VPRO, via het gepeperde socialistische commentaar van Klaas Voskuil bij de VARA tot aan de radiopraatjes van pater Henri de Greve die voor de KRO de meest rechtse katholieke standpunten verwoordde. Er was weinig lijn in de keuze van mijn vader te ontdekken, anders dan dat hij ons leerde de dingen van verschillende kanten te bekijken.

Toch heeft hij mij wel beïnvloed in mijn maatschappelijke oriëntatie. Hij was een groot voorstander van openbaar onderwijs, hield erg van sport, was zich bewust van zijn academische opleiding zonder minachting voor minder opgeleiden, kon goed met andere mensen omgaan en was sober in zijn bestedingspatroon of het uitdragen van eigen welvaart. Wat dat betreft was hij een prima rolmodel.

Ook tijdens mijn opleiding Sociale Geografie heb ik geen moment gedacht aan een politieke carrière. Mijn belangstelling ging uit naar onderzoek en onderwijs. En daar heb ik me tot 1970 ook mee beziggehouden. Daarna pas dompelde ik mij in de gemeentepolitiek, steeds in combinaties met functies in de gezondheidszorg, sport, cultuur, woningbouw en het hoger beroepsonderwijs. Ik genoot een ongekennde vrijheid bij het uitvoeren van de verschillende taken. Wellicht is die vrijheid van handelen aantrekkelijker geweest dan een eervolle ingekaderde baan. Ik ben steeds gelukkig geweest met de keuzes die ik maakte; mijn werkzaamheden waren maatschappelijk zinvol, spannend maar sloten steeds goed aan op mijn interesses en mogelijkheden.

Ondanks mijn gevorderde leeftijd is er niets veranderd aan mijn verlangen naar nieuws. Nog altijd voel ik de drang mijn mening te geven over maatschappelijke en politieke zaken. Over wezenlijke politieke vraagstukken ben ik niet anders gaan denken.

Het boek dat voor u ligt gaat over veertig jaar politieke activiteiten in Bloemendaal. In de periode 1978–1994 was ik hier wethouder. In de periode daaraan voorafgaand en na mijn afscheid als wethouder heb ik mij in tal van bestuursfuncties bezig mogen houden met maatschappelijke organisaties in Bloemendaal en omgeving. In die hoedanigheid ben ik meer dan eens geconfronteerd met de keerzijde van de politiek. Zo werd bestuurlijk Bloemendaal in 2014 en 2015 opgeschrikt door een crisis die landelijk zo veel aandacht kreeg dat ik, en met mij vele andere Bloemendalers, voortdurend moest uitleggen wat er allemaal aan de hand was. Dat was moeilijk te doorzien en feitelijk is dat nog steeds het geval.¹ Wat is er politiek nu zo veel anders dan vroeger? Deze vraag bracht mij ertoe mijn eigen politieke geschiedenis, zowel in de gemeenteraad als daarbuiten op te schrijven. Een zekere vorm van nostalgie zal daar mede debet aan zijn.

Hoewel ik op veel plaatsen in dit boek zichtbaar ben, is het geen autobiografie. Het zijn slechts herinneringen aan gebeurtenissen en personen zoals ik die in politiek Bloemendaal en maatschappelijke organisaties daaromheen heb meegemaakt. De lokale politiek is nu eenmaal een netwerk van personen en groeperingen die elkaar over en weer beïnvloeden. Je bedenkt of doet in de plaatselijke politiek zelden iets alleen! Daarom verbind ik in dit boek mijn eigen politieke en bestuurlijke geschiedenis met die van mijn tijdgenoten.

Pas in de periode dat ik in Amsterdam-Osdorp woonde (1963–1968) ben ik me gaan oriënteren op de landelijke en plaatselijke politiek. Ik was secretaris van de commissie sportaccommodaties van de gemeente Amsterdam, deed onderzoek en kwam in aanraking met de Amsterdamse sportwereld en de gemeentepolitiek. In die tijd stemde ik PvdA omdat ik daar vage affiniteit mee had, maar ik was geen lid van de partij. Ik voelde me meer aangetrokken tot het charismatische optreden van Hans van Mierlo. In 1966 verkondigde hij in de Amsterdamse RAI uiterst welbespraakt dat het allemaal anders moest in de Nederlandse politiek. Dat geluid en zijn jeugdigheid spraken mij erg aan. Zo belandde ik bij D66.

Na mijn verhuizing naar Haarlem werd ik actief voor de afdeling Zuid-Kennemerland van D66. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1970 kwam ik op de eerste plaats van de Haarlemse

kandidatenlijst te staan. De verkiezingen zelf verliepen uiterst succesvol. D66 veroverde maar liefst vier van de 39 raadszetels: Paul Captijn, Hannie Jansen Schoonhoven, Dré Kraak en ikzelf. Tot onze verrassing kwam er zelfs een wethouderspost vrij voor D66. De andere partijen konden het namelijk niet eens worden over de zetelverdeling. Ik kreeg voldoende stemmen om plaats te nemen achter de tafel van het college van Burgemeester en Wethouders. Ik was de jongste wethouder, alle andere collegeleden waren ouder: Burgemeester Lou de Gou, locoburgemeester Daaf Geluk, Wim van Liemt en Dirk Spek hadden de leeftijd van mijn vader. Piet Voskuilen, Ton Thuis, Leo van den Berg, secretaris J.N. Meijsing en locosecretaris Jan de Vries waren tien tot vijftien jaar eerder geboren dan ik.

Het was een college met een voor die tijd brede politieke samenstelling (PvdA, KVP, Prot.Chr.Groep, VVD en D66) dat in goede harmonie functioneerde. Ondanks mijn relatieve jeugdigheid heb ik met alle collegeleden een goede persoonlijke verstandhouding kunnen opbouwen die in de loop van die vier jaar alleen maar groeide. Van ieder van hen leerde ik zaken die ik in mijn latere politieke loopbaan heb kunnen toepassen.

College van Haarlem in 1970.

Ik kreeg maar liefst drie portefeuilles: planologie, milieubeheer en volksgezondheid. Zo heb ik me bezig kunnen houden met het ruimtelijk afronden van de stadswijk Schalkwijk, het autoluw maken van de binnenstad van Haarlem, de herstructurering van het Stationsplein, het formuleren van een beleid voor de Haarlemse stadsvernieuwingswijken, de ontwikkeling van het recreatiegebied Spaarnwoude en het bestrijden van de provinciale wegenplannen. In het milieubeheer ging het vooral om het reinigen van het door de Haarlemse industrie sterk vervuilde oppervlaktewater, de geluidhinder van het vliegverkeer van Schiphol, het inzamelen van glas (de eerste bak in Nederland stond op de Grote Markt) en het afstemmen van de verschillende vormen van milieufacties door gemeentelijke diensten en afdelingen. Veel steun daarvoor kreeg ik van Boudewijn Luyken, de door de gemeente aangetrokken milieudeskundige. Bij volksgezondheid stonden de drugsvoorlichting aan scholen, de fluoridering van het drinkwater, de financiering van ziekenhuizen en de ontwikkeling van de geestelijke gezondheidszorg op de agenda. Met elkaar meer dan een dagtaak waaraan ik met enthousiasme heb gewerkt.

Al spoedig echter ging het landelijk bergafwaarts met D66. Bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer in 1972 viel de partij terug van 11 naar 6 zetels. Dat doemscenario voltrok zich ook in 1974. Zowel bij de verkiezingen voor Provinciale Staten als de gemeenteraden werd D66 weggevaagd. D66 Haarlem heeft die catastrofe niet meer meegemaakt, ze heeft de gemeenteraadsverkiezing aan zich voorbij laten gaan en zichzelf daarna opgeheven. Daarmee was het voor mij einde verhaal. Met een mooie toespraak van burgemeester De Gou in de laatste gemeenteraad van 28 augustus 1974 en een oude stadskaart van Haarlem als afscheidscadeau viel voor mij het doek.

Het zou nog twee jaar duren voor ik de overstap kon maken naar de PvdA. Dat had alles te maken met een nota die ik als bestuurslid van de AVMZ (Algemene Vereniging Maatschappelijke Zorg) aan het schrijven was over de sociale aspecten van de wijkvernieuwing. Die nota sloot eensdeels aan bij de ideeën van Maté Kuiper, het hoofd van de AVMZ, en het Haarlemse PvdA-raadslid Jan van Wensveen, maar ging ook in op de beleidsnotities die ik als wethouder had geschreven. Stads- en wijkvernieuwing wer-

Afscheid van D66 in 1974,
tekening van Rike Ruiter.

den destijds meestal bekeken vanuit de hoek van de planologie en de volkshuisvesting. Wat ontbrak was een benadering vanuit onderwijs, maatschappelijke opbouw en bestrijding van armoede en daarmee samenhangende problematieken als werkeloosheid en alcoholmisbruik. Kort gezegd: het ging om straten en woningen en veel minder om de mensen die er leefden. Ik heb toen een pleidooi gehouden om beleidsmatig de fysieke (wijk)vernieuwing te koppelen aan de sociale (wijk)vernieuwing. Mijn nota kreeg veel aandacht in het *Haarlems Dagblad* en diverse regionale dagbladen. Voor die tijd was het kennelijk een origineel denkbeeld.² Later is het begrip sociale vernieuwing gemeengoed geworden.

Door het schrijven van de nota ontdekte ik dat ik politiek naar links was opgeschoven. Omdat ik overtuigd ben van de noodzaak werk te maken van zaken als armoedebestrijding en het opheffen van maatschappelijke ongelijkheid, werd het me duidelijk dat ik de daad bij het woord moest voegen en lid moest worden van de PvdA. Deze gedachteontwikkeling is nadien mijn concrete leidraad geworden voor mijn werk als wethouder in Bloemendaal. Naast het ‘rijke’ Bloemendaal is er behoefte aan een politieke partij die zich sterk maakt voor het ‘andere’ Bloemendaal. Van die partij ben ik nu al weer veertig jaar lid. Van die veertig jaar doe ik hierna verslag.

Een boek schrijven over jezelf, ook als dat je politieke zelf betreft, is een vorm van ijdelheid. Ook nog verwachten dat anderen dat willen lezen, getuigt van overschatting. Daarom draag ik dit boek op aan de mensen die in de politiek van Bloemendaal een rol hebben gespeeld en zonder wie mijn politieke en bestuurlijke leven er anders uit gezien zou hebben. Net als ik maakten zij tussen 1976 en 2016 deel uit van een samenleving in een concreet gebied (Zuid-Kennemerland). De ene keer betrof het langdurige relaties de andere keer waren de contacten vluchtiger. Maar steeds waren wij politiek of bestuurlijk verbonden. Wie interesse heeft voor deze mensen, voor zichzelf of voor mij zal de moeite willen nemen *Politiek in Bloemendaal* of onderdelen daaruit te lezen en te bekijken. Grote kans dat u zich zult ergeren. Mijn overpeinzingen kunnen ook herkenning oproepen. In ieder geval blijven zo de politieke gebeurtenissen van politiek Bloemendaal voor het nageslacht bewaard.

Bloemendaal en de PvdA

Omdat mijn politieke verhuizing van D66 naar de PvdA gepaard ging met een fysieke verplaatsing van Haarlem naar Overveen, werd ik lid van de afdeling Bloemendaal van de PvdA. Daar bekeek men mij in eerste instantie met argusogen: een vreemde eend in de bijt! Lang duurde die argwaan gelukkig niet. Zo groot was het verschil in opleiding en beroep tussen mij en de meeste PvdA'ers nu ook weer niet. De PvdA in Bloemendaal bleek uitstekend georganiseerd, had bekwame raadsleden en was een gewaardeerde politieke partner in het college van B en W. Vooral het overtuigde sociaaldemocratische denken van mensen als Harry Peschar, Harry Stapel en Jan de Korte had de partij ruim krediet verschaft. Op die politieke goodwill heb ik kunnen steunen. Ik ontmoette er Henk Wooldrik die ik kende vanuit de studentenvereniging, en zijn vrouw Annemarijke waarmee ik later in verschillende besturen zou zitten. Ook Bram Peper en Rinske Schoorl kende ik uit mijn studie- of Haarlemse tijd, evenals Bert en Irene Brulleman.

Bij de gemeenteraadsverkiezing van 1978 stelde ik mij kandidaat en kwam ik als nummer drie op de lijst. Dat was geen zekere zetel. Jan de Korte was lijsttrekker en Irene Brulleman stond op nummer twee. Vooraf had de PvdA Bloemendaal bepaald dat ik kandidaat wethouder zou zijn als opvolger van Harry Stapel die al acht jaar namens de PvdA in het college had gezeten. De kans op een wethouderschap voor de PvdA was reëel vanwege de te verwachten politieke verhoudingen in de gemeenteraad. De vvd haalde sinds vele jaren net niet de meerderheid en had het cda nodig voor de vorming van een meerderheidscollege. Die partij stond erop dat de PvdA dan de derde partij zou worden. Zo zou het college een juiste afspiegeling zijn van de verhoudingen in de gemeenteraad en daarmee van de Bloemendaalse bevolking.

Deze opstelling van de VVD en het CDA was opmerkelijk omdat in die tijd de PvdA in de grote steden niet zo vrijgevend was. Daar domineerde de PvdA en werden zogenoemde programcolleges gevormd meestal zonder de VVD en het CDA.

Zonder veel discussie benoemde de gemeenteraad uit haar midden Gerard Ebeli als wethouder voor de VVD, Wim van der Ploeg voor het CDA en mij namens de PvdA. Zo was ik bij mijn entree in de Bloemendaalse raad na goed een uur weer terug op een wethoudersstoel. De liefde voor de democratie ging bij VVD en CDA niet zover dat ook de portefeuilles evenwichtig werden verdeeld. Tijdens de eerste vergadering van het college van Burgemeester en Wethouders legde burgemeester Gerrit Weekhout de portefeuilles als te trekken kaartjes op tafel. De spelregels voor de verdeling ervan waren tamelijk apart. Nadat Weekhout en mijn collega wethouders Ebeli en Van der Ploeg hun favoriete kaartjes hadden aangewezen, bleef de rest voor mij over. Naar mijn voorkeur werd niet gevraagd.

Overigens bleken de 'afleggertjes' in de praktijk positief uit te pakken. Zo heb ik via de portefeuilles Publieke Werken, Grondbedrijf en Gemeentelijke Woningbedrijf onder meer de kabeltelevisie kunnen invoeren, HAT-woningen³ kunnen bouwen, een verkeersnota in omloop gebracht en invloed kunnen uitoefenen op de sportvelden en het sportbeleid. In de latere jaren heb ik mij vooral beziggehouden met huisvesting, sport en cultuur.

In de zestien jaar van mijn wethouderschap waren er maar weinig personeelsswisselingen in de fractie. Jan de Korte werd na de verkiezingen van 1990 vervangen door Rens van Schie, en Irene Brulleman gaf in 1992 het stokje over aan Ted Blesgraaf. Ik had dus te maken met vier verschillende fractieleden, steeds in een fractie van drie personen. Door die korte lijnen wisten we bijna instinctief hoe ieder van ons over belangrijke politieke vraagstukken dacht. Dat kwam mede door het toen nog monistische stelsel, een wethouder maakte zowel deel uit van het college als van de fractie. Ik heb dat stelsel altijd als functioneel en plezierig ervaren. Door in de fractie voldoende tijd te nemen om elkaar over en weer te informeren, rijpt de oordeelsvorming, zeker bij complexe zaken. Daarbij speelde ook de aanwezigheid van een of meer bestuursleden en/of lijstopvolgers een positieve rol. Die konden de mening van de politieke achterban verwoorden. Vooral Annema-

PvdA fractie in 1978.

rijke Wooldrik, vele jaren voorzitter van de afdeling, vervulde die rol met verve.

Maar liefst viermaal heb ik de verkiezingscampagne voor de gemeenteraad meegemaakt. De eerste keer als nummer drie, daarna steeds als lijsttrekker. De verkiezingstijd was altijd spannend, vermoeiend, soms emotioneel, maar vooral samenbindend. Zeker een kwart van de afdeling deed mee. Ik had meestal een belangrijk aandeel in het ontwerpverkiezingsprogramma en de te volgen verkiezingsstrategie, maar een groot aantal andere leden deed het echte werk. Onvermoeibaar gingen zij langs de huizen om aandacht te vragen voor de PvdA. Vanaf 1982 ging dat gepaard met het aanbieden van een plantje, eerst een afrikaantje en later een primula. De plantjes werden los gekocht, in een potje gestopt en voorzien van een sticker met het logo van de PvdA en mijn naam. Met elkaar zo'n 2000 potjes! Onze tuin helemaal vol bakken met plantjes en inpakkers in voorjaarstenue!

Of de gang langs 2000 huizen waar mogelijkterwijs PvdA stemmers zouden kunnen wonen, enige meerwaarde had voor de verkiezingsresultaten valt niet meer na te gaan. Een feit is dat slechts weinig burgers deze PvdA-geste weigerden aan te nemen. De plantjes waren vaak een goede 'binnenkomer' voor een gesprek over de plaatselijke politiek. En daar gaat het bij gemeenteraadsverkiezingen om. Door die werkwijze leerde de PvdA haar kiezers kennen en omgekeerd. Maar anders dan via de huisvestings-

PvdA fractie in 1990 met Ted Blesgraaf als eerste opvolger.

sprekuren of de krant waren de rollen nu omgedraaid. Niet zij hadden jou nodig maar jij hen. Los daarvan gaf het gezamenlijk door een buurt trekken onderling groot plezier. Een volgauto met potjes, een mand met potjes aan je arm, aanbellen en je verhaal doen. Na afloop doken wij met alle canvassers – zo heten politieke colporteurs – de kroeg in voor een biertje en sterke verhalen.

Jarenlang was Appie Bosch onze campagneleider. Hij regelde voor de PvdA Bloemendaal vrijwel alle praktische zaken. Hij plakte de grote posters op de gemeentelijke verkiezingsborden en bracht de raambiljetten bij de leden thuis. Onmisbaar was hij voor het transport van de plantjes maar nog belangrijker was zijn electorale inbreng. Appie was rietvlechter van beroep en jarenlang creatief therapeut in het Provinciaal Ziekenhuis (PZ) in Bloemendaal. Zijn plaats op de kandidatenlijst was voor de Bloemendaalse PvdA van groot belang, omdat veel patiënten – mede door hem – op de PvdA stemden. Ook in zijn eigen buurt, dicht bij PZ, genoot Appie veel faam en wist hij stemmen binnen te halen. De combinatie van beide factoren zorgde jarenlang voor een stabiele aanhang voor de PvdA in Bloemendaal-Noord/Duinlustpark. Zonder de steun van Appie zou ik waarschijnlijk geen zestien jaar wethouder zijn gebleven.

In een van die campagnes prijkte een prachtige kleurenfoto van mij meer dan levensgroot op de verkiezingsposter. Dat was iets nieuws, met je hoofd en halve lijf op de gemeentelijke borden

hangen. De foto was geplakt op dik karton en voorzien van een plastic afdeklaag. Daardoor was de poster echter te zwaar geworden. Appie had de oplossing. De poster moest niet geplakt maar geschroefd worden. Op een avond trokken wij met zijn auto de gemeente rond om de posters 'op te hangen'. Appie was onze 'voorman', wij volgden zijn instructies op. Zo kwam mijn beeltenis onder meer te hangen in Overveen, tegenover de toenmalige garage Van Wijk aan de Bloemendaalseweg. Kennelijk was het boren en schroeven niet in goede aarde gevallen bij omwonenden die niets op hadden met de PvdA. Toen we later die avond op de terugweg naar huis het verkiezingsbord passeerden, bleek mijn hoofd bewerkt met een zwarte spuitbus. Iemand had zich op mij uitgeleefd. De poster is blijven hangen en heeft zijn werk gedaan. De verkiezingen pakten zeer voordelig uit voor ons.

De ideologie

Binnen de PvdA was niet steeds duidelijk hoe je je zelf moest noemen: sociaaldemocraat, socialist of gewoon lid van de PvdA. Het had vooral te maken met leeftijd en familieachtergrond, ontdekte ik. Oudere leden waren vaak opgegroeid in gezinnen waar de SDAP toonaangevend was. Voor anderen woog vooral het afzetten tegen het kapitalisme en de trots van het arbeidersdom het zwaarste. Lang werd dat verwoord door het zingen van de Internationale op 1 mei, de Dag van de Arbeid. Dat gebeurde ook wel op landelijke PvdA bijeenkomsten. Ik vond het een indrukwekkend lied, maar voelde mij bij het zingen zo ongeveer als sommige voetballers van het Nederlands elftal bij het zingen van het Wilhelmus. Waar gaat dat lied eigenlijk (nog) over? Het is een collectief ritueel dat verdween toen de PvdA onder premier Kok haar ideologische veren begon af te schudden. Maar was dat verstandig en is modernisering naar een meer algemene linkse partij echt nodig geweest? Ik zelf vind van wel en houd mij vast aan het begrip links, al spreekt ook het gedachtengoed van de sociaaldemocratie mij aan.⁴

Om inzicht te krijgen in het sociaaldemocratische leven van partijgenoten hebben mijn vrouw Marijcke en ik ons indertijd laten bijpraten door mijn voorganger wethouder Harry Stapel en zijn echtgenote Mien. Zij hebben ons gedurende een aantal avonden 'meegenomen' naar hun jeugd waarin de sociaaldemocratie de rode draad vormde. De AJC (Arbeiders Jeugd Centrale), Vier-

houten, volksdansen, 1 mei viering, kamperen, niet roken en geen alcoholgebruik. Voor hen een prachtige tijd. Voor mij een totaal andere wereld dan waarin ik opgroeide. In het Bloemendaal en Haarlem van mijn jeugd (school, buurt, sport) was ik nauwelijks 'rode' jongens en meisjes tegengekomen. Pas op het Coornhert Lyceum kwam ik in contact met Wim Mensink, de latere PvdA wethouder in Haarlem wiens vader gedeputeerde was voor de PvdA in Noord-Holland. Dat was de eerste aan wie Harry Stapel mij later deed denken. Harry en Mien hebben mijn kennis over de sociaaldemocratie aardig bijgewerkt. Hun warmte, eenvoud en overtuigingskracht inzake politieke opvattingen waren totaal anders dan de meer intellectuele wijze van denken die ik bij D66 had ervaren. Die directe verbinding tussen sociaaldemocratie en levensstijl heb ik bij meer partijgenoten ervaren.

Jan de Korte

Jan de Korte bezat de gave van het woord. Als hij in de raad het woord nam, luisterde iedereen aandachtig. Jan was een meester in het improviseren, sprak vrijwel niet vanaf papier en trad soms op als 'mediator' (het woord werd toen nog niet gebruikt) als de besluitvorming vast dreigde te lopen. Bij mijn weten is Jan nooit de nestor (oudste) van de raad geweest. Dat was Siem van der Vossen van het CDA, maar feitelijk vervulde hij wel de rol van 'grand old man'. Als het ging om de sociale woningbouw was Jan niet te stuiten. Dat onderwerp lag hem als PvdA'er na aan het hart. Dat bleek ook toen hij zich in 1990 terugtrok uit de raad en voorzitter werd van de sociaaldemocratische woningbouwvereniging Bloemendaal-Noord. Die zou later fuseren met andere corporaties tot Brederode Wonen. Jan werkte bij de provincie Noord-Holland en had daarmee een helder beeld van regionale problemen. Binnen het provinciale apparaat beschikte hij over een uitgebreid informatienetwerk. Zo was Jan in staat om over vrijwel alle onderwerpen, groot of klein, een deskundig oordeel te hebben dat hij dan steeds op een enthousiaste en overtuigende wijze naar voren wist te brengen.

Jan was ook een groot sportliefhebber, fanatiek zeiler, tennisser, schaatser, langlaufer en wielrijder (op zijn ouderwetse herenfiets). Zo mocht ik hem in 1985 samen met een groot aantal andere Bloemendalers huldigen vanwege het uitrijden van de Elfstedentocht.

Als bestuurslid van de wijktennisvereniging Elswout in het Aerdenhoutse Bovenwegkwartier en voorzitter van de Kunstijsbaan in Haarlem was Jan onweerstaanbaar in zijn enthousiasme voor uitbreiding van die accommodaties. In de gemeenteraad echter moest hij de Kunstijsbaan overlaten aan anderen vanwege mogelijke vermenging van belangen. Dat kostte hem zichtbaar moeite.

Datzelfde probleem deed zich voor op andere terreinen. Jan die vrijwel dagelijks langs de Bovenweg en Elswoutslaan fietste, was mordicus tegen een uitrit van tennispark Duinvliet op de Elswoutslaan. Na een uitspraak van de Raad van State is die er toch gekomen.⁵ Wel kreeg hij zijn zin bij het versmallen van de Bovenweg. In het midden van de weg kwamen bomen te staan die in de wandelgangen de Jan-de-Korte-bomen werden genoemd. Verlichting langs de Elswoutslaan was hem een gruwel. Toen de fractie van de PvdA tijdens een fractievergadering vóór lage lampen langs het fietspad bleek te zijn, dreigde hij de fractie vaarwel te zeggen. Zo ver is het niet gekomen. Overigens ving het fietspad later toch enig licht van de baanverlichting van tennispark Duinvliet.

Ook na zijn politieke loopbaan bleven de contacten. Qua leeftijd ligt Jan tien jaar op mij voor. Na mijn vertrek als wethouder van Bloemendaal droeg hij twee bestuursfuncties aan mij over: het

Jan de Korte te midden van alle Bloemendalers die in 1985 de Elfstedentocht uitreden.

voorzitterschap van de kunstijsbaan Haarlem en van de woningbouwvereniging Brederode Wonen. Beide functies heb ik steeds gezien als een bijdrage aan een samenleving waarin het sociaal-democratische gedachtengoed tot zijn recht komt.

Rens van Schie

In 1990 kwam Rens van Schie als Vogelenzanger op de verkiezingslijst van de PvdA. Politieke ervaring had hij opgebouwd als gemeenteraadslid in de naburige gemeente Noordwijkerhout in de provincie Zuid-Holland, waar hij voor de plaatselijke lijst van het dorp De Zilk uitkwam. Die partij maakte zich vooral sterk voor de omleiding van het doorgaande verkeer door De Zilk. Dat moest gebeuren door het tracé van de S19 (nu N206) van De Zilk te verleggen naar de grens van Vogelenzang in Noord Holland. Dat is gelukt. Nadien verhuisde Rens naar een van de woningen die op het voormalige fabrieksterrein van de Firma Ruigrok waren gebouwd.⁶ In de verkiezingsstrijd van 1990 pleitte hij voor een referendum onder de Vogelenzangers over een mogelijke rondweg om Vogelenzang ter ontlasting van de drukke Vogelenzangseweg door het dorp. Daar is de politiek niet op ingegaan. Wel is later door de Dorpsraad van Vogelenzang over hetzelfde onderwerp een enquête gehouden. Dat leverde evenveel voor- als tegenstanders op.

Ook Rens vroeg voortdurend aandacht voor sociale huisvesting. Daarnaast verloochende hij zijn opleiding in de biologie en de milieukunde niet. Ik herinner mij een briljant betoog over de ouderdom van de bomen langs de Elswoutslaan, het gevaar van omvallen en de noodzaak daar de zaag in te zetten. Bedoeld als tegenwicht tegen raadsleden van vooral Progressief Bloemendaal die de bomen wilden behouden. Politiek was het een lastig onderwerp (kappen lag electoraal slecht), maar Rens hield – terecht – vast aan zijn standpunt. Wie nu door de Elswoutslaan rijdt tussen de nieuw geplante bomen, ziet dat hij gelijk had.

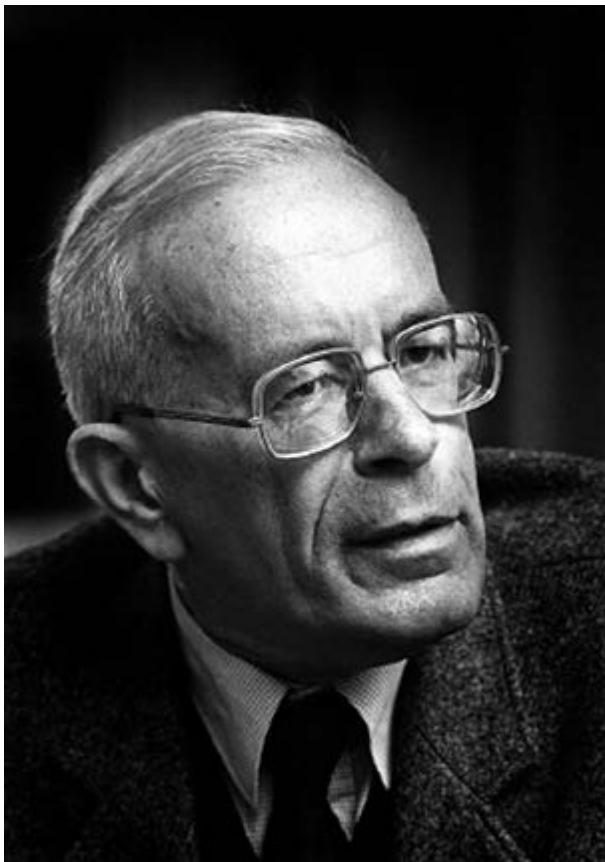
Rens had een geheel eigen stijl van discussiëren in de raad. Niet tot ieders genoegen was hij nogal luid. Desondanks kwam er in de vier jaar van zijn raadslidmaatschap steeds meer waardering voor hem. Na zijn aftreden in 1994 – tegelijk met mij – heeft hij later nog een comeback gemaakt. Als secretaris van het Dorpshuis Vogelenzang is hij al vele jaren een van de drijvende krachten in dit

voor het dorpsleven zo belangrijke instituut. Tevens is hij de geestelijke vader van het nieuwbouwproject van Brederode Wonen dat in Vogelenzang een verrijking opleverde voor de huisvesting van ouderen in het dorp.

Harry Peschar

Harry Peschar studeerde economie, was jarenlang lid van de Tweede Kamer en werd van daaruit benoemd tot voorzitter van de Algemene Rekenkamer. Die functie paste exact bij zijn eigenschappen: precies, scherpzinnig en onwrikbaar. Het waren die kwaliteiten die hem geschikt maakten als lid van de commissie die de betrokkenheid van Prins Bernhard bij de zogenaamde Lockheedaffaire moest onderzoeken (1976). In de afdeling Bloemendaal bleef Harry het liefst op de achtergrond, al hield zijn scherpzinnigheid de afdelingsvergaderingen wel bij de les. Zijn altijd doordachte inbreng, die hij op een rustige en duidelijke wijze verwoordde, werd vrijwel altijd overgenomen. Hij was ook een subliem corrector van stukken die ik voor de partij schreef. In heldere bewoordingen kon hij aangeven wat er volgens hem veranderd moest worden. Zowel qua taalgebruik als bij gedachtegangen die hij onvolledig of te weinig genuanceerd vond. Correcties gaf hij steeds aan met een pennetje of potlood (hij werkte niet met een typemachine of computer). En ik nam die graag van hem over.

Als afdelingsvoorzitter – na mijn periode als wethouder – heb ik samen met hem een artikel mogen schrijven voor het afdelingsblad *Links Bloemendaal* over de waarde van de PvdA voor een gemeente als Bloemendaal. Ondanks het generatieverschil konden wij het goed eens worden. De gemeenschappelijke noemer was het sociaaldemocratische gedachtengoed, door ons de zorg voor het ‘andere’ Bloemendaal genoemd. Het ‘andere’ Bloemendaal moest een plaats krijgen naast het ‘rijke’ Bloemendaal. Beiden kenden wij het ‘rijke’ Bloemendaal vanuit de sport. Harry in zijn jonge jaren als verwoed cricketer in cricketclub Bloemendaal; ik heb een groot deel van mijn leven gehockeyd in hockeyclub Bloemendaal. Bepaald geen volkssporten of volksclubs, maar dat vormde geen enkele belemmering om ons als PvdA’ers voor beide sporten in te zetten. Hij feitelijk nog meer dan ik. Dat blijkt wel uit het feit dat Harry erelid werd van de cricketclub Bloemendaal,

Harry Peschar

een titel die hij onder meer deelde met Joop Voogd, ook al een prominent lid van de PvdA. Verder was hij jarenlang voorzitter van de Bloemendaalse sportraad.

Ondanks zijn enorme staat van dienst bleef Harry een en al eenvoud. Enthousiast deed hij mee aan het politieke handwerk van foldertjes verspreiden en canvassen. Jarenlang heeft hij het archief van de afdeling Bloemendaal van de PvdA bijgehouden.

Het PvdA-geluid in Bloemendaal

Als wethouder ben je een politieke figuur maar dien je het standpunt van het college van B en W te vertolken. Daardoor kon ik in de gemeenteraad maar een enkele keer mijn PvdA-geluid laten horen. De partijpolitieke pleidooien moest ik overlaten aan de fractievoorzitters die mede namens mij spraken, achtereenvolgens Jan de Korte en Rens van Schie. Alleen in de verkiezings-

tijd deden zich momenten voor om zelf de sociaaldemocratische idealen te verwoorden. Als lijsttrekker kon ik dan onverkort de opvattingen van de PvdA verkondigen. Dat was binnen de politieke spelverhoudingen niet alleen toegestaan, het werd van je verwacht. Om die reden heb ik rond verkiezingstijd een aantal notities uitgebracht en uitgedragen. Ik herinner mij ‘Mag ik ook nog in Bloemendaal wonen?’ En ‘Mooi Bloemendaal, maar wel voor iedereen’. Beide titels geven al aan waar het mij om ging en gaat: aandacht vragen voor wat Harry Peschar en ik het ‘andere’ Bloemendaal noemden.

De relatie tussen de gemiddelde rijkdom van de inwoners van de gemeente Bloemendaal en de PvdA was overigens niet steeds makkelijk uit te leggen. Ik stuitte in eigen kring vaak op ongeloof van partijgenoten uit minder bemiddelde gemeenten. Als ik bij een voorstelronde meldde dat ik PvdA-wethouder was voor Bloemendaal, werd er stevast gelachen. ‘Dat kon toch niet waar zijn!’ Maar de PvdA-Bloemendaal was echt een linkse afdeling in een gemeente met het vanzelfsprekende gelijk van een ‘rechtse’ meerderheid.

Ook mijn vrouw Marijke straalde tijdens haar leven het ‘linkse’ denken steeds ten volle uit. Misschien was zij een nog wel betere pleitbezorger voor het ‘andere’ Bloemendaal dan ik. Door haar assertief reageren op situaties en mensen demonstreerde zij hoe je binnen het ‘rijke’ Bloemendaal jezelf kan blijven. Toch lag er voor mijn kinderen indertijd een reëel, onuitgesproken probleem, wat in de sociologie wordt aangeduid met het begrip marginaliteit. Door mijn wethouderschap in Bloemendaal en het lidmaatschap van de PvdA enerzijds en het deelnemen aan de dominante meerderheidscultuur, bijvoorbeeld belichaamd in het Kennemer Lyceum en de hockeyclub Bloemendaal, hadden de kinderen het soms moeilijk. Zij werden in een ‘rechts’ milieu geconfronteerd met het ‘linkse’ profiel van hun vader en daarop beoordeeld. Zo vertelde Michiel dat hij aan de lessen maatschappijleer op het Kennemer Lyceum niet actief meedeed omdat alles wat hij zei werd teruggebracht tot de politieke voorkeur van zijn vader. Ook Anike had last van de vooroordelen over mijn functioneren en politieke kleur. Gezien de blijvende vriendschappen die zij desondanks in hun Bloemendaalse schooltijd hebben opgebouwd, denk ik dat de ‘balans’ positief is doorgeslagen.

Kort na mijn afscheid als wethouder in 1994 werd ik gevraagd voorzitter te worden van de afdeling Bloemendaal van de PvdA. Dat kon ik moeilijk weigeren. Ik heb het vijf jaar gedaan. Ik volgde de fractievergaderingen, schreef artikelen in het toen nog bestaande *Links Bloemendaal* en stuurde ingezonden brieven naar het *Haarlems Dagblad* en de regionale en plaatselijke weekbladen. Uiteraard moest ik mij ook bemoeien met de afdelingsvergaderingen, bestuursvergaderingen en de voorbereidingen van de verkiezingen. Relatief veel werk stopte ik in de contacten met Bloemendaalse partijgenoten. Met name met de ouderenafdeling die Harry Stapel jaren daarvoor had opgericht. Veel oudere leden betaalden braaf hun contributie, maar kwamen nooit op partijbijeenkomsten. Om die situatie te doorbreken nodigde ik hen bij mij thuis voor een uitwisseling van hun ervaringen vroeger en nu. Dat werd een groot succes. Dat gold ook voor de bustochten naar plaatsen in de gemeente waar politiek wat over te melden viel. Zo herinner ik mij dat wij met een grote bus over smalle paadjes van het vroegere PZ-terrein reden. Appie Bosch vertelde over het leven van de patiënten die toen nog niet naar Amsterdam verhuisd waren en ik over de nu bijna gerealiseerde plannen om op dat terrein gebouwen te slopen en huizen te bouwen. Ondertussen is het ledenaantal van de afdeling jammer genoeg teruggelopen en sterk vergrijsd. Inmiddels zou een jongerenafdeling binnen de PvdA Bloemendaal functioneler zijn.

Met mijn afscheid als voorzitter van de afdeling Bloemendaal op 11 februari 1999 in de Muziekschool kwam een einde aan mijn politieke loopbaan. Zoals Piet Arp daags daarop in het *Haarlems Dagblad* schreef: 'Een politiek dier treedt terug'. Verschillende van mijn politieke vrienden voerden er het woord en aan het einde van de avond kreeg ik de gouden speld van de PvdA opgespeld. Naast eerdere onderscheidingen ervoer ik die speld als een 'beloning' voor 21 jaar politiek werk voor de PvdA in Bloemendaal.

Als aftredend voorzitter kreeg ik nog één keer de gelegenheid formeel mijn mening te geven over de Bloemendaalse PvdA: 'Ik vind dat de PvdA in Bloemendaal moet blijven opkomen voor mensen die geen huis kunnen kopen, zoals jongeren, ouderen, asielzoekers e.d. Ook is de PvdA gehouden zich te verzetten tegen de beeldvorming dat onze gemeente uitsluitend zou bestaan uit oude en nieuwe rijken. In Bloemendaal wonen ook mensen met

Toespraak door Annemarijke Wooldrik. Frits Roemers, Harry Peschar en Piet Arp luisteren toe.

wat minder geld en mensen voor wie geld niet het belangrijkste motief is dat hun maatschappelijk handelen en politieke voorkeur bepaalt', aldus mijn betoog uit 1999. Ik sta daar nog altijd volmondig achter. Overigens zal ik als burger mijn mening blijven geven over politieke onderwerpen, zowel binnen de PvdA als in de media. Ik kan het domweg niet laten.

Zestien jaar wethouder

In de zestien jaren dat ik zitting had in het college van burgemeester en wethouders, van 1978 tot 1994, 'diende' ik onder twee burgemeesters: Gerrit Weekhout en Harry Kamphuis. Ik benoem de goede samenwerking met hen expres als 'dienen onder' vanwege de foutieve beeldvorming op dit punt. In de ogen van veel burgers is een wethouder het 'hulpje' van de burgemeester. Die is volgens hen de 'baas' van de gemeente. Staatsrechtelijk gezien klopt dat niet. De gemeenteraad is de 'baas' en de wethouders zijn de 'zetbazen'. Overigens gedroegen Gerrit en Harry zich niet naar het beeld dat veel burgers hebben. Zij gaven de wethouders juist veel ruimte om hun eigen beleid te ontwikkelen. Ik heb dan ook weinig remmingen gevoeld bij de uitoefening van mijn bestuurlijke taken. Overheersend was de nadruk die de burgemeesters legden op de collegialiteit tussen leden van het college, een hoedanigheid waarop beiden steeds toezagen. In al die zestien jaren is er wel eens spanning geweest — bijvoorbeeld bij de reorganisatie van het ambtelijke apparaat of bij het (niet) eens worden over bezuinigingen of een bouwplan — maar dat is nooit ten koste gegaan van de collegialiteit in het college.⁷

De samenwerking met zes VVD wethouders en drie van het CDA was altijd even plezierig. Bij de VVD heb ik de wisseling meegemaakt van Gerard Ebeli naar Ot Staleman, die tijdelijk werd vervangen door Fiet Heijne Makkreel. Op haar beurt moest die plaatsmaken voor Yvonne van Essen waarna Hein Coebergh aantrad. Ook heeft Ankie Broekers nog een tijdje als waarnemend wethouder gefunctioneerd. Bij het CDA was Eldo Bredius de opvolger van Wim van der Ploeg; na Bredius kwam Huub Schnackers.

Gerrit Weekhout

Toen Gerrit Weekhout in 1976 burgemeester van Bloemendaal werd, was hij de opvolger van Peereboom Voller. Die had het in Bloemendaal tweeëntwintig jaar volgehouden. Gerrit had het politieke werk geleerd in Enschede waar hij wethouder was voor de vvd. Vóór die tijd lag zijn werkterrein bij de RABO bank, alwaar hij als econoom opklom tot plaatselijk directeur. De zaken van de gemeente Bloemendaal waren derhalve terdege aan hem besteed. Dat bleek wel uit zijn jarenlange beheer van de portefeuille financiën. Dit is in gemeentelijke kringen nogal bijzonder omdat politieke partijen financiën liever bij een politiek gekozen wethouder onderbrengen.

Zo niet in Bloemendaal. Los van de financiële kennis van Weekhout paste de portefeuille financiën wonderwel bij zijn coördinerende rol als voorzitter van het college van B. en W. Die taak heeft hij steeds met verve vervuld. Conflicten wist hij altijd op een bijzondere manier te slechten. Zijn agrarische ervaring en de wijsheid van de markt leverden vaak het ultieme compromis: ieder 50%. Dat lijkt wat primitief, maar het werkt, zo heb ik vaak ervaren. Over diverse beleidsterreinen had hij een persoonlijke mening die hij liet blijken zonder de wethouders in de weg te lopen. Dat maak-

Gerrit Weekhout, Flip van Dok en Piet van der Ham met een jeugdteam van hockeyclub Bloemendaal bij de jaarlijkse huldiging van sportkampioenen.

te de verhoudingen binnen het college helder en collegiaal. Ik had er dan ook geen moeite mee als Gerrit namens het college zo nu en dan betrokken werd bij een opening of start van een onderwerp uit mijn portefeuille. Dat hoort nu eenmaal bij de taak van een burgemeester. Het tekent Gerrit dat hij dat dan vaak samen met mij deed of toch aan mij overliet. Burgemeester Gerrit Weekhout drong zich nooit op.

Eenmaal heb ik de hulp ingeroepen van Gerrit om iemand toe te spreken. Op ambtelijke voorspraak had het college besloten de betrokkene aan een passend huis te helpen maar niet zonder daar een boodschap aan te verbinden. Wellicht wat paternalistisch, maar gezien de omstandigheden van de persoon in kwestie niet ongegrond. Het gezag van de burgervader was in mijn inschatting wat effectiever dan dat van mij en daarom was de bijeenkomst op de kamer van Gerrit. Die deed zijn plicht en maakte aan het slot van zijn toespraakje een verrassende beweging. Hij pakte het boeket dat zijn kamer opluisterde uit de met water gevulde vaas en duwde de druipende bloemen in de armen van de nieuwe bewoner. Die was, evenals ik, niet alleen verrast door het gebaar van Gerrit maar raakte ook geëmotioneerd. Onder vele malen dankzeggen aan de burgemeester en mij voor het vertrouwen dat wij hadden getoond, gingen de druipende bloemen en een druipend overhemd op weg naar het toegewezen huis.

Om de schijn van partijdigheid of bevoorrechting te voorkomen moeten burgemeesters (en wethouders) soms op eieren lopen. Zo had Gerrit Weekhout toen hij in 1989 op het punt stond van met pensioen gaan, belangstelling voor een appartement in het nieuwbouwplan van het Bispinckpark. Was dat wel in overeenstemming met zijn positie als burgemeester? Op dat punt werd hij tijdens de begrotingsvergadering van de gemeenteraad van december 1989 aangesproken. Als locoburgemeester en als wethouder huisvesting heb ik toen uitgelegd dat de gemeente Bloemendaal het toewijzingsrecht voor de woningen in het Bispinckpark naar zich had toegetrokken. Een gebruikelijke procedure om ervoor te zorgen dat zo veel mogelijk inwoners van Bloemendaal in aanmerking komen voor een woning. Als burgers van Bloemendaal hadden Gerrit en zijn echtgenote Gerda daar evenveel recht op als ieder ander. Van een voorkeurpositie was dus geen sprake.⁸

Zelf heb ik ook wel eens last gehad van een conflict tussen het

wethouderschap en het wonen in de Vrijburglaan. Achter mijn woonhuis ligt de voormalige Wethouder Rohling kleuterschool. Door de ontwikkelingen binnen het basisonderwijs werd de kleuterschool ondergebracht bij de Julianaschool; voor onderwijsdoeleinden was het gebouw overbodig geworden. De Buurtvereniging Overveen (BVO) wilde het graag gebruiken als buurthuis/educatief centrum. Daarvoor waren aanpassingen van het bestemmingsplan en gebruiksovereenkomst met de gemeente nodig. Nu was ik als bewoner gediend bij een dergelijke overeenkomst, maar in de ogen van het bestuur van de BVO was dat een poging om de vestiging van een buurtcentrum te frustreren. Dat bericht werd huis aan huis in mijn buurt verspreid. Hoewel er geen meningsverschil binnen het college bestond over de wenselijkheid om de BVO in de voormalige kleuterschool te vestigen, waren er een aantal vertragende problemen bij de ruimtelijke procedures. Ten onrechte kreeg ik de zwartepiet van de vertraging op mijn woonadres gereserveerd als 'bewijs' van mijn onwil. Het bericht stond ook in de kranten. Daar valt dan weinig meer tegen in te brengen.⁹ Ik heb een verweerschrift geschreven voor de gemeenteraad, het college en de pers. Daarmee was voor mij en hen de zaak politiek rond, maar emotioneel blijft een dergelijke kwestie makkelijk hangen.

In die dagen kwam Gerrit Weekhout op de fiets met een enorme plant in zijn arm bij ons langs om te vertellen hoezeer hij achter mij stond en dat ik mij niet al te veel zorgen moest maken over de situatie. Een menselijk gebaar van Gerrit, zonder veel omhaal van woorden en met een voor hem karakteristieke woordkeus: 'Het is een donders moeilijke tijd voor je kerel, maar het komt allemaal best voor elkaar'. Heel attent! Overigens is het inderdaad goed gekomen tussen de BVO en mij. Ik heb het gebouw Tinholt mogen openen, er een cursus sociologie gegeven en volg er nu alweer meer dan tien jaar een cursus bewegingsleer. De BVO en Tinholt hebben hun waarde voor de buurt en mij ruimschoots bewezen.

Na twaalf jaar van intensieve samenwerking heb ik Gerrit Weekhout in een buitengewone raadsvergadering van 31 augustus 1990 mogen uitzwaaien. Uit tal van brieven, afscheidsboeken, reacties uit de gemeenteraad, de ambtelijke organisatie en de burgerij bleek dat Gerrit Weekhout een zeer geziene burgemeester was. Uit mijn afscheidswaard citeer ik een aantal passages. 'Sommige mensen schijnen in de wieg te zijn gelegd om burgemeester

Afscheid van Gerrit Weekhout in een open rijtuig. Naast hem zijn vrouw Gerda.

te worden. Ook zonder ambtsketen kon je zien dat Gerrit burgemeester was'. 'Weekhout bezat het talent om mensen aan zich te binden, voor zich in te nemen en begrip te tonen'. 'Voor mij passen waardigheid en correctheid wel het meeste bij hem, wat (ook) tot uiting komt in zijn kleding. Hij bleef, zelfs bij het warmste weer, altijd een heer van standing.'

Gerrit en Gerda Weekhout hebben letterlijk afscheid van hun gemeente genomen in een door twee paarden getrokken open rijtuig, in gezelschap van wethouder Yvonne van Essen en mijzelf. Ook hebben zij een ballonvaart over de hen zo dierbare gemeente gemaakt. Er kwam een bank ter nagedachtenis aan Gerrit en Gerda rondom een boom bij het nieuwe politiebureau dat vooral door toedoen van Gerrit en de toenmalige commissaris van politie, Ab Brinkman is gerealiseerd. Gerrit en Gerda zijn teruggegaan naar hun geboortegrond Boekeloo in de gemeente Eschede. In Bloemendaal zijn ze nog altijd graag geziene gasten.

Harry Kamphuis

Eind november 1990 mocht ik Harry Kamphuis de ambtsketen omhangen als symbool van zijn 'kroning' tot burgemeester van Bloemendaal. Als voormalig gemeentesecretaris van Haarlem kende ik hem al; het leek mij dat de vertrouwenscommissie van de gemeenteraad waar ik zelf geen deel van uitmaakte, een prima keuze had gemaakt. De fractievoorzitter van de PvdA Rens van Schie noemde hem 'een dijk van een burgemeester' en dat is achteraf gezien niets teveel gezegd. Minder vadertype dan Gerrit Weekhout maar een excellent manager en zeer betrokken bij het wel en wee van zijn gemeente. Ook Harry was geknipt voor het vak van burgemeester. Het was dan ook geen verrassing dat hij naderhand promoveerde naar Amstelveen.

Ook Harry Kamphuis kreeg te maken met het fenomeen 'op eieren lopen'. In de wet staat dat een burgemeester woonachtig moet zijn in zijn eigen gemeente. Omdat de gemeente Bloemendaal geen ambtswoning had, moest Kamphuis dus een huis kopen of huren. Een bizarre situatie, omdat zijn eigen woning in de gemeente Haarlem op een paar honderd meter van de gemeentegrens met Bloemendaal stond, op een plek die in 1927 door

Harry Kamphuis vlak voor zijn installatie in gesprek met Henk van Ballegooijen. Links: Piet van der Ham leest de installatiespeech nog even door.

annexatie overgegaan was van Bloemendaal naar Haarlem. Harry verkocht zijn huis in Haarlem en nam tijdelijk zijn intrek in een huurflat in Veen en Duin. Voor de nieuwe woning liet hij zijn oog vallen op een stuk gemeentegrond achter de villa Buytentwist, recht tegenover het Raadhuis. Een kavel dat destijds door de gemeente was verkregen bij de aankoop van de villa ten behoeve van de bouw van HAT woningen. Het was een redelijk verlangen van Harry. De prijs en dergelijke dienden uiteraard nog nader bekeken te worden. Zover is het nooit gekomen. Buurt Vereniging Overveen (BVO) bleek het terrein al geclaimd te hebben voor de aanleg van twee Overveense tennisbanen. Hoewel het nog geen uitgewerkt idee was, bracht de toenmalige voorzitter van de BVO de kwestie als potentieel belangenconflict tussen BVO en burgemeester in de publiciteit. Dat was voor Kamphuis reden af te zien van zijn plannen. De tennisbanen zijn er nooit gekomen. Die werden in 1995 wegbestemd. De grond is nu onderdeel van hoveniersbedrijf en kwekerij Azalea. Harry kocht later een leuk huis in Aerdenhout.

De ambtenaren

In iedere gemeente zorgen de ambtenaren voor de continuïteit van bestuur. Burgemeesters en wethouder komen en gaan, ambtenaren zitten meestal veel langer. Gezien de aantrekkelijkheid van Bloemendaal als woon- en werkgebied, denk ik dat de Bloemendaalse ambtenaren zelfs relatief lang in dienst bleven van de gemeente. Ik heb dat niet onderzocht maar leid het af van het aantal personen dat ik heb meegemaakt. Om te beginnen gemeentesecretaris J.J. Hietbrink. Jan zag een jarenlange ervaring binnen Bloemendaal bekroond met de hoogste functie op de secretarie, van 1969 tot 1984. Hietbrink was punctueel en een man van de klok. Een beminnelijk persoon die zich nooit opdrong en de zaken goed in de hand hield. Hij was streng voor zijn ambtenaren en drukte zo zijn stempel op alles wat in het gemeentehuis speelde. Bij zijn afscheid in december 1983 noemde ik hem een brave secretaris van wellicht de braafste raad van Nederland. Ik meende dat ook.

De opvolger van Hietbrink was Henk van Ballegooijen, eveneens streng in de leer. Hij zag als zijn belangrijkste taak niet alleen de secretarie maar ook het bedrijf Publieke Werken onder zijn

leiding te plaatsen. Dat is ook gebeurd. Publieke Werken werd in sectoren opgedeeld, de gemeentesecretaris werd diensthoofd/directeur van de totale gemeentelijke organisatie. Die verandering kwam er niet zonder slag of stoot. De directeur van PW, Arie Rodenburg, zag het als een degradatie en veel ambtenaren hadden twijfels over de 'opschudding' van de gemeentelijke organisatie. Toch hebben portefeuillehouder burgemeester Gerrit Weekhout en gemeentesecretaris Henk van Ballegooijen de reorganisatie met kracht doorgezet. De tijd was rijp voor modernisering.

In diezelfde tijd werd ook het wagenpark van Publieke Werken aanzienlijk aangepast. Dat pakte positief uit voor de arbeidsproductiviteit en was tevens een teken van meegaan met de tijd. De bakfiets werd vervangen door een pick-up, het ophalen van verschillende soorten afval werd uitbesteed aan private organisaties als Spaarneland. Het maaiwerk van sportvelden en plantsoenen gebeurde door een loonbedrijf. Door dergelijke uitbestedingen nam het aantal personeelsleden van PW af. Zelf betreurde ik vooral het ten dele verloren gaan van de specifieke cultuur van de 'Werf' zoals de locatie aan de Brouwerskolkweg werd genoemd. In mijn tijd als wethouder was die nauwelijks veranderd sinds gebouw en werkplaats voor de Tweede Wereldoorlog in gebruik waren genomen. Naast het kantoorwerk van de technische stafleden was

Het voltallige personeel van Publieke Werken in 1981. Centraal in het midden directeur Ary Rodenburg.

veel werk nog ambachtelijk van aard. Geschoolde vaklieden als smeden, schilders, timmerlieden, automonteurs en geoefende arbeidskrachten bij de Reiniging en de Plantsoenen bepaalden de sfeer van het bedrijf. Met de opening van het vernieuwde gemeentehuis in 2015 waar alle gemeentelijke diensten zijn ondergebracht en de voorgenomen verkoop van de 'Werf' verdwijnt een jarenlange (ruimtelijke) geschiedenis van vertrouwde Bloemendaalse dienstverlening.

Toen ik in 1978 aantrad als wethouder kende de organisatie slechts één jurist. Fons Witte, hoofd van de afdeling Algemene Zaken en locosecretaris, was juridisch de ongekroonde koning. Hij was allround genoeg om zich met tal van zaken te kunnen bemoeien. Ik vond hem buitengewoon deskundig. In de loop der jaren kwamen er steeds meer jonge juristen die vaak weer naar andere gemeenten doorstroomden. Twee medewerkers Wim Schultz en Wim Burggraaf studeerden in hun vrije tijd rechten en zagen hun inspanningen bekroond met een meestertitel. Ook op andere afdelingen nam het aantal Hbo'ers en academici toe. Ik kende de meeste ambtenaren van naam en functie, maar had niet met iedereen functioneel contact.

Een speciale herinnering bewaar ik aan de secretaresses. Aanvankelijk was het niet gewoon dat een wethouder kon terugvallen op ondersteuning door een secretaresse. Ook dat is in de loop der jaren geprofessionaliseerd. Ik heb de combinatie van parttime wethouder en parttime directeur van de Samenwerkende Artsenlaboratoria in Nederland (SAN) alleen kunnen volhouden omdat mijn beide 'kantoren' (huis en gemeentehuis) op loopafstand van elkaar lagen en ik op beide locaties secretariael uitstekende ondersteuning had. Joke Eldering voor de SAN en achtereenvolgens Ria Hesselman, Tineke Pesman en Evelien Bakker op het gemeentehuis zorgden ervoor, vaak in onderling overleg, dat ik geen omkijken had naar mijn agenda of het maken van afspraken. Zo ontstond een uiterst efficiënte werkwijze met een minimum aan rijtijdverlies. Omdat ik meegroeide in het gebruik van de computer (vooral tekstverwerking) leerde ik al vroeg mijn weg vinden in dat ondersteunende apparaat. Tegenwoordig is het heel normaal dat een wethouder een beeldscherm op zijn werkkamer heeft. In mijn tijd was dat nog niet het geval, al had ik wel een computer thuis.

Mede dankzij die persoonlijke en technische ondersteuning heb ik in de zestien jaren van mijn wethouderschap tal van beleidsnota's en artikelen kunnen schrijven. Moeilijk was wel om zicht te houden op de veelheid aan onderwerpen die op mijn bordje lagen. Dat werd nog lastiger doordat ik ook deel uitmaakte van externe organisaties en besturen als Regionaal Orgaan Gezondheidszorg Kennemerland (ROGK), Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), gewest Zuid-Kennemerland, Ondersteunings Instituut Noord-Holland, Centraal Orgaan Tarieven Gezondheidszorg, sportcomplex Tetterode en dergelijke.

Ik vond het bovendien leuk en eervol als ik zo nu en dan gevraagd werd op te treden als ambtenaar van de burgerlijke stand. Wat dat betreft bewaar ik de beste herinneringen aan de bodes Jan van der Schrier, Nel Sintenie en Cor van Iperen. Zij stonden mij steeds deskundig terzijde. Los daarvan genoot ik zo nu en dan van een rustmoment met koffie in de bodekamer en van de biertjes die zij na afloop van de raadsvergaderingen in de bar schonken.

Ter voorkoming van dreigende overbelasting hield ik een lijst bij van onderwerpen die ikzelf wilde voorbereiden en afhandelen, en onderwerpen die ik aan ambtelijke medewerkers kon overlaten maar wel de politieke verantwoordelijkheid voor bleef dragen. Zo was het mogelijk veel hooi op mijn vork te nemen zonder

Het voetbalteam van Bloemendaalse ambtenaren, politie en raadsleden in 1979.

daaronder te bezwijken. Vooral dankzij de ambtenaren die mij altijd trouw hebben gesteund. Een aantal van hen komt met naam en toenaam in dit boek voor. Op het gevaar af anderen tekort te doen noem ik hier Ton van der Wees, Paul Dubbe, Hans Rakké, Rob Heilig, Mario van der Lans, Hans Tump, René Arendse, Jan van der Boomgaard, Joop Bor, Piet Kneppers, Leo Hartog en John Todirijo.

De Nagtegaal

In mijn jeugd en studententijd was de Nagtegaal niet meer dan een statig gemeentehuis en de ingang naar ambtelijk Bloemendaal. Ik kwam er vanwege mijn paspoort en ons huwelijk in 1962. Zesentwintig jaar later – ik was inmiddels wethouder van Bloemendaal – kwam het opnieuw in beeld. De Nagtegaal moest gesloopt worden en dat had een voorgeschiedenis. In 1960 was aan de Cearalaan dicht bij villa de Nagtegaal dat toen nog gemeentehuis was, een flatgebouw met koopappartementen gerealiseerd. Toen vaststond dat de gemeente naar Bloemenheuvel zou verhuizen, verkocht zij de villa aan de firma Den Breejen van den Bout. Die wilden nog twee flats met appartementen realiseren tussen de Cearalaan en de Bloemendaalseweg.

Omdat de gemeente nog twee flats bij nader inzien geen goed idee vond, werd dat onderdeel van het bestemmingsplan later ‘wegbestemd’. Om het waardeverlies van de grond aan Den Breejen van den Bout te compenseren kregen zij toestemming om de Nagtegaal af te breken en te vervangen door een nieuw meervoudig woongebouw met chique koopappartementen. Ondanks de protesten in het dorp (duizend handtekeningen tegen sloop en honderdvijftig bezwaarschriften vanwege het verlies van een historisch gebouw), dreigde dat toch te gebeuren. Op 19 mei 1988 stond het voorstel van het college om de sloop van de Nagtegaal toe te staan op de agenda van de gemeenteraad.

Precies op die avond moest ik voor mijn andere werk in Breda zijn om een boek aan te bieden aan de staatssecretaris van Volksgezondheid. Hoewel ik raadsvergaderingen niet graag miste, moest ik mij verontschuldigen. Ik was met de PvdA tegen de sloop van De Nagtegaal, maar de ‘koppen waren geteld’. De meerderheid van de gemeenteraad zou met het voorstel van het college meegaan, zo was de verwachting. Mijn afwezigheid was dus niet echt re-

levant. Die avond kwam ik rond 11 uur 's avonds terug. Voor de zekerheid reed ik nog even langs het Raadhuis. Overall brandde licht. De discussie over de sloop was nog in volle gang. Ik nam mijn plaats achter de collegetafel in en tot mijn verrassing vroeg Weekhout of ik hem even als voorzitter kon vervangen. Hij had hoge nood. Een curieus detail bij zo'n beladen onderwerp. De stemming verliep zoals verwacht. Van de meerderheid van de raad mocht de oude Nagtegaal verdwijnen. Ik stemde tegen. Overigens moet ik erkennen dat het nieuwe Nagtegaal-gebouw een aanwinst voor Overveen is geworden.

Bloemenheuvel

Maar liefst zestien jaar heb ik mogen werken in het oude Bloemenheuvel dat in 1966 na de sloop van de gelijknamige villa als gemeentehuis in gebruik is genomen. Dat sloop- en bouwproces volgde ik op afstand. Ik woonde nog in Amsterdam en eerlijk gezegd kon het mij weinig boeien. Later is dat wel anders geworden. Ik ben van het oude Bloemenheuvel gaan houden. Bij mijn eerste bezoek — dat moet in 1971 zijn geweest — was ik wethouder van Haarlem en voorzitter van het ISK overleg voor de regionale planologie. De vergaderingen vonden plaats in de commissiekamer aan de voorzijde van het gebouw. Burgemeester Peereboom Voller was gastheer. Ik herinner mij burgemeester A. Nawijn van Zandvoort, burgemeester H.M. van Bruggen van Haarlemmerliede en Spaarnwoude en wethouders Cor van Stam van Haarlemmermeer, E.J. Everwijn Lange van Bennebroek, O.H. van Wijk van Heemstede en C. Ockeloën van Velsen. Behoorlijk imponerend zoveel bestuurlijke zwaargewichten voor een nieuwbakken 'wethoudertje'. Het wende snel.

Bij binnenkomst van het gebouw op de heuvel keek ik mijn ogen uit. Het oogde wat protserig maar was tegelijk stijlvol en origineel. Peereboom Voller leidde mij rond in 'zijn' huis; voor tal van details was hij verantwoordelijk. Opvallend waren de kleuren groen en blauw, de imposante trap en de grote burgerzaal, waar ontelbare hoorzittingen, burgerbijeenkomsten, nieuwjaarsrecepties en concerten plaatsvonden. Muziek klonk er in het algemeen mooi, toespraken waren doorgaans onverstaanbaar. Kosten nog moeite zijn gespaard om het euvel van de akoestiek van de burgerzaal op te lossen: wandkleden, versterkers, betere microfoons

en luidsprekers... weinig hielp. Wat dat betreft was de trouwzaal een verademing. Ik weet dat uit ervaring. Als ambtenaar van de burgerlijke stand heb ik tal van bruidsparen zonder microfoon kunnen toespreken. Wat mij betreft bood de trouwzaal een feest van sfeer en geluid.

Ik herinner mij twee bijeenkomsten in de burgerzaal, die ver boven alle andere evenementen uitstijgen. De eerste vond plaats in 1985, veertig jaar na de bevrijding. Er was een uitgebreid programma opgezet met een bevrijdingsbal tot slot. Voor de jeugd was dat gepland in GAS, het tijdelijke cultuurcentrum in de voormalige elektriciteitsfabriek van het PEN aan de Korte Kleverlaan. Compleet met popband. Voor de wat oudere inwoners had het organisatiecomité een dixielandband gecontracteerd dat het feest in de burgerzaal in goede banen zou leiden. De sfeer was eerst wat stijf, maar veranderde toen de popband van GAS naar de burgerzaal kwam en mee ging swingen met de dixielandmannen. Toen werd het een feest zoals ik maar zelden heb meegemaakt. Stampvol, jong en oud. Even was het saamhorigheidsgevoel van de bevrijding terug in Bloemendaal. De vloer van de burgerzaal deinde vrolijk mee maar heeft het keurig gehouden.

Mijn tweede herinnering is grimmiger. Na de kidnapping van de Bloemendaler Gert Jan Hein op 9 september 1987 hadden het Openbaar Ministerie en de politie in de burgerzaal een persconferentie georganiseerd. Om alle soorten pers te woord te kunnen staan had men een enorme hoeveel luidsprekers opgesteld, zo ongeveer als bij een popconcert in het Openluchttheater Caprera. Het moet een van de weinige keren zijn geweest dat ik alle details kon verstaan. Dat de sfeer nogal gespannen bleef kwam mede doordat de informatie vrijwel uitsluitend bestond uit het herhalen van details over de maatregelen die men ging nemen. Meer viel er eigenlijk niet te vertellen. Niemand wist immers waar Gert Jan Hein was of hoe hij eraan toe was? Niemand wist het. Overigens heeft het enige dagen geduurd voor het droevige einde van deze prominente Bloemendaalse burger bekend gemaakt kon worden.

De marmeren trap was een geliefkoosde plaats om zich op de foto te laten vereeuwigen. Dat deden de bruidsparen, maar ook mensen die een lintje hadden gekregen van de koningin en nieuwe raadsfracties en colleges. Het totaal aantal foto's van mensen op de imposante trap moet in de duizenden lopen. Eén foto-

sessie was wel heel bijzonder. Fotograaf Paul Huf had opdracht gekregen een fotoboek te maken van verschillende Nederlandse colleges van burgemeester en wethouders, waaronder die van Bloemendaal. Gewillig poseerden wij op de trap van de burgerzaal. De assistente van Huf deed het werk achter een groot fototoestel terwijl Huf aanwijzingen gaf. Zo nu en dan moesten wij in een andere houding gaan staan zodat wij ons tussentijds wat konden ontspannen. Daarna stonden wij weer keurig in het gelid zoals je denkt dat een collegeportret hoort te zijn. Toen wij later het resultaat onder ogen kregen, hadden wij pas door welke truc Huf met ons had uitgehaald. In de pauzes van de opnames door de assistente had hij kans gezien zelf een aantal foto's te maken zonder dat wij dat merkten. In plaats van de gebruikelijk (stijve) houding bood de foto van het college van Bloemendaal een uitbundig lachende burgemeester Weekhout in een pose die wij niet van hem kenden. Ik kan mij niet herinneren of de gemeente het boek heeft aangeschaft.

Mijn werkkamer in Bloemenheuvel, in de meest linkse hoek van de collegeruimten, bood een prachtig uitzicht op de vijver met

De CDA fractie in 1990 voor de marmeren trap.

Kindertekeningen op de wanden van wat eens een representatieve wethouderskamer was.

fontein, verzorgingscentrum Oldenhove en de stad Haarlem. De ruime kamer met houten vloer en twee lichtpunten in het plafond stamde nog uit de tijd dat er twee wethouders waren die samen op één kamer verbleven, ieder een bureautje en een leeslamp vanuit het plafond. Niet bepaald een ruimte waar ik graag burgers zou ontvangen of kon vergaderen met ambtenaren. Ook was de akoestiek slecht. Ik heb het een tijdje aangekeken maar tenslotte toch de kat de bel aangebonden. Kon mijn kamer niet multifunctioneel worden ingericht en gebruikt? Geen bureau maar een lange vergadertafel. Veel stoelen. Veel licht.

Architect Aad Stoop die ik kende van de Bloemendaalse sportwereld, maakte een ontwerp. Een verlaagd plafond, zachte vloerbedekking, gordijnen en verder alles wat efficiënt vergaderen met veel mensen mogelijk maakt. Opvallend was de kolossale vergadertafel, die steunde op dikke zwarte buizen. Die tafel gebruikte ik ook om aan te werken en burgers te ontvangen. Meestal mensen die op het huisvestingssprekkuur kwamen. Ik wilde geen afstand scheppen tussen hen en mij, dus niet tegenover elkaar maar naast elkaar zitten. Ook daar was die grote tafel geschikt voor. De kosten van de 'verbouwing' vielen wat tegen, maar mijn verweer was dat een modern ingerichte werkruimte ook door latere wethouders gebruikt zou kunnen worden. En zo is het ook gegaan. Mijn op-

volgers hebben weinig aan de ruimte hoeven te veranderen. Bij de bouw van het nieuwe Bloemenheuvel is de kamer ontmanteld. De indeling, gebruikte materialen en vergaderfilosofie hadden meer dan dertig jaar stand gehouden. Over duurzaamheid gesproken!

De afgeschreven Opel Kadet

In tegenstelling tot Haarlem had Bloemendaal bij mijn aantreden als wethouder geen dienstauto. Op enig moment deed zich de mogelijkheid voor een afgeschreven Opel Kadet van de gemeentepolitie over te nemen. Met die wagen kon de bode de stukken voor de gemeenteraadsleden rondbrengen. Dat ging toen nog niet digitaal. Bij gelegenheid kon ook burgemeester Weekhout ermee vervoerd worden, bijvoorbeeld als er op een bijeenkomst een glaasje werd gedronken. Het college stemde met de aankoop in en legde het voorstel voor aan de gemeenteraad die de nodige vragen had over de noodzaak en de hoogte van de aankoopssom. Eigenlijk vond men zo'n auto een overbodige luxe. Konden bodes en de burgemeester niet in hun eigen auto rijden? De eerste tweedehands dienstauto kwam er toch en is later vervangen door een nieuwe auto. Het is kenmerkend voor de bestuurscultuur van die tijd dat men het niet langer nodig vond dat een burgemeester zich altijd per fiets moest verplaatsen. Overigens deden zowel Weekhout als Kamphuis dat frequent.

Politieke dominantie van de VVD

Vanaf 1982 nam de VVD na de gemeenteraadsverkiezingen altijd de leiding inzake de verdeling van de portefeuilles in het college. Door daarbij de 'krenten uit de pap' te halen, liet de VVD zien wie er de baas was in Bloemendaal. In mijn tijd als wethouder was dat ook logisch. Bij verreweg de meeste verkiezingen haalde de VVD om en nabij de helft van alle uitgebrachte stemmen. Door het restzetelsysteem is het haar nooit gelukt de absolute meerderheid in de gemeenteraad te krijgen. Meestal kwamen zij daarvoor één zetel tekort. Wel zette de VVD altijd de toon, in de trant van 'zo doen wij dat in Bloemendaal'. In de eerste vier jaar van mijn wethouderschap werd ik tijdens de algemene beschouwingen altijd even door de fractievoorzitter van de VVD persoonlijk toegeproken. Ik herinner mij dat nog van Geil Mijnlief. Het kwam er steeds op neer dat ik mijn best deed maar dat ik mij moest reali-

seren dat ik als PvdA wethouder onderdeel was van het college en dat ik in de pas moest blijven lopen met de vvd.

Hoogtepunt van het machtsvertoon was toen de vvd in april 1979 eiste dat ik als nieuw toegetreden wethouder een politieke nota uit een vroegere raadsperiode met 'huid en haar' zou onderschrijven. Ik vond dat niet nodig, de vvd gesteund door het cda vond van wel. Die tegenstelling leverde een ongekend verhit debat op. Het ging om de nota ruimtelijke ordening, niet eens mijn portefeuille, en de behandeling van het beleidsplan van het nieuwe college waar ik mij volledige achter had gesteld. Daarin stond ongeveer hetzelfde als in de vijftien maanden eerder uitgebrachte nota. Het ging dus eigenlijk niet zo zeer om de inhoud van het beleid als wel om de druk die de vvd probeerde uit te oefenen. Ik zag dat als een enorme beperking van mijn beleidsvrijheid en een verarming van de wijze waarop je moet besturen. Alle leden van het college steunden mij daarin. Maar Allard Voûte, met steun van cda-woordvoerder Schopman, hield vol en diende een amendement op het beleidsplan in. Voorafgaande aan de stemming over het amendement legde ik de volgende verklaring af: 'Ik heb me loyaal opgesteld achter de formulering in het beleidsplan. Maar als u deze toevoeging wilt afdwingen, op dit moment uw

Allard Voûte en Piet van der Ham, geen politieke vrienden maar toch een prima verstandhouding.

macht als raad aan mij wilt tonen, dan zal ik me daar bij neerleggen en me als goed democraat aan uw uitspraak houden. Maar het verschil is nihil'. Het amendement is met tien stemmen voor en zes stemmen tegen aangenomen.

Later is een dergelijk openlijk machtsvertoon van de vvd niet meer voorgekomen. De vvd leerde mij als wethouder kennen en ik wist goed om te gaan met hun behoefte de baas te spelen in Bloemendaal. Toch botste ik wel met hun opvattingen. Mijn voorkeur voor de bouw van sociale woningen werd duidelijk niet gedeeld door de vvd. Toch blokkeerden zij de ontwikkelingen niet. Dat bleek onder meer bij de discussies over de zogenaamde HAT woningen. In een artikel in *Ons Bloemendaal* over de sociale woningbouw in Bloemendaal heb ik dat politieke gedrag van de vvd als volgt aangeduid: 'Op zich is het natuurlijk juist dat de 'liberalen' in Bloemendaal nooit voorvechters waren van 'volkse' woningbouw. Dat lieten zij graag over aan de sociaaldemocraten en de christelijke partijen. Maar in de liberale ideologie paste wel het tolereren van andere leef- en woonvormen, mits dat niet te veel geld of ruimte opeiste.'¹⁰ Feitelijk was die tolerantie ook hun houding tegenover mij als wethouder. Mede daardoor heb ik mijn eigen weg kunnen kiezen. Ik hoefde mijn ideeën niet onder stoelen of banken te steken.

Slechts één keer ging het fout, maar dat viel ook mij te verwijten. Kort na de verkiezingen van 1982 kreeg ik het met de vvd en de andere partijen aan de stok. De verkiezingscampagne van de PvdA was succesvol verlopen en had drie zetels opgeleverd. Ik stond op het punt herkozen te worden als wethouder. Met steun van de vvd. Voor het zover was, kwam er een brief boven water die ik op persoonlijke titel en op eigen briefpapier had geschreven aan potentiële kiezers waar ik als wethouder contact mee had gehad. Kon een dergelijke persoonlijke campagne politiek wel door de beugel? Over de gewraakte brief ontstond beroering bij de fracties van Progressief Bloemendaal, CDA en vvd. Ieder vond om uiteenlopende redenen dat mijn actie laakbaar was. Zij kwalificeerden mijn actie als niet elegant, niet helemaal zuiver en geen eerlijke manier van politiek bedrijven.¹¹

Gelukkig voor mij was mijn wethouderschap niet in het geding. Ik gaf toe dat het een onbescheiden brief was maar zag het als een onderdeel van de intensieve persoonsgerichte campagne van

de PvdA. Voor Bloemendaalse begrippen was dat erg nieuw. Misschien had ik bij de selectie van adressen zorgvuldiger moeten zijn. ‘Dat is het enige punt waarop ik een beetje fout zat’, aldus mijn verweer. Als sluitstuk van de briefdiscussie spraken VVD, CDA en Progressief Bloemendaal af dat de fractievoorzitter van de VVD, Cees Bierens de Haan, in de gemeenteraad een korte verklaring zou afleggen om hun ontstemming over de gang van zaken uit te spreken. Cees zei: ‘Wethouder Van der Ham heeft de brief, die hij tijdens de verkiezingscampagne schreef, onder meer gestuurd aan specifieke personen die hem als wethouder hadden benaderd en voor wie hij zich heeft ingespannen. Maar het is niet meer dan je plicht dat je je voor mensen inspant. Daar wordt je als wethouder voor betaald’, aldus Cees.¹² Over het begrip ‘betalen’ verschilden Cees en ik van mening. Hoewel ik bij latere verkiezingen zo’n brief niet meer heb gebruikt en ik inderdaad van de gemeente Bloemendaal een ‘wedde’ ontving voor mijn werkzaamheden, vind ik nog steeds dat je in een plaatselijke democratie door je kiezers wordt ‘betaald’ wanneer zij een stem op je uitbrengen op het stembiljet. Die stem heb je ‘verdiend’ door je voor mensen in te spannen.

Al met al liep de verkiezingsaffaire voor mij met een sisser af. Het tekent de goede onderlinge verhoudingen in het college en tussen de VVD, het CDA en de PvdA in die tijd. Het bevestigt mijn theorie over het wezen van politieke verhoudingen tussen mensen. Ik duidde dat in die tijd aan met ‘freund-feind’. In de politiek ben je elkaars concurrenten, zeker in verkiezingstijd, en dat moet ook naar buiten blijken. Tegelijkertijd kun je in een politiek systeem (waaronder een college van B en W) alleen naar behoren functioneren als je zorgt dat je de concurrentie in evenwicht houdt door respect en waardering te tonen voor de ander. Ik kende mijn politieke minderheidspositie vanuit de Haarlemse tijd en wist dat je vertrouwen moet opbouwen op basis van hard werken, verstandige ideeën, een ander ook wat gunnen, collegialiteit in het college en het achterwege laten van ‘politieke spelletjes.’ Overigens was daar in Bloemendaal weinig van te merken.

Terugblikkend constateer ik dat mijn politieke functioneren een van de verklaringen biedt waarom ik het zestien jaar als PvdA wethouder kon volhouden binnen een door de VVD gedomineerde politieke cultuur. Zoals Kees van der Linden bij mijn afscheid

in 1994 schreef in het *Haarlems Dagblad*: ‘Een milde socialist te midden van milde liberalen.’¹³ Een andere indicatie daarvoor is een opmerking van Siebe Minnema (VVD) in december 1990. In de periode tussen het afscheid van burgemeester Gerrit Weekhout en de installatie van Harry Kamphuis was ik drie maanden waarnemend burgemeester. Een drukke tijd waarover Siebe opmerkte: ‘Ik had het eigenlijk niet verwacht, maar het is mij 100% megevallen.’ Omdat ik de kritische Siebe kende, kon ik dat verstaan als een groot compliment.

De VVD fractie in 1990 voor de marmeren trap.

Ontwikkelingen in de openbare ruimte

Kabeltelevisie

In vergelijking met Haarlem, Heemstede en Zandvoort liep Bloemendaal in 1978 nogal achter met de ontvangstmogelijkheden voor televisie. Waar inwoners in de omgeving de signalen ontvingen via een kabelnet, moesten wij het doen met omvangrijke antennes op het dak van de woning. Omdat de beelden via de kabel mooier en stabiel waren en bovendien toegang boden tot buitenlandse zenders wilde ook Bloemendaal een kabelnet aanleggen. Belangrijke beleidsvraag was hoe de kosten over de verschillende dorpen en wijken van de gemeente verdeeld moesten worden. In de dorpskernen was de bebouwingsdichtheid voldoende groot om een rendabel kabelnet aan te leggen. In de lommerrijke villaparken was dat veel kostbaarder. Het college koos als uitgangspunt dat alle inwoners van de gemeente Bloemendaal recht hadden op kabeltelevisie tegen gedifferentieerde tarieven. Als het profijtbeginsel volledig zou worden toegepast, betekende dat een maandtarief van veertien gulden voor de dorpskernen en meer dan honderd gulden voor de villaparken.

Dat vond het college een onacceptabel verschil. Na het bestuderen van een groot aantal rekenmodellen, kozen we voor een model waarbij het maandtarief van f 17,75 voor iedereen gelijk zou zijn en gedifferentieerde entreegelden. De gemeente werd verdeeld in drie entreegeldwijken. In de A-wijken (dorpskernen) betaalden de inwoners vijftig gulden entreegeld, in de B- en C-wijken respectievelijk vijfhonderd en zevenhonderdvijftig, afhankelijk van het aantal woningen in de wijk. Hoewel er bij inwoners van de 'duurdere' wijken enig gemor ontstond, heeft het college dit tariefstelsel toch ingebracht in de gemeenteraad. Het was een genuanceerde benadering van de verdeling van kosten en

De eerste schep voor duizenden meters kabel. De Jong, De Regt en anderen kijken hoe Van der Ham dat doet.

opbrengsten. In tegenstelling tot wat mensen in de villaparken vaak dachten, was de realiteit dat de bewoners van de dorpskeren meebetaalden aan de aanleg van het kabelnet in de villaparken. Gekscherend noemde ik dat wel omgekeerde solidariteit. Uit de voorbereidingsperiode herinner ik mij Hans de Jong, ambtenaar op de afdeling Financiën en Herbert Haay, student politico-logie die stage liep bij de gemeente.

De aanleg van het kabelnet kostte bijna zeven miljoen gulden. Met inachtneming van de aanloopverliezen in de eerste jaren dachten B en W door het tariefstelsel deze investering in een te overzien aantal jaren te kunnen terugverdienen. Belangrijk was de inschatting hoeveel huishoudens kabeltelevisie zouden wensen. Gezien de ervaringen in de regiogemeenten voorspelde ik in de gemeenteraad van 13 september 1979 dat het totaal aantal aansluitingen boven de tachtig procent zou uitstijgen. Dat was geen slechte inschatting. In de loop der jaren werd een percentage bereikt dat de honderd procent nadert. Hoewel Bloemendaal in de regio bij aanvang het hoogste tarief kende, is het 'luxe bestje' zoals de kabeltelevisie in de gemeenteraad werd genoemd, toch nog winstgevend gebleken. Dat was mede te danken aan de

voortdurende zorg van ambtenaar Arno van Heerden, die vrijwel in zijn eentje het Bloemendaalse kabelbedrijf runde. Na mijn tijd als wethouder verkocht de gemeente haar kabelnet voor veel geld aan kabelmaatschappij Multikabel. Dat leverde zoveel op dat iedere abonnee in Bloemendaal vierhonderd gulden op haar rekening kreeg gestort. Een unieke actie van het gemeentebestuur!

Vanwege de kosten was ons geadviseerd vanuit drie punten televisiesignaal in te kopen. Vanuit Haarlem voor Bloemendaal en Overveen, vanuit Heemstede voor Aerdenhout en vanuit Bennebroek voor Vogelenzang. Dat was goedkoper dan vanaf de noordgrens met Santpoort tot aan de zuidgrens met Zuid-Holland een eigen centrale kabel aanleggen. Uiteindelijk is toch voor deze duurdere oplossing gekozen omdat het zo mogelijk was ook andere berichten en diensten dan televisiesignalen via de kabel naar de vier kernen te zenden. Het benadrukte de samenhang van de kernen binnen de gemeente Bloemendaal. Dat argument gold in het bijzonder voor het dorp Vogelenzang. In die jaren aasde de burgemeester van de toenmalige (kleine) gemeente Bennebroek op annexatie van Vogelenzang om daarmee te voldoen aan een door het rijk opgelegde gemeentegrootte. Wellicht kansloos, maar toch bedreigend. Zo werd een eigen centrale kabel een politiek argument in de strijd tegen een mogelijke annexatie van Vogelenzang door Bennebroek.

Door de huidige mogelijkheden van internet en de gemeentelijke website heeft het kabelnet voor de gemeentelijke communicatie een aanvullende functie gekregen. Destijds werd door de kabeladviseur al gewezen op de toekomst van glasfiber. Dat was echter in 1979 onbetaalbaar.

Bloemendaal aan Zee

De toestand van het Bloemendaalse strand was vanaf de tweede helft van de jaren tachtig een terugkerend onderwerp van zorg. Al jarenlang was bekend dat de verlenging van de pier in IJmuiden een onevenredige verdeling van de breedte van het strand tot gevolg had. Vlak onder de pier werd het strand almaar breder en ontstond een soort Sahara. Bij het Bloemendaalse strand zorgde de zeestroom voor permanente afkalving van de duinen en versmalling van het strand. De vrijwel jaarlijks terugkerende Noordwester stormen versnelden dat proces nog eens. In 1987

was het weer raak. Doordat er na de februaristorm nog maar weinig strand over was, werd de duinreep ernstig bedreigd en daarmee de kustrecreatie. Dat was de reden dat de gemeente samen met de Belangenvereniging Bloemendaal aan Zee de noodklok luidde. Strandpachters en ondernemers op de Kop van de Zeeweg vreesden terecht voor hun voortbestaan. Overleg met Rijnland en Rijkswaterstaat leverde nog geen direct resultaat op, maar wel de wetenschap dat er oplossingen waren in de vorm van opspuiten van het strand met zand uit de Noordzee. Een kunstmatige aanvulling van het natuurlijke proces voor strand en duinen. Dat idee was al eerder geopperd door CDA- raadslid ir. F.J.C. Westenbrink.

Het winnen van zeezand en het opspuiten daarvan is echter een begrotelijke aangelegenheid. Bloemendaal meende dat het rijk de kosten daarvoor moest dragen omdat zij verantwoordelijk was voor het verlengen van de pier. En zo startte de gemeente in februari 1987 een actie richting Minister van Verkeer en Waterstaat om een vergoeding te krijgen voor de geleden schade. Het verzoekschrift, opgesteld door Fons Witte, werd door de Minister afgewezen. Een daarop volgende juridische procedure van Bloemendaal sneuvelde in juni 1988 op formele gronden bij de Raad van State. Toch leverde de actie wel iets op. Dankzij de publici-

Duinafslag in 1988.

teit en de politieke lobby werden de geesten in Den Haag rijp en verklaarde de toenmalige Minister van Verkeer en Waterstaat, mevrouw Neelie Smit-Kroes, in oktober 1988 Bloemendaal tot risicogebied.

Aan haar beslissing heeft de verwoesting door de Noordwesterstorm van maart 1988 waarschijnlijk ook bijgedragen. Toen werd niet alleen het voortbestaan van de post van de reddingsbrigade bedreigd, maar bleken ook de strandhuisjes, de strandtenten en de totale Kop van de Zeeweg niet meer veilig voor de ondermijnende werking van de zee.

In maart 1990 kwam het bericht dat het strand van Bloemendaal tussen strandpaal 62 en 63, een kilometer lang, op kosten van het rijk zou worden opgehoogd tot zes meter boven NAP. Daarvoor was tweehonderd duizend kubieke meter zand nodig. Op 12 maart 1990 schepten burgemeester Gerrit Weekhout en ik symbolisch de eerste schep zand op het strand van Bloemendaal. Het opspuiten van nieuw zand zorgde zowel bij de gemeente als bij de belangenvereniging Bloemendaal aan Zee voor enige rust.

Als ik nu de Kop van de Zeeweg bezoek, beleef ik nog altijd de opgetogenheid van de toenmalige leden van de Belangenvereniging. Hun bestaan was gered; er kon verder worden gewerkt aan het toeristisch aantrekkelijk maken van de Kop van de Zeeweg en het strand. Mede dankzij de steun van de provincie Noord-Holland is Bloemendaal aan Zee met haar nieuwe infrastructuur en trendy activiteiten nu zeer gewild. Tegelijk is duidelijk dat met natuurkrachten van zee en storm niet te spotten valt. Als ik mij herinner hoe desolaat de strandhuisjes van de kampeervereniging De Zeemeeuwen er destijds na de storm uitzagen – de koelkasten dreven in zee – dan begrijp ik niet waarom strandpachters permanent op het strand zouden willen bouwen. De les uit het verleden is dat de Noordzee het zand levert voor opspuiting maar ook zo weer terug kan nemen. Desalniettemin lijkt de ontwikkeling van het Bloemendaalse strand niet te stuiten. In haar structuurvisie ‘Bloemendaal 2023’ heeft het college het strand juist aangewezen als trekker die mede het imago van Bloemendaal in de regio bepaalt. Daarmee is definitief afscheid genomen van het nostalgische beeld van een strand met strandstoelen, strandhuisjes en puntdaken op de gebouwen van de boulevard. Bloemendaal aan Zee moet een hippe eigentijdse badplaats worden.¹⁴

Zo druk kon het in 1966 zijn op het nostalgische strand van Bloemendaal aan Zee.

Het hippe strand heeft ook een keerzijde. Bij massaal bezochte strandfeesten trekken de sterk uitgebreide strandpaviljoens en beachclubs zo veel bezoek dat de politie haar handen vol heeft aan het afhandelen van ongeregeldeheden. Daarom komen er camera's om effectiever te kunnen ingrijpen.¹⁵ De gemeente bouwde in mijn tijd op de Kop van de Zeeweg een hulppost voor de Bloemendaalse politie. Die staat er nog. Wie had kunnen denken dat de hulppost niet alleen gebruikt zou worden voor verdwaalde kleuters maar ook voor ontspoorde feestgangers?

De Zeeweg die Overveen verbindt met het Noordzeestrand, was in 1921 de eerste snelweg van Nederland. Leonard Springer die het natuurlijke verloop van het duinlandschap als uitgangspunt koos, was de ontwerper van het tracé.¹⁶ Een brede weg met vier rijstroken, gescheiden fietspaden en voetpaden. Een opmerkelijke vooruitziende blik op de groei van het verkeer. Niet voorzien was echter dat het natuurlijke wegverloop met veel bochten een gevaar opleverde voor automobilisten die harder reden dan toegestaan. Berucht was de Kop 90. Automobilisten die te hard reden, vlogen soms uit de bocht en belandden dan op het fietspad. Dat heeft in de jaren tachtig tot ernstige ongelukken geleid waaronder enige met dodelijke afloop.

De kranten stonden er vol van. Ingezonden brieven spraken

schande van de verkeerssituatie. Daar moest wat aan gedaan worden. Waarop de gemeente Bloemendaal de gevaarlijke bochten van de Zeeweg liet aanpassen door aannemersbedrijf Te Beest. Omdat Ot Staleman na de verkiezingen van 1982 vanaf juli de verkeersportefeuille van mij had overgenomen, hebben wij gezamenlijk de beveiligde Zeeweg op 16 september 1982 in gebruik genomen. Ieder van ons nam plaats achter het stuur van een antieke stoomwals en reed daarmee door een kunststoffen decor van Kop 90. Een ludieke actie voor de opening van een weg die aanzienlijk veiliger is dan zijn voorganger.

Het Marine Hospitaal

In 1912 bouwde de Sint Lambertusstichting in Overveen aan de Bloemendaalseweg een pension voor rooms-katholieke ouderen. Dat kreeg de toepasselijke naam 'Huize Duinrust'. In de Tweede Wereldoorlog werd het gebouw door de Duitsers gevorderd; daarna diende het enige tijd als verblijfplaats voor zogenaamde politieke delinquenten, voornamelijk NSB'ers.¹⁷ In 1948 verbouwde de Rijksgebouwendienst het pand tot ziekenhuis voor de Marine, waar vanaf 1968 ook burgers terecht konden. Vele burgers uit de

De directeur van het Marine Hospitaal met de das van de gemeente Bloemendaal symboliseert de gezamenlijke strijd voor het behoud van het ziekenhuis.

gemeenten Bloemendaal en Zandvoort maakten gebruik van de kliniek en vooral de polikliniek. Toen in 1987 duidelijk werd dat het Marine Hospitaal gedoemd was te verdwijnen, sloegen directie en specialisten samen met de gemeente Bloemendaal en Zandvoort de handen ineen om dat te voorkomen.

Ondanks de oprichting van de Stichting Behoud Marine Hospitaal, waarin ik ook zelf heb deelgenomen, viel het doek voor het ziekenhuis definitief op 1 juni 1990. Het kon om twee redenen niet behouden blijven. Het Ministerie van Defensie achtte de samenvoeging van twee militaire hospitalen tot één centraal gelegen militair ziekenhuis in Utrecht logistiek en financieel wenselijk. Het Ministerie van Volksgezondheid en de provincie Noord-Holland vonden dat er in de regio Zuid-Kennemerland en IJmond te veel ziekenhuizen en te veel ziekenhuisbedden waren. Het Marine Hospitaal was het eerste ziekenhuis dat een reductie van het aantal burgerbedden kon bewerkstelligen. Daar heeft de gemeente Bloemendaal zich na felle protesten bij moeten neerleggen.

Nog voor het Marine Hospitaal haar deuren sloot, waren er al ideeën en plannen ontwikkeld voor de toekomst van het terrein en het gebouw. De PvdA Bloemendaal wilde het gebouw behouden voor jongerenhuisvesting, de woningbouwvereniging Bloemaerd wilde er een seniorenhof realiseren, evenals de Stichting Rockaertsduin, en weer anderen dachten aan een woonfunctie

Het definitieve einde van het Marine Hospitaal in Overveen.

voor verschillende leeftijden en huurcategorieën. De gemeente zelf had plannen voor een stedenbouwkundig basisplan 'Duinrust'. Voorop stond de vraag wat Domeinen, de overheidsinstantie die daarover gaat, voor het terrein en de opstallen zou vragen. Als PvdA Bloemendaal hadden wij ondershands contact gezocht met Wim Kok, de toenmalige minster van Financiën, om een vriendelijke prijs te krijgen voor de realisering van ons eigen PvdA plan. Die verwees ons echter naar zijn staatssecretaris, de heer Van Amelsvoort (CDA). Na overleg met de gemeenteraad deed het college eind augustus 1990 een bod, gebaseerd op het behoud van het gebouw. Daarover is een delegatie onder mijn leiding gaan praten met de staatssecretaris. Hij was echter onverbiddelijk, vond het bod van de gemeente te laag en noemde een bedrag van 5,7 miljoen gulden. Dat vond het college weer te hoog en daarmee kwam aankoop door een derde partij in het vizier.

De toenmalige Hogeschool Haarlem wilde op het grondgebied van Haarlem en Bloemendaal een gebouwencomplex realiseren dat als campus zou kunnen fungeren. Ook de gemeente Haarlem had daar wel oren naar. Maar dat was niet wat het college van B en W voor ogen stond. Die wilde het bestaande Marine Hospitaal behouden en verbouwen tot vrijesectorwoningen met allure.¹⁸ Zo ontstond een patstelling die jaren zou duren. Plannen van Haarlem en Bloemendaal om het gebied samen ruimtelijk te ontwikkelen liepen op niets uit. Planologisch stonden beide gemeenten lijnrecht tegenover elkaar. Het is een prima voorbeeld van wat ik later de magie van de gemeentegrens zou noemen.¹⁹

De duur van de onderhandelingen was mede oorzaak voor het definitieve einde van het Marine Hospitaal. Het gebouw stond lange tijd leeg en brandde in 1994 af. Nadien heeft de Hogeschool Haarlem met als nieuwe naam Inholland Haarlem, haar gebouwen op Haarlems grondgebied gerealiseerd en het overige terrein voor 10,8 miljoen gulden verkocht aan de gemeente Bloemendaal. Inmiddels is er na het afschieten van een massaal woningplan door de buurt, een nieuw plan ontwikkeld voor eigentijdse gezinswoningen en appartementen met daarnaast een klein randje sociale woningen. Het gemeentelijke plan uit 1990 van vrijesectorwoningen met allure wordt in het zogenoemde Vijverpark dus alsnog gerealiseerd. Eind 2015 is met de bouw begonnen, bijna 25 jaar verder. Maar tegen welke prijs? Volgens wethouder Nico Heijink

lijdt de gemeente Bloemendaal een verlies van ruim een miljoen euro op de grond.²⁰ Het is bovendien de vraag of het Vijverpark wel voldoende aansluit bij het dorpse karakter van Overveen. Wel verheugend overigens dat de stichting Dolfijn – na vele jaren van onzekerheid – in het Vijverpark een groepscomplex krijgt voor begeleid wonen.

Het eigenzinnige Vogelenzang

Als getogen Overvener kende ik het dorp Vogelenzang nauwelijks anders dan van mijn jaarlijkse fietstocht naar de bloeiende bollen-velden. Eenmaal wethouder werd dat snel anders. Vogelenzangers trokken aan de bel van het Raadhuis in Overveen om duidelijk te maken dat hun dorp niet vergeten mocht worden. Dat gevoel overheerste sterk bij de bevolking en niet ten onrechte. Een en ander had te maken met de historie van het dorp. Hoewel het dorp al sinds de Franse tijd deel uitmaakt van de gemeente Bloemendaal, is het lang een buitenbeentje gebleven. Vogelenzang was het enige dorp in de gemeente met een overwegend agrarisch karakter en veel (land)arbeiders. Bovendien is er in Vogelenzang maar één kerk, de rooms-katholieke, die het religieuze en maatschappelijke leven tot lang na de Tweede Wereldoorlog volledig beheerste. Zo bleef Vogelenzang lang het dorp van bloembollen, arbeiders en rooms-katholieken. Mede door haar excentrische ligging tegen de grens van Zuid-Holland aan, ontwikkelde het een eigen stijl.

Als wethouder heb ik Vogelenzang en haar inwoners goed leren kennen. Dat was na mijn wethouderschap een van de motieven om een historische sociografie van dit bijzondere dorp te schrijven. Met *Vogelenzang, een eigenzinnig dorp in de gemeente Bloemendaal* is eigenlijk genoeg recht gedaan aan de verschillende aspecten van het dorp: kerk, onderwijs, sport, woningbouw, cultureel leven, carnavalsvereniging en politiek. Toch licht ik er voor dit boek nog één element uit. De ontwikkeling en bouw van Vogelenzang-Oost was destijds omstreden, maar heeft de vitaliteit van het dorp een enorme impuls gegeven. Een vergelijkbare aanpak zou de leefbaarheid van het dorp anno 2016 wellicht opnieuw kunnen bevorderen en misschien zelfs de redding van het dorpsleven kunnen zijn.

De nieuwe buurt Vogelenzang-Oost liet lang op zich wachten. Reeds in 1975 begon de gemeente met de ontwikkeling van een bestemmingsplan in overeenstemming met het provinciale streek-

plan. Tien jaar later pas startten de bouwwerkzaamheden. Naast problemen over geluidshinder en het wisselen van grondeigenaren waren de Vogelenzangers zelf ook debet aan de lange procedure. Dat had te maken met het mogelijke verlies van het dorpsseigene. De ongerustheid van veel Vogelenzangers zat heel diep. Hoewel de 'zittende' bevolking nieuwe huizen voor jonge gezinnen toejuichte, was men tegelijk bang dat het karakter van het dorp door zo'n uitbreiding verloren zou gaan. Vooral autochtone Vogelenzangers meenden dat een te grote en te snelle instroom van nieuwkomers negatief zou kunnen uitwerken op de onderlinge samenhang van de dorpsgemeenschap. Interessant is de stelling van raadslid Van der Vossen: 'We willen geen protest aantekenen tegen de woningbouwplannen of tegen het gemeentebestuur, maar zijn bezorgd over de toekomst van de samenleving in ons dorp.' Dat dilemma heeft de gemeenteraad goed begrepen. Als socioloog wist ik dat je met temporisering van de bouw en een afgewogen toewijzingsbeleid fricties kan voorkomen. Door het 'uitsmeren' van de bouw kon beter ingespeeld worden op de verdeling van de woningen over de woningzoekenden. Door het aantal nieuwkomers te spreiden in de tijd kon hun 'opname' in het dorp vloeiend verlopen. Hoewel de bouw van Vogelenzang-Oost zoals deze wijk nog steeds heet (Gravenbuurt zou een betere naam zijn, omdat alle lanen en hoven genoemd zijn naar personen uit de Hollandse graventijd), bewust traag is opgeleverd, is het zowel bouwkundig als sociaal een groot succes geworden.²¹

Smits Bouwbedrijf uit Beverwijk werd de eigenaar van de grond en tevens bouwer van de 227 woningen: sociaal, premiekoop en vrije sector. Rest nog te melden dat het bouwbedrijf ter afsluiting van het bouwproces in Vogelenzang-Oost de gemeente Bloemendaal en het dorp Vogelenzang een kunstwerk aanbood. Op 31 mei 1991 onthulde burgemeester Harry Kamphuis het beeld 'De Haan' van de kunstenaar Frank Letterie. Volgens de omschrijving is de bronzen haan met een hoogte van circa 70 centimeter een robuust, speelbestendig beeld.²² De aanduiding speelbestendig vatte de Vogelenzangse jeugd waarschijnlijk wat al te letterlijk op. Kort na de feestelijke onthulling was de haan reeds van zijn sokkel gerukt. Dat is hersteld, maar is nadien nog een keer voorgekomen. De herstelde haan siert nog steeds de toegang van de wijk vanaf de Vogelenzangseweg.

Nog los van wat Smits Bouwbedrijf neerzette, realiseerde de gemeente Bloemendaal zelf in Vogelenzang-Oost de Gravin Jacobahof met vier woonwagendstandplaatsen inclusief voorzieningen en 24 HAT-woningen. Ook werden er op het voormalige terrein van het bedrijf Ruigrok door Smits Bouwbedrijf woningen gebouwd in de goedkope vrije sector.²³ Dat laatste was een nadrukkelijke keuze van de gemeente. Bij de toewijzing van de premiekoop A- en B- woningen in Vogelenzang-Oost bleken diverse gegadigden te veel te verdienen om daarvoor in aanmerking te komen. Voor deze categorie Vogelenzangers en andere woningzoekenden brachten de bouwplannen op het Ruigrokterrein uitkomst. Met de 28 ruime eengezinswoningen kwam het totaal aantal woningen in Vogelenzang-Oost op 279. Een meer dan behoorlijke impuls voor het dorpsleven.

Twee bruggen

In mijn tijd als wethouder was Bennebroek nog een buurgemeente van Bloemendaal waar bestuurlijk weinig contact mee was. Pas op 1 januari 2009 is Bennebroek onderdeel geworden van de gemeente Bloemendaal. Ruimtelijk gezien ligt Bennebroek dicht tegen het dorp Vogelenzang aan, al rusten beide dorpskernen op een andere strandwal. Naast deze fysisch-geografische gescheidenheid behoorden beide dorpen historisch tot twee verschillende ambachtsheerlijkheden. Bovendien zorgde de aanleg van de Leidse (trek)vaart voor een weliswaar smalle maar moeilijk te overbruggen barrière. Het heeft tot 1834 geduurd voor de Centenbrug beide dorpen ging verbinden. Dat leidde niet tot een samsmelting van het maatschappelijk leven. Daarvoor waren de verschillen te groot.

Een belangrijk onderscheid tussen beide dorpen betreft de kerkelijke structuur. In Vogelenzang had de rooms-katholieke kerk het ‘alleenrecht’. Bennebroek was een dorp met drie kerken. Na het ontstaan van een zelfstandige parochie in Bennebroek in 1897 verviel de verwevenheid van rooms-katholieke activiteiten met Vogelenzang en gingen beide parochies hun eigen weg.²⁴ Dat leidde tot de oprichting van aparte rooms-katholieke organisaties en verenigingen. Daarnaast kwamen in Bennebroek – in het verlengde van de Hervormde en de Gereformeerde kerk – christelijke organisaties en verenigingen tot stand.

De Centenbrug was lang de enige verbinding tussen beide dorpen. Vooral van belang voor de Bennebroekse winkeliers en andere dienstverleners (huisartsen, bank, notaris, makelaar en dergelijke) waar Vogelenzangers gebruik van maakten. Daarnaast kende Bennebroek een bloeiende muziekcultuur. In die plaats werd in 1902 de muziekvereniging Kunst Na Arbeid (KNA) opgericht. Deze vereniging groeide uit tot een Bennebroeks instituut dat zowel voor als na de oorlog leden uit Vogelenzang kende.²⁵ Voor muziek was Vogelenzang dus afhankelijk van Bennebroek. Daar kon je muziekonderwijs krijgen, meespelen in een van de bands en op feestdagen meelopen in het fanfareorkest. Pas in 1965 richt een aantal Vogelenzangers de Vogelenzangse drumband op, die een tijdlang zelfstandig functioneerde. In door de gemeente Bloemendaal betaalde uniformen trad de drumband niet alleen in Vogelenzang op, maar ook elders in de gemeente. Ik herinner mij hun jaarlijkse aanwezigheid tijdens de Nieuwjaarsreceptie in de burgerzaal. Het toch al hoge aantal decibellen werd stevig opgevoerd. Bij gebrek aan voldoende leden is de drumband in 1990 teruggekeerd in de moederschoot van KNA.

In februari 1981 zijn beide muziekgezelschappen gezamenlijk opgetreden bij de opening van de houten 'Stationsbrug' tussen Bennebroek en Vogelenzang ter hoogte van het station Vogelenzang-Bennebroek. De gemeente Bennebroek wilde de 'loop' tussen beide gebieden vergemakkelijken. Ikzelf had als verantwoordelijk wethouder lang twijfel over het nut van een tweede brug zo dicht bij de Centenbrug. Dat heb ik duidelijk laten blijken. Bovendien verwachtte Bennebroek dat Bloemendaal voor de helft zou bijdragen aan de kosten. Die werden door Bennebroek eenzijdig opgehoogd door niet te kiezen voor een 'kwakeltje' voor voetgangers, maar voor een mooiere, grote, vlakke houten brug, die ook geschikt was voor fietsers en bromfietsen.

Dat was niet volgens de afspraak en vanwege het materiaal en de aansluitingskosten op de Leidsevaartweg op Bloemendaals grondgebied twee keer zo duur. Via de pers beschuldigde wethouder G.J. Korteling van Bennebroek mij van dwarsliggen en ik hem van gebrek aan rekening houden met de verkeerstechnische en financiële belangen van Bloemendaal. Een 'ruzie' die natuurlijk niet erg dienstbaar was aan goed nabuurschap. Daar zijn wij dan ook mee opgehouden. Ik denk dat nader overleg tussen beide burge-

De twee kemphanen Korteling en Van der Ham openen samen de houten brug.

meesters heeft geleid tot water in de wijn van de twee gemeenten. Bij de feestelijke opening kreeg wethouder Korteling van Bennebroek van mij een taart aangeboden met als opschrift 'Bennebroek en Vogelenzang komen tezamen over de brug'. De muziek van de twee muziekgezelschappen vloei­de ineen ter ere van een nieuwe verbinding tussen beide dorpen.²⁶

Ontwikkelingen rond de Dompvloedslaan²⁷

De Dompvloedslaan in Overveen ontleent haar naam aan een duinbeekje, genaamd Dompvloet of Dompelvloet. Het overvloedige water van de Dompvloet zorgde er vanaf de zestiende eeuw voor dat blekers hun linnen, garens en kleding konden bewerken. Het bleekgoed werd gedroogd op het naburige grasland. Ook na het verdwijnen van de linnennijverheid is het gebied aan de noordzijde van de Dompvloedslaan (drassig) weiland gebleven. Wel werd aan de noordkant in het begin van de twintigste eeuw een arbeidersbuurtje gebouwd. Na de Tweede Wereldoorlog is het beeld van de Dompvloedslaan compleet veranderd. Lang eindig-

de hier de bebouwing van Overveen en overheersten de weilanden en de slootjes, die doorliepen naar de Kleverlaan in het dorp Bloemendaal. Aan de zuidzijde van de Dompvloedslaan verrees in de jaren vijftig een complete wand van gestapelde bouw in drie lagen met onderbouw, waar men appartementen kon huren of kopen. Ook nieuw was de ontwikkeling aan de noordwestkant van de Dompvloedslaan. Daar verrezen de gebouwen Oldenhove en Overduin.

In de jaren zeventig zijn op de weilanden aan de noordoostkant van de Dompvloedslaan dichtbij de Westelijke Randweg, twee sportvelden aangelegd. Dat was een verlangen van het CIOs (Centraal Instituut Opleiding Sport) dat toen nog in de gemeente Bloemendaal op het landgoed Duinlust aan de Duinlustweg in Overveen huisde. De velden bleken niet erg geschikt voor de beoefening van sport. Het CIOs klaagde over wateroverlast, waarna het gemeentebestuur tegen dezelfde prijs de sportvelden aan de Zeeweg (waar nu het Sportcomplex Tetterode staat) te huur aanbod. Daarmee waren de sportvelden aan de Dompvloedslaan feitelijk overbodig geworden. Incidenteel werden zij gebruikt door scholen en voor de training van de jeugd van hockeyclub Bloemendaal.²⁸ Ook softbalclub Overveen (voor mannen) heeft in de zomer van 1985 nog op de Dompvloedslaan gespeeld. Lang duurde dat niet. De club verhuisde al spoedig naar Heemstede.

Halverwege de jaren tachtig zat het college van B en W met drie problemen. Waar laten wij de woonwagens die volgens het provinciale spreidingsplan een plek moeten krijgen in onze gemeente? Waar moet het nieuwe politiebureau komen dat het verouderde en te kleine politiegebouw aan de Bloemendaalseweg kan vervangen? En wat doet Bloemendaal met de zeven beeldbepalende 'huisjes' die ver voor de oorlog gebouwd werden en toe waren aan vervanging? Tijdens een B en W vergadering wist het college drie vliegen in één klap te vangen. Eigenhandig vulde zij op de sportvelden en het aansluitende weiland de drie bestemmingen in: woonwagenpark, politiebureau en sociale woningbouw. In die volgorde is het ook uitgevoerd.

Het Gemeentelijke Woningbedrijf regelde de zeven standplaatsen voor de woonwagens. Die werden in 1987 in gebruik genomen. Meer chalets zoals je die ook vindt op recreatieparken dan

woningen op wielen. Sinds de verkoop van het Gemeentelijke Woningbedrijf aan het latere Brederode Wonen beheert de corporatie deze standplaatsen. De chalets zelf zijn meestal eigendom van de bewoners. Ruimtelijk en sociaal gezien vormen de chalets daarmee een eenheid.

Architectenbureau Tauber Alkmaar BV kreeg de opdracht voor het ontwerp van het nieuwe politiebureau, de uitvoering lag bij de firma Nelis. Burgemeester Weekhout en de korpsleiding (Brinkman en later Nijland) waren verantwoordelijk voor het bouwprogramma. Het nieuwe politiegebouw moest voldoen aan alle eisen die aan een bureau voor een zelfstandig politiekorps werden gesteld. Naast cellen, onderzoekkamers, ontvangstbalie, technische ruimtes en kantine kreeg het gebouw een autowerkplaats en een metershoge antenne die de gehele gemeente Bloemendaal bestreek. Tenslotte werd het hoofdgebouw verfraaid met enige beeldende kunst. Daartoe is het glas van de ramen bij de toegang van het gebouw in samenhang gebracht met de vijver en de toegangspaden. Pikant detail is nog dat kort na de opening van het nieuwe politiebureau in 1989, bekend werd dat het zelfstandige Bloemendaalse politiekorps zou worden opgeheven en het politiebureau een andere functie kreeg. Dat was niet alleen een domper voor de Bloemendaalse politie, maar ook voor het gemeentebestuur.

De 'huisjes' aan de Dompvloedslaan in 1964.

Bloemendaal had de opbrengst van de verkoop van het oude politiebureau aan Albert Heijn ingebracht als onderdeel van de bouwkosten. Dat geld is opgegaan in de bouw. In het 'nieuwe politiegebouw' zit nu een speciale rechercheafdeling.

Waarschijnlijk herinneren nog maar weinig Overveners zich de oorspronkelijke bebouwing aan de noordkant van de Dompvloedslaen. De zevenentwintig sociale woningen aan de Dompvloedslaen werden aan het begin van de twintigste eeuw gebouwd door particuliere verhuurders en bewoond door ongeschoolde en geschoolde werklieden. De buurt stond bekend als de Schans.²⁹ Vóór 1900 was daar ook bewoning, maar van een minder goede soort. Een gemeentelijke commissie van drie huisartsen beschrijft de hygiënische toestanden in 1892 als erbarmelijk. De watervoorziening en de bovengrondse riolering is dusdanig slecht dat 'de drek om niet eens van het vloeibare te spreken, door de retten sijpelt'.³⁰ De nieuwe 'huisjes' van de Schans werden gebouwd volgens de moderne inzichten van de volkswoningbouw. Ook die inzichten bleken niet bestand tegen de eisen des tijds. In de periode 1940–1947 kocht de gemeente Bloemendaal de huisjes van de particuliere eigenaren met de bedoeling ze op termijn te slopen. Wethouder Hijszeler noemde dat in 1964 wat plastisch 'via een uitsterfsysteem'.³¹ Hoewel de woningen daarmee lang te boek stonden als 'onbewoonbaar', werd dat vaak niet zo door de bewoners beleefd. Dat had zeker te maken met de huurprijs, soms maar een gulden per week.

Tussen 1967 en 1975 werd de rij van twintig woningen evenwijdig aan de Dompvloedslaen afgebroken. Naast gebrek aan kwaliteit was een belangrijk argument dat er een toegangsweg moest komen voor Oldenhove en later Overduin. In 1975 ging Dompvloedslaen 27, als laatste van de rij tegen de vlakte.³² De zeven woningen, die loodrecht op de Dompvloedslaen stonden, bleven nog tot in 1990 staan. Enerzijds herinnerden zij aan een tijd dat er in de gemeente Bloemendaal nog echt voor arbeiders werd gebouwd, anderzijds klaagden veel bewoners dat de woningen niet meer voldeden aan de wooneisen van sociale huurwoningen. Als wethouder van huisvesting heb ik lang gearzeld het sein voor de sloop op groen te zetten. Uitvoerig technisch onderzoek door Publieke werken en een extern advies gaven echter aan dat de bouwkundige toestand van de woningen slecht was. De woon-technische kwaliteiten voldeden niet meer aan redelijke eisen

van leefbaarheid. Renovatie van de huizen (steen voor steen) was theoretisch mogelijk, maar alleen tegen een prijs die sociale woningbouw niet kan dragen.

Doorslaggevend werd de stem van de zittende bewoners/bewoonsters. Unaniem kozen die voor nieuw te bouwen huizen achter de bestaande woningen. Namens het gemeentebestuur heb ik toen met alle bewoners gesprekken gevoerd en afgesproken dat iedereen (op één na) over kon stappen naar het huis dat direct achter de eigen tuin verrees. Met nog wat steun van de gemeente is de herhuisvesting vlekkeloos verlopen en deed de unieke situatie zich voor dat de laatste bewoners van de 'huisjes' aan de Dompvloedslaan vrijwel op dezelfde plaats overstapten naar aantrekkelijke eengezinswoningen. Historisch gezien een verlies, sociaal gezien een winst!

De nieuwbouw van de sociale huurwoningen is gerealiseerd door woningbouwvereniging Bloemendaal-Noord. Die had hetzelfde architectenbureau ingehuurd dat het ontwerp voor het politiebureau maakte.. Zo ontstond er architectonische samenhang tussen de veertien zadeldakwoningen en de vier gestapelde, waarvan twee specifiek voor rolstoelgebruikers. De definitieve afronding van het nieuwe wijkje met woonwagenvak, politiebureau en sociale huurwoningen door de firma Nelis vond plaats in 1991. Het wijkje heeft nooit een eigen naam gekregen. Alle nieuwe voorzieningen vallen onder de adressering Dompvloedslaan.

Eind augustus 1990 nam burgemeester Gerrit Weekhout afscheid van de gemeente Bloemendaal, hij ging met pensioen. Dat werd uitbundig gevierd. De burgerij bood het echtpaar een circa twintig jaar oude en acht meter hoge moeraseik aan die in het wijkje zonder naam, dicht bij het nieuwe politiebureau, kwam te staan. Later is rondom die boom een hardhouten bank geplaatst met de naam en datum van het afscheid van Weekhout erop. Het zou niet onlogisch geweest zijn als het nieuwe wijkje vernoemd was naar burgemeester Weekhout. Daar heeft toen niemand aan gedacht. Maar wat niet is, kan nog komen. Ondertussen leeft ook de gedachte om de oude naam 'de Schans' in ere te herstellen.

Oldenhove

Oldenhove is gebouwd door de Sint Lambertus Stichting, de eerder genoemde rooms-katholieke organisatie die sinds 1914 in

Overveen actief was met ouderenbeleid. Deze stichting kwam voort uit de armenzorg van de parochie van O.L. Vrouw Onbevlekt Ontvangen. Oldenhove werd de vervanger van huize Duinrust aan de Bloemendaalseweg dat na de Tweede Wereldoorlog zoals gezegd werd omgebouwd tot een ziekenhuis voor de Marine.

Architect Gerard H.M. Holt (uit Overveen) kreeg de opdracht een voor die tijd modern bejaardenhuis te ontwerpen dat op een stuk grond van het rooms-katholieke Armbestuur aan de Dompvloedslaan zou komen te staan. In 1963 verwierf de Sint Lambertus Stichting de grond en de toenmalige villa Oldenhove waar het gezin van professor P.J. Witteman (advocaat en minister) jarenlang woonde. In 1968 werd het bejaardenhuis annex zorgcentrum, vernoemd naar de villa, officieel geopend. In het begin woonden er voornamelijk rooms-katholieke inwoners van Overveen. In die zin getuigt het gebouw Oldenhove van de belangrijke maatschappelijke rol van de rooms-katholieke kerk en zorg in Overveen. Later kwamen er ook niet-katholieken. In 1995 verkocht de Sint Lambertus Stichting Oldenhove aan de Stichting Sint Jacob. Die ging niet alleen zorg verlenen aan de bewoners maar werd tevens verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van het gebouw. Daarmee was de rol van de Sint Lambertus Stichting uitgespeeld.

Oldenhove prijkte in 1993 op de lijst van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland om gesloten te worden. In die tijd was de provincie op basis van de Wet op de bejaardenoordnen verantwoordelijk voor de financiering van dit soort voorzieningen. Vanwege de noodzaak tot bezuinigen dreigde Oldenhove als zorgcentrum te verdwijnen. Tijdens een hoorzitting ben ik toen voor Oldenhove op de bres gesprongen. In een uitvoerige pleitnota noemde ik het voornemen van de provincie een 'historische vergissing'. Ik pleitte er voor de sluiting van Oldenhove uit te stellen tot een effectstudie zou aantonen dat sluiting verantwoord was. Mede door lobbywerk van de voorzitter van de Sint Lambertus Stichting, Loet Schölvinck en mij, lukte het Oldenhove af te halen van de lijst van te sluiten zorgcentra. Pas tweeëntwintig jaar later besloot Sint Jacob de deuren van Oldenhove definitief te sluiten.

Eerder had ik twee persoonlijke ervaringen met Oldenhove. Tijdens een van de verkiezingen deed ik met een PvdA verkiezingsbus Oldenhove aan om een aantal belangstellende ouderen op te halen voor een rondtocht door de gemeente Bloemendaal.

Oldenhove en Overduin als een harmonische twee-eenheid in een groene omgeving.

De rondtocht was niet alleen bedoeld voor PvdA leden, maar ook voor andere geïnteresseerde kiezers. De bus met PvdA versieringen was de toenmalige directrice kennelijk opgevallen. Ze stoof naar buiten en snauwde mij toe: ‘Dit soort mensen hebben wij hier niet’. Op hetzelfde moment betrad een aantal personen de trap om zich bij het busgezelschap te voegen. Kennelijk had men in die tijd niet steeds door dat je als sociaaldemocraat rooms-katholiek kunt zijn en tot volle tevredenheid in een rooms-katholiek zorgcentrum kunt wonen. Onder hen het echtpaar Binsma, sinds 1947 trouwe leden van de PvdA. Meneer Binsma belde mij om te vertellen dat hij en zijn vrouw het erg naar hun zin hadden in Oldenhove. Als dank wilden zij wat terugdoen. Hij dacht aan een beeld en vroeg of ik een goede beeldhouwer kon aanbevelen. Ik heb hem toen in contact gebracht met Lia Versteeg, die een voor Oldenhove karakteristieke verbeelding van de ouderenzorg in brons goot. Dat beeld is op 3 oktober 1986 onthuld en heeft lang de hal van Oldenhove gesierd. In mei 2015 is het mee verhuisd met de laatste ‘cliënten’ naar een andere locatie van Sint Jacob.

Overduin

In 1979 kocht de gemeente Bloemendaal van de Sint Lambertus Stichting villa Buytentwist. Voorzitter van die Stichting was toen N.H. Andriessen die op het landgoed Vaart en Duin in Overveen woonde. Hij ontving mij in zijn woonhuis en al spoedig waren wij het eens over de prijs van Buytentwist. Vanwege de hoogte van het bedrag heb ik bedongen dat de gemeente Bloemendaal aan de oostkant van Oldenhove een optie kreeg voor het laten bouwen van sociale woningen. Jammer genoeg heb ik de aanduiding sociale woningbouw en de daarbij horende prijs niet laten vastleggen. Toen de gemeente daar later op terugkwam, werd een prijs genoemd die te hoog was voor sociale woningbouw. Een mogelijke bouwplaats raakte daarmee in de vergetelheid. Dat heeft vele jaren geduurd.

Dankzij de bemiddeling van de nieuwe directrice van Oldenhove, Christine van Schaik, kwam begin jaren negentig een nieuw plan in beeld: koopwoningen voor ouderen uit de gemeente Bloemendaal die bereid waren een door de gemeente opgelegd verkoopbeding te accepteren. Daarbij moest de woning voor een geïndexeerde prijs worden doorverkocht aan plaatsgenoten. Wellicht wat erg paternalistisch beoogde de gemeente de woningen zo blijvend te bestemmen voor Bloemendaalse ingezetenen. Het beding bleek echter een groot obstakel voor het bouwbedrijf Thunissen om de woningen te verkopen. Daarom kreeg het college van de Sint Lambertus Stichting het dringende verzoek het verkoopbeding te laten vervallen. Anders zou Thunissen het plan niet kunnen realiseren. Het college is na uitvoerig overleg overstag gegaan.

Een en ander betekende de beëindiging van een langdurige geschiedenis van de bouwplaats. Naast Oldenhove werd het woongebouw Overduin gerealiseerd, een ronde creatie van de schoonzoon van Holt, architect Cees Dam. In 1994 betrokken de eerste bewoners hun aantrekkelijke appartementen met de opvallend afgeronde buitenmuren. Pikant detail is nog dat bij de inspraakprocedure in het kader van het bestemmingsplan door de bouwer van het complex aan de overburen van de Dompvloedslaan werd beloofd dat zij in de toekomst gebruik konden blijven maken van de groenvoorziening rondom het nieuw te bouwen complex Overduin. Net als voorheen mochten zij daar wandelen, al dan niet met hond. Nu staat er op bordjes dat de directe om-

geving van Overduin alleen bedoeld is voor de bewoners van het complex. Zowel de gemeente als de bouwer hebben verzuimd om de gedane toezegging vast te (laten) leggen in de verkoopcontracten van de woningen van Overduin.

Blekersveld

In het begin van de jaren negentig kreeg de gemeente Bloemendaal van de provincie Noord-Holland toestemming om achter het politiebureau en het woonwagenkampje een nieuw woonwijkje te realiseren. De provincie week daarbij af van haar eerdere beleid om de groenstrook tussen Dompvloedslaan en Kleverlaan zo veel mogelijk open te houden. De provincie had echter begrip voor het Bloemendaalse argument dat Bloemendaal door extra woningbouw kon voldoen aan de door Rijk en provincie opgelegde plicht om te zorgen voor huisvesting van asielzoekers die in Nederland mogen blijven wonen (statushouders). In die tijd had ik als PvdA'er een goed contact met mijn partijgenoot en gedeputeerde van Noord-Holland Cees Korver, die moest toezien op de spreiding van asielzoekers in de provincie. In een persoonlijk gesprek heb ik hem overtuigd dat Bloemendaal alleen kon voldoen aan de eis van de provincie als er bouwmogelijkheden werden gecreëerd. Dat is gebeurd. Ik denk dat ook Jan de Korte, die werkte bij de provincie Noord-Holland, zijn steentje heeft bijgedragen aan de beleidswijziging van Gedeputeerde Staten.

Het wijkje werd ontworpen door architectenbureau Brakel, Buma, Klous en Brandjes en kreeg de historisch toepasselijke naam Blekersveld. Het bestaat uit twaalf sociale gezinshuizen, vierentwintig sociale HAT- eenheden en acht goedkope vrijesector koopwoningen. De woningen zijn in 1996 gebouwd door woningbouwvereniging Brederode Wonen en grotendeels in haar bezit. Voorafgaande aan de bouw werd archeologisch onderzoek verricht waaruit bleek dat er al in de prehistorie bewoning was. Ook nu is het een prettig ogend wijkje met veel ruimte, parkeerplaatsen en vooral rust. Opmerkelijk is dat Blekersveld en het wijkje zonder naam pal tegen elkaar aanliggen, maar ruimtelijk geen eenheid vormen.

Huisvesting

Buytentwist

De naam Buytentwist komt al in de vroege zeventiende eeuw voor als buitenplaats en blekerij aan de Bloemendaalseweg in Overveen.³³ Nu leeft de naam Buytentwist voort als aanduiding van de villa Buytentwist op de Bloemendaalseweg 185 met daarachter de volkstuinten van de tuinbouwvereniging Buytentwist, het hoveniersbedrijf en kwekerij Azalea en het Landje van De Boer. In 1911 is het negentiende-eeuwse herenhuis afgebroken. Daarvoor in de plaats kwam de huidige villa in Engelse landhuisstijl naar een ontwerp van de Haarlemse architect J. van den Ban. Tuinarchitect Leonard A. Springer legde de tuin aan en voorzag die van een tuinmanswoning.

Aan het eind van de jaren zeventig overwoog de gemeenteraad van Bloemendaal de aankoop van grote panden teneinde daar vooral jongere woningzoekenden te huisvesten. In dezelfde tijd waren rijk en provincie Noord-Holland bezig met zogenaamde HAT-woningen. Dat beleid sloot nauw aan bij de wens van de Bloemendaalse gemeenteraad. Toevallig zocht de eigenaar van Buytentwist, de Sint Lambertus Stichting, naar een koper voor villa Buytentwist en de aansluitende grond. Zij bood het complex aan voor het bedrag van 850.000 gulden. Dat was in die tijd veel geld. Technisch onderzoek door het Gemeentelijke Woningbedrijf en de aangetrokken Bloemendaalse architect J.A. Bakker maakte duidelijk dat in het pand twaalf HAT-woningen gerealiseerd zouden kunnen worden. Voor de verbouwing was bijna zeven ton nodig. Daar stond een aanzienlijke rijksbijdrage tegenover, maar het was de vraag of het rijk voldoende over de brug zou komen.

Desalniettemin startte het college met het maken van een bouwplan en de onderbouwing van een financiering; beide moes-

ten goedgekeurd worden door de gemeenteraad. Dat ging niet vanzelf. Vooral de vvd had grote twijfel over de exploitatieresultaten van de woningen. Landelijk was daar nog vrijwel geen ervaring mee. Ook de verkoopbaarheid van de aansluitende grond was discutabel. Daar stond tegenover dat Bloemendaal een unieke kans kreeg nieuw volkshuisvestingbeleid te maken. Na een enerverend debat tussen vvd raadslid Allard Voûte en mijzelf stemde de vvd alsnog in met het collegevoorstel. Op 12 april 1979 ging de gemeenteraad unaniem, zij het schoorvoetend, akkoord met de aankoop van het pand en het nieuwe huisvestingsbeleid. Het bouwplan kon worden uitgewerkt.

Ter ondersteuning van mogelijke aankoop van grote panden riep de gemeenteraad van Bloemendaal vervolgens het fonds sociale woningbouw in leven. Het initiatief kwam tijdens de begrotingsvergadering voor 1980 van mevrouw Sanny Reestman, jarenlang het gezicht van D66 en later van Progressief Bloemendaal. Zij stelde voor dat de gemeente een deel van haar reserves in het fonds zou storten teneinde de aankoop van bouwgrond en panden te bekostigen. PvdA-fractievoorzitter Jan de Korte ondersteunde haar voorstel. Later sloot de rest van de gemeenteraad zich daarbij aan.³⁴

De definitieve beslissing vond plaats in de gemeenteraadsvergadering van 17 maart 1980. En niet zonder slag of stoot. Toen bleek dat de verbouwing van Buytentwist toch wel een duur gemeentelijk 'experiment' zou worden, stelde een aantal collegeleden en raadsleden voor Buytentwist alsnog van de hand te doen. De meerderheid van de gemeenteraad (twaalf leden) durfde het avontuur echter wel aan. In juni 1981 konden de twaalf HAT-appartementen in gebruik worden genomen. Achteraf viel de opbrengst van de aansluitende grond mee; hij had nog hoger kunnen zijn als de toenmalige burgemeester Harry Kamphuis er zijn (ambts) woning had mogen bouwen. Inmiddels staat er een nieuwe villa achter villa Buytentwist.

Het besluit over Buytentwist heeft een gunstig effect gehad op de sociale woningbouw in de gemeente Bloemendaal. Spoedig volgden er meer. De negenentwintig HAT-woningen in het voormalige klooster van de Congregatie Vrouwen van Bethanië aan de Hoge Duin en Daalseweg spreken het meest tot de verbeelding. Goede herinneringen heb ik aan de bemiddeling van makelaar

Fred Hosselet en de maatschappelijke visie van het hoofd van het klooster, mevrouw A.G.M. van Voorst tot Voorst. Die vond dat het complex 'in de geest van de orde' geschikt gemaakt zou moeten worden voor sociale woningbouw.³⁵ De HAT-woningen zijn nu eigendom van woningbouwvereniging Brederode Wonen. Ondanks het beperkte aantal vierkante meters van dit type woningen is er vooral onder starters vraag naar.

Datzelfde geldt voor de HAT-woningen aan de Brederodelaan en soortgelijke woningen in de Veldhof in Aerdenhout. Samen met mijn collega wethouder Wim van der Ploeg heb ik in 1981 de eerste steen gemetseld voor tien HAT-woningen in de Veldhof. Die zijn gebouwd op de plaats van een niet meer gebruikte loods van de afdeling plantsoenen. Hoewel de grond eigendom was van de gemeente, wat de stichtingskosten van de woningen drukte, had ik vooraf toch twijfel of er een aannemer bereid was tegen de 'toetsingskosten' te bouwen. Wim dacht dat het wel zou lukken. Daar hebben wij een fles wijn op gezet. Die won Wim. Het bouwbedrijf Nelis is inderdaad in het project gestapt en heeft het gerealiseerd tegen de afgesproken prijs. Het is nog steeds een mooie aanvulling binnen het destijds door de woningbouwvereniging Aerdenhout gerealiseerde wijkje van sociale huurwoningen, een 'enclave' binnen villawijk Aerdenhout.

Woonruimteverdeling

Tijdens mijn Bloemendaalse wethouderschap hield ik me onder meer bezig met het bouwen en verdelen van huurwoningen. Woonruimteverdeling was niet direct een populaire taak in het college en dus vonden de collega's het prima als ik die portefeuille beheerde. Het aardige van deze portefeuille was dat ik – afgemeten aan het aantal bezoekers op het wekelijkse spreekuur van burgemeester en wethouders – veruit de populairste wethouder was. Meer dan de helft van de bezoekers kwam voor mij omdat ik ze wellicht een woning kon bezorgen. De procedure daarvoor vereiste echter aanzienlijk meer stappen.

In de loop der jaren heb ik een aanzet gegeven voor een puntensysteem volgens welke woningen konden worden toegewezen. Dat puntensysteem is door de gemeenteraad vastgesteld. Het was een typisch voorbeeld van een objectieve, zeg technocratische, manier om iedereen in de gemeente gelijke kansen te geven op

een huurwoning. Politiek was er een probleem met de woningbouwcorporaties. Die waren gewend om de helft van de vrijgekomen woningen zelf toe te wijzen aan hun leden. De andere helft ging in de algemene toewijzingspot van de gemeente Bloemendaal. Tegen die tweedeling had ik principieel bezwaar maar de corporaties bleven bij hun standpunt en betichtten mij van een machtsgreep. Ik erkende dat de vrijheid van handelen van de corporaties bij toewijzing door de gemeente werd aangetast, maar beriep mij op het grote aantal urgente woningzoekenden in de gemeente.³⁶ Politiek werd ik gedekt door het college van B en W en de gemeenteraad. De consequentie van de halsstarrigheid van de corporaties was dat de gemeente besloot voortaan alle sociale woningen in Bloemendaal zelf te bouwen. Aan het eind van de jaren tachtig werd het conflict bijgelegd. Voortaan zou de gemeente in goed overleg met de corporaties alle woningen in Bloemendaal verdelen volgens het gemeentelijk puntensysteem en het advies van de huisvestingscommissie waarin naast ambtenaren ook vertegenwoordigers van de corporaties waren opgenomen.³⁷ Ook kregen de corporaties weer het voorkeursrecht voor de bouw van sociale woningen.

Het puntensysteem vormde de basis voor het ambtelijke apparaat om haar werk te doen en was bij iedere woningzoekende bekend. Op mijn spreekuur nam ik steeds ruim de tijd voor woningzoekenden, maakte aantekeningen en bracht die te berde in de Huisvestingscommissie. Vervolgens werden alle toewijzingen besproken op basis van de ambtelijke voordracht, mijn verslag en de kennis die de andere leden inbrachten. Binnen het puntensysteem waren twee subjectieve elementen ingebouwd, een medische en sociale urgentie. De medische urgentie werd geleverd door de GGD van Haarlem, de sociale urgentie moesten wij in de Huisvestingscommissie zelf beoordelen. Door de sociale urgentie te laten vaststellen door een aantal mensen samen, werd de subjectiviteit van het oordeel zoveel mogelijk ontdaan van al te persoonlijke en toevallige elementen. De beoordeling bleef mensenwerk maar wel als collectief product. Ik heb vele jaren nauw samengewerkt met Ton Mooy, Dea van Tiel, Rein Rehwinkel, Anne Jager, Pier Kramer en Ruud Bosselaar. Ik heb nooit meegemaakt dat er verschil van mening was over een toewijzing, de beslissingen werden altijd goed overwogen.

Wat voor mij als verantwoordelijk wethouder zwaar woog was het feit dat iedere woningzoekende bij de verdeling van woonruimte kon rekenen op een juiste toepassing van het puntensysteem en beoordeling van de urgentie. Daarnaast vonden woningzoekenden het belangrijk te weten wanneer men aan de beurt zou zijn. Een eerlijke inschatting van de tijdsduur voor een toewijzing werd ten zeerste gewaardeerd. Tijdens het spreekuur waar ik wekelijks met gemiddeld tien woningzoekenden sprak, probeerde ik steeds duidelijk te maken dat we ieders probleem serieus namen maar niet altijd direct konden oplossen. Het verkrijgen van een eigen woning stond bij woningzoekenden uiteraard voorop, maar het serieus genomen worden verzachtte de vaak lange wachtduur. Politiek gesproken beschouwde ik het (sociaal) wonen en de woningtoewijzing als een staaltje van sociaaldemocratische betrokkenheid in de lijn van illustere PvdA voorgangers als Cornelis Schulz en Wietze Noorman.

Buytrentwist, het begin van een geslaagd beleid om grote panden te verbouwen tot kleine betaalbare huurwoningen.

Sport

Gezien mijn (vroegere) lidmaatschappen van verenigingen voor gymnastiek (BGV), voetbal (BVC Bloemendaal), honkbal (Kinheim) en hockey (HC Bloemendaal) had ik voldoende affiniteit met sport om mij daar beleidsmatig voor in te zetten. Bij mijn aantreden kende de gemeente drie hockeyverenigingen, twee voetbalclubs, een softbalclub, een cricketclub, een groot aantal tennisparken en tennisverenigingen, een zwembad, een actieve sportraad maar geen eigen sporthal. Het Bloemendaalse sportbeleid richtte zich op beheer en onderhoud van grasvelden door de afdeling plantsoenen van Publieke Werken, jeugdsportsubsidie, schoolzwemmen en de jaarlijkse huldiging van sportkampioenen in Bloemendaal. Voor het overige regelden de sportclubs ieder hun eigen zaakjes. Een overkoepelend beleid was derhalve noodzakelijk.

Eerst zette ik beleidslijnen uit voor het verminderen van de huur van de grasvelden door een stelsel van A, B en C contracten in te voeren. Hoe groter de zelfwerkzaamheid van de club bij het onderhoud van de velden, hoe lager de huur. Na aanvankelijke weerstand bleek dat voor alle clubs interessant. Ook de financiële bijdrage van de gemeente aan de bouw en verbetering van clubgebouwen werd aan regels onderworpen. Datzelfde gold voor het toen nieuwe fenomeen binnen de hockeysport: de aanleg van kunstgrasvelden. Op al deze onderwerpen ging de gemeente sturen door het beschikbare geld te verbinden aan voorwaarden. Politiek gezien een werkbare combinatie van sociaaldemocratische idealen (sportvoorzieningen voor iedereen) en de liberale principes van eigen verantwoordelijkheid en zelfwerkzaamheid.

Naast specifiek beleid voor de veldsporten vroegen ook de ontwikkeling van kunstgrasvelden, de bouw van een sportcomplex

voor binnensporten, het behoud van Stoops Bad als zwemvoorziening, accommodaties voor golf en cricket en het nieuwe fenomeen van de wielerronde over het Bloemendaalse Kopje veel aandacht.

Kunstgras en golf

Bij de aanleg van het eerste kunstgrasveld voor hockeyclub Bloemendaal kwam ik in een rollenconflict terecht. De gemeente Bloemendaal moest kiezen tussen het belang van hockeyclub Bloemendaal die gezien haar toonaangevende positie in de hockeywereld over kunstgras diende te beschikken, en de aantasting van natuurgebied Caprera waar de velden van Bloemendaal tegenaan liggen. Veel natuurliefhebbers waren beducht voor een verstoring van de natuurwaarde van het gebied. Het lelijke kunstgroen met hoge lichtmasten op de plaats waarover De Genestet eens dichtte, zou volkomen misplaatst zijn. Het werd een felle strijd tussen voor- en tegenstanders.

Ik speelde in die tijd in veteranen LX van hockeyclub Bloemendaal in de Randstadcompetitie, meestal op kunstgras, en kreeg dan vaak van mijn tegenstanders te horen hoe achterlijk het was dat de gemeente Bloemendaal de hockeyclub een kunstgrasveld wilde onthouden. Men was niet op de hoogte van de publieke weerstand en de veelheid aan procedures die daartoe moesten worden afgewerkt. Als hockeyer kende ik de aantrekkelijkheid van een kunstgrasveld – tegenwoordig zijn er bijna geen wedstrijden meer op gewoon gras – maar als wethouder van sport diende ik alle procedures secuur af te handelen. En datzelfde gold voor mijn collega ruimtelijke ordening.

Zo belandde ik tussen mijn eigen belang als hockeyer, mijn positie in de club en de noodzaak mij als wethouder aan de wet te houden. Daarbij kwam dat de meerderheid van de fractie van de PvdA tegen de aanleg van een kunstgrasveld was, juist vanwege de landschappelijke waardevermindering. In mijn fractie was ik de enige die zo'n kunstgrasveld wel wilde toestaan. Ondanks de kritiek die ik van veel kanten kreeg, is er toch kunstgras gekomen, met lichtmasten en opklapbare reclameborden. Jan Staleman, indertijd de technische man bij hockeyclub Bloemendaal, en ik hebben onze verschillende visies op de ontwikkeling van het eerste kunstgrasveld opgeschreven in het jubileumboek bij

het honderdjarige bestaan van de hockeyclub.³⁸ Jan en ik zijn het nog steeds niet eens of de 'orgie' van procedures echt nodig was.

Bij HBS speelden weer andere problemen. Was die hockeyclub niet te klein om de kosten van een kunstgrasveld te dragen? Zou het ledental van HBS wel zoveel groeien dat investering in kunstgras verantwoord was? Vooral Siebe Minnema van de VVD was kritisch over de (financiële) groei mogelijkheden van HBS. Daarmee zette hij een rem op de verwachtingen van de club. John Plesman, voorzitter van de club, en clublid Kees Bakker wilden de benodigde gelden wel bijeen zien te brengen. Met behulp van een ludieke sponsoractie is dat ook gelukt. Kees liet een sprinkhaan ontwerpen die op alle sponsorartikelen zou prijken. Alle clubleden zouden langs hun oma's en opa's, burens, collega's van het werk gaan om die sprinkhaan-artikelen te verkopen. Dat leverde zoveel geld op dat de gemeente Bloemendaal niet achter kon blijven.

Het terrein van Hockeyclub Rood-Wit, van oorsprong een Heemstedse damesclub die verhuisde naar Aerdenhout en uitgroeide tot een volwaardige club voor vrouwen en mannen, was zo groot dat op Mariënweide ook een golfclub kon ontstaan. Weliswaar met een beperkt aantal links, maar met een groot aantal enthousiaste leden. 'We doen er alles aan om er kwaliteitsclubs van te

Opening van het golfterrein Mariënweide in 1985.

maken in harmonie met de omgeving', aldus beide besturen.³⁹ Toen er vervolgens ruimtegebrek ontstond ging Golfclub Mariënweide vervolgens op zoek naar een eigen volwaardig terrein. Zonder succes. Pogingen een golfbaan te realiseren in Vogelenzang of op het voormalige militaire oefenterrein bij de Zeeweg in Overveen stuitten op planologische weerstand van de provincie Noord-Holland. In 1991 zegde Rood Wit de huurovereenkomst met golfclub Mariënweide op vanwege de aanleg van een tweede kunstgrasveld. Dat is later wel weer bijgelegd, maar de golfclub is steeds meer naar de periferie van het terrein gedreven ten gunste van de hockeyvelden van Rood-Wit.

Inmiddels is het ledenaantal bij alle hockeyverenigingen zodanig toegenomen dat één kunstgrasveld per club niet meer voldoet. Met elkaar tellen HC Bloemendaal, HBS, Rood-Wit en Bennebroek inmiddels vijftien kunstgrasvelden. En dat ondanks de bezwaren van omwonenden tegen de daarbij gewenste lichtmasten. We kunnen dus constateren dat het fenomeen kunstgrasveld wel ingeburgerd is, maar niet altijd tot genoegen van alle Bloemendaalse burgers. Verder heeft ook de voetbalclub BVC Bloemendaal kunstgrasvelden gekregen. Oorspronkelijk kwam de roep om kunstgras vooral van hockeyverenigingen in zogenaamd natte gebieden als Rotterdam en omgeving. Uit eigen ervaring weet ik dat het bijna onmogelijk was daar op te hockeyen. Nadien werd de verbetering van de kwaliteit van het hockeyspel het belangrijkste motief voor de aanleg van kunstgrasvelden. Nu gaat het er om de groei van het aantal leden te faciliteren (voor BVC Bloemendaal lag het motief voornamelijk bij het trainen van de jeugd). Vergeleken met andere gemeenten in de regio steekt de hockeysport in Bloemendaal niet alleen kwalitatief, maar ook kwantitatief ver uit boven de buurgemeenten. Het is echter de vraag of de groei aan kunstgrasvelden daar gelijk mee op kan blijven gaan. De beschikbare ruimte is nog maar heel beperkt. Een lastig probleem voor toekomstige bestuurders. De populariteit van een sport laat zich moeilijk plannen, de beschikbare ruimte evenmin!

Cricket

Omdat ik vroeger een fervente honkballer was, moest ik aanvankelijk wel wennen aan het tempo van het cricketspel. Pas toen ik het spel beter leerde kennen, ontdekte ik de charmes ervan.

Cricketclub Bloemendaal kwam niet voort uit een hockeyclub of voetbalclub met dezelfde naam maar uit cricketclub Haarlem die in 1965 haar naam wijzigde. Vanaf dat moment ging cricketclub Bloemendaal op zoek naar een eigen veld en clubgebouw in de gemeente Bloemendaal. Lang was zij te gast bij hockeyclub Bloemendaal, waar het hoofdteam speelde op het overgebleven stuk grasveld tussen Brederodelaan en de Zomerzorglaan. Maar de agenda's van beide clubs begonnen elkaar te bijten zodat de cricketclub Bloemendaal neerstreek op het gemeentelijke sportcomplex aan de Donkerelaan. Na discussies met omwonenden die te vaak cricketballen uit hun tuin moesten rapen, werd een oplossing gevonden voor de beveiliging van het veld. Een eigen onderkomen had de club nog altijd niet. Hun plan voor een eigen clubhuis paste planologisch niet en werd bovendien te groot. Met dat probleem kwam Harry Peschar, erelid van cricketclub Bloemendaal, op mijn spreekuur.

Typisch Harry, niets onderhands willen regelen maar officieel polsen of de gemeente een oplossing wist. Ik kon hem in contact brengen met de stadsarchitect van Haarlem, Wiek Röling, die eerder voor weinig geld een clubhuis had ontworpen voor tennisvereniging Vogelenzang. Wiek kwam toen met het lumineuze idee om een van de twee kleedkamers — een voor jongens, een voor meisjes — om te bouwen tot clubhuis voor de cricketclub. De andere kleedkamer zou dan in tweeën gedeeld kunnen worden voor gebruik door scholen en de cricketclub Bloemendaal. De opening van het 'pavillion' zoals de club haar onderkomen noemt, vond plaats in 1994. Het is later wat verfraaid en voorzien van een terras op het zuiden, dat volgens de website van de club 'uitkijkt op misschien wel het mooiste cricketveld van Nederland'. Mede dankzij Harry Peschar.

Sportcomplex Tetterode

In de jaren 1983–1985 heb ik met een groot aantal Bloemendalers gewerkt aan de realisering van het Tetterode Sportcomplex. Als verantwoordelijk wethouder mocht ik een begeleidingsgroep samenstellen met deskundigen van verschillende politieke richtingen. Naast raadslid Allard Voûte kregen twee andere juristen, Henk Wooldrik en Herman Zeven, een plaats in de groep. Bouwkundig waren aanwezig de architecten Aad Stoop en Jan Stale-

man, beiden met een sportachtergrond. Niek de Jong, hoofd van de afdeling Bouw en Woning Toezicht, zat er in namens de gemeente. Loes Roos, Carel Dekker en Flip van Dok waren namens de Bloemendaalse Sportraad nauw betrokken bij de ontwikkeling van het complex, evenals de sportambtenaar Alex van der Ven. Ik heb zelden een groep meegemaakt, die zo eendrachtig een project van de grond wist te tillen. De samenwerking liep als een trein, mede omdat wij het volle vertrouwen genoten van de gemeenteraad en het college.

Op 11 april 1984 mocht ik de eerste paal slaan en op 16 februari 1985 kon burgemeester Gerrit Weekhout het multifunctionele sportcomplex openen. Voor de ontwikkeling van het Tetterode sportcomplex functioneerde een tennishal in Hillegom als voorbeeld. De structuur van een tennishal en multihal met middenstuk, bedacht door Niek de Jong bleek uitermate succesvol. Persoonlijk had ik er grote affiniteit mee, ik kwam er vaak en graag. Van 1983 tot 1997 was ik ook voorzitter van het bestuur van de Stichting. Overigens hebben Dolf Cox als bedrijfsleider, Siebe Minnema als penningmeester en later voorzitter en Flip van Dok als directeur in latere jaren veel bijgedragen aan de continuïteit van het sportcomplex.

Vanwege de hoogte van de hallen en de zichtbaarheid vanaf de Zeeweg, moest het complex drie meter lager komen te liggen dan de sportvelden waarop het complex gebouwd zou worden. Dat was geen probleem. Het duinzand kon worden afgegraven, net zoals dat gedaan was voor het nabij gelegen Middenduin. Het duinzand is zeer gewild als bouwgrond en leverde zoveel op dat daarmee de aanleg van de (gemeentelijke) parkeerplaats voor het Tetterode Sportcomplex betaald kon worden. Ik weet niet meer of iedereen in de gemeente op de hoogte was van deze gang van zaken. Wel realiseer ik mij achteraf dat mijn handelwijze veel leek op die van VVD wethouder Dries van Geluk bij de ontwikkeling van het Openluchttheater en de aanleg van het latere Wethouder van Gelukpark met daarin de Bokkedoorns. Ook daar is zand 'geruild' tegen andere diensten.⁴⁰

Wat zeker wél bekend was aan de gemeenteraad was de ingewikkelde juridische structuur van het sportcomplex. Om in aanmerking te komen voor een zogenaamde WIR-premie (Wet op de investeringsrekening) moest naast een stichting een BV wor-

den opgericht waarin de gemeente wel participeerde maar niet de meerderheid had. Het fiat van de gemeenteraad voor deelname van de gemeente aan de BV stond op de agenda van een extra raadsvergadering op vrijdagmiddag 23 december 1983. Met deze wat ongewone datum zo kort voor Kerstmis hoopten we de WIR-premie niet mis te lopen. De fiscus had namelijk aangekondigd dat zij de WIR-premies voor dit soort projecten per 1 januari 1984 zou stoppen. De bouw moest derhalve voor die datum gestart zijn.

Ten bewijze daarvan hadden aannemer Veeman en Vink uit Hillegom al bouw materiaal ingekocht en opgeslagen. Volgens het college zou dat de Belastingdienst wel overtuigen. De gemeenteraad gaf haar steun, maar pas na veel tegenwerpingen van financieel deskundige raadsleden als Siebe Minnema en Irene Brulleman. Die meenden dat het niet zou lukken om de fiscus zover te krijgen. Ik weet nog dat de raadsvergadering een aantal malen werd geschorst om mij de gelegenheid te geven het oordeel van de fiscalist Herman Zeven te vernemen. Die zat echter in de auto naar huis en een mobiele telefoon was toen nog niet beschikbaar. Uiteindelijk belde hij en kon ik de gemeenteraad meedelen dat volgens zijn mening de redenering van het college klopte. Daarop leek de WIR-premie veilig gesteld te zijn.

Toen de belastingdienst niet overtuigd leek en er een negatieve beschikking kwam op onze aanvraag voor een WIR-premie, zijn wij daartegen in beroep gegaan. De zaak diende bij de meervoudige kamer van het gerechtshof in Amsterdam. Als advocaat trad Allard Voûte op, die ons standpunt bekwaam verwoordde. Dat was nog niet voldoende voor de rechters. Zij twijfelden eraan of het gekochte bouw materiaal wel specifiek bedoeld was voor de bouw van het sportcomplex. Daarop hield Niek de Jong een briljant betoog dat de ingekochte dakspanten vanwege hun kromming uitsluitend bestemd konden zijn voor de boogconstructie van de beide hallen. Naar later bleek was dat voldoende overtuigend en kregen wij de premie alsnog.⁴¹

De multihal van sportcomplex Tetterode was bedoeld voor alle soorten indoorsporten, maar in het bijzonder voor zaal hockey. Vooral in de eerste jaren was dat een groot succes. In het gesloten winterseizoen werd de hockeysport in Bloemendaal verplaatst

Jeugdleden van de sportverenigingen in de gemeente Bloemendaal slaan onder leiding van Ary Rodenburg op 11 april 1984 de eerste paal voor sportcomplex Tetterode.

naar het Tetterode Sportcomplex. Jammer genoeg liep door de aanleg van kunstgrasvelden de belangstelling voor zaalhockey sterk terug. Een sportieve en financiële aderlating voor het sportcomplex. Toch heeft het bestuur kans gezien vele jaren quitte te spelen. Dat kwam vooral door de opbrengst van de tennishal met zijn unieke Brossslide vloer. Dat is een vloer waarvan het tapijt gevuld is met grove en fijne rubberkorrels. Qua eigenschappen ontstaat dan een structuur die lijkt op die van een gravelbaan. Carel Dekker had zoiets in het Ruhrgebied gezien, waarna het bestuur de Brossslide vloer uit Zwitserland wist te importeren. De eigenaar van het product, de heer Bross, kwam daarvoor speciaal naar Nederland om te onderhandelen over prijs en condities. Als promotiehal voor Nederland zouden wij voor iedere nadien verkochte vierkant meter Brossslide vloer een gulden ontvangen. Bij mijn weten is er geen cent binnengekomen omdat nergens anders in ons land een dergelijk vloer is aangelegd. De Brossslide vloer in Overveen is dus nog steeds uniek voor Nederland.

Op initiatief van hockeyclub Bloemendaal die haar honderdste verjaardag vierde, werd de multihal op zaterdagochtenden beschikbaar gesteld aan rolstoelgebruikers. Sinds 1984 is rolstoelhockey-

club Kennemer Keien uitgegroeid tot een niet meer weg te denken onderdeel van de gehandicaptensport in de regio. Het rolstoelhockey kent twee disciplines, te weten elektrisch bewogen rolstoelhockey (E-hockey) en handbewogen rolstoelhockey (H-hockey). Er zijn oefenochtenden en competitiewedstrijden. Hoogtepunt is de jaarlijkse familiedag, waarbij de gehandicapte spelers voor het clubkampioenschap strijden tegen en met familieleden, vrienden, sponsors en bevriende reguliere hockeyclubs.⁴² Als ervaren hockeyer heb ik wel eens mee mogen doen aan de wedstrijden van de H-teams. Ik merkte dat ik het onophoudelijk aflegde tegen de handigheid en het spelinzicht van de gehandicapte sporters. Zo leerde ik mijn eigen beperkingen kennen.

In de loop der jaren bleek het nuttiger het sportcomplex bestuurlijk volledig onder de hoede te brengen van de gemeente Bloemendaal. Daarom zijn de aandelen van de bv in 2008 door de Stichting overgedragen aan de gemeente en is de Stichting opgeheven. In de laatste jaren van de Stichting heb ik als bestuurslid samen met Huub Schnackers als voorzitter en Edzard van Hasselt als penningmeester, Joke Wetselaar en Barend Linders meegewerkt aan de overdracht van de aandelen onder voorwaarde dat de gemeente garandeerde dat het sportcomplex in ieder geval nog tien jaar zou blijven bestaan.

In 2010 heeft de gemeente de exploitatie in handen gegeven van de firma Jeroen en Floris Jan Bovelanders. Samen met Overvener Bas Nikkels hebben die het complex bouwkundig aangepast aan de eisen van deze tijd en daarmee impulsen gegeven voor nieuwe activiteiten en hogere inkomsten. Er kwam een dansstudio en een fysiotherapiepraktijk bij. Bij de tennisbuitenbanen is het aangenaam meekijken en uitrusten op het nieuw aangelegde terras. Aan de achterkant van het complex is in 2014 aansluitend aan de kantine een skihal gebouwd. Daar kan men op een bewegende kunststofbaan de verschillende bewegingen van het Alpineski leren en oefenen. Een innovatieve vernieuwing die bij de start van het Sportcomplex Tetterode in 1985 ondenkbaar was. Door de vernieuwingen en de terugkeer van het zaal hockey is Bloemendaal een prachtige sportvoorziening rijker geworden.

Stoops Bad

Sinds 1921 bezat Overveen een van de mooiste en modernste bad- en zweminrichtingen van Nederland. Het was een 'geschenk' van het echtpaar Stoop die ook bijdragen leverden aan de Bloemendaalsche School Vereniging en het Kennemer Lyceum. Adriaan Stoop had veel geld verdiend in de petroleumindustrie in voormalige Nederlands-Indië en verrijkte Bloemendaal na zijn rentree in de gemeente met deze drie waardevolle instituten en gebouwen. Overigens wijst de journalist Kees van der Linden in het Haarlems Dagblad op de keerzijde van het fortuin van Stoop. Hij vermeldt dat het werk van onderbetaalde Javaanse contractarbeiders de gulheid van Stoop mogelijk had gemaakt. Zijn conclusie: 'Wie goede herinneringen bewaart aan een duik in Stoops Bad, moet beseffen dat het feitelijk een duik was in de tranen en het zweet van de Javanen.'⁴³

De bad- en zweminrichting kreeg bekendheid als Stoops Bad. In tijdschrift *Het Huis, Oud en Nieuw* (1923) beschreef architect Eduard Cuypers uit Amsterdam de achterliggende filosofie voor de inrichting van het gebouw en de toegepaste techniek van stortbaden, ligbaden en zwembad. Achteraf gezien getuigen zowel de architectuur van het gebouw als die van het zwembad van een ver-

Binnenbad van Stoops Bad in 1988.

bluffend inzicht en kwaliteit. Het gebouw is later Rijksmonument geworden. Met evenveel recht had dat ook kunnen gebeuren met het binnenbad op zichzelf. In 1935 kreeg Stoops Bad daarnaast een 50 meter buitenbad met een betonnen omranding en een pierenbadje, ontworpen door architect Gerard Holt. Die zou later naam maken met onder meer het ontwerp van de Eerebegraafplaats en zorgcentrum Oldenhove in Overveen.

Als wethouder van sport kreeg ik begin 1986 te maken met de exploitatieproblemen van Stoops Bad. Het zwembad was verouderd, er waren in Haarlem, Heemstede en Zandvoort nieuwe zwembaden gerealiseerd en de Bloemendaalse scholen weken voor het schoolzwemmen vaak uit naar zwembaden in de directe omgeving. Wel gebruikte het Centraal Instituut Opleiding Sportleiders (CIOS) het zwembad inmiddels als instructiebad. Ook huurde het een aantal leslokalen in het gebouw. Van de gemeente Bloemendaal ontving Stoops Bad een jaarlijkse bijdrage van 65.000 gulden voor haar exploitatie. Ook stelde de gemeente een renteloze lening van een kwart miljoen gulden beschikbaar voor het achterstallig onderhoud. Met elkaar was dat nog niet genoeg om het verouderde zwembad op te knappen en kostendekkend te exploiteren. Architect Aad Stoop, een nazaat van de grondlegger, becijferde dat een grote opknapbeurt 1,4 miljoen gulden zou kosten. Aan de gemeente Bloemendaal werd 300.000 gulden extra gevraagd.

Een problematische aangelegenheid ook vanwege de relatie van de gemeente Bloemendaal met het CIOS. Het rijksinstituut CIOS, sinds 1948 gevestigd op het landgoed Duinlust in Overveen, was uitgegroeid tot het landelijk bekende instituut CIOS-Overveen.⁴⁴ Bloemendaal was trots op haar CIOS. Interessant in dat verband is de discussie in de Bloemendaalse gemeenteraad van november 1978. Mevrouw Sanny Reesman van Progressief Bloemendaal meende 'dat de gemeente Bloemendaal CIOS bijna "heilig" had verklaard, zo overdadig voorkómend werd het instituut door Bloemendaal bejegend.' Een en ander speelde bij de mogelijke uitbreiding van de accommodaties van het CIOS. Die was volgens de gemeente Bloemendaal op Duinlust uit haar jasje gegroeid. Daarom wilde Bloemendaal in nauw overleg met de Rijksgebouwendienst CIOS voorzien van aanvullende sportvoorzieningen. Wethouder Ebeli dacht zelfs aan een nieuw zwembad!⁴⁵

In 1982 echter droeg het Rijk CIOS-Overveen over aan de gemeente Haarlem, dat nu het bevoegde gezag over het CIOS kreeg en het onderbracht in een scholencombinatie.⁴⁶ Vanaf dat jaar begon de gemeente Haarlem plannen te ontwikkelen voor het verplaatsen van de totale CIOS-organisatie van Overveen naar Haarlem. CIOS-Overveen moest CIOS-Haarlem worden. Een onderdeel van dat plan was om Stoops Bad in te ruilen voor een instructiebad bij zwembad De Planeet in Haarlem-Noord. Als dat door zou gaan, zou Stoops Bad jaarlijks 130.000 gulden aan inkomsten derven. Tegen die achtergrond was het begrijpelijk dat de Bloemendaalse raadscommissie sport terughoudend reageerde op het verzoek van Stoops Bad voor een extra bijdrage van 300.000 gulden. Cees Bierens de Haan van de VVD wilde zekerheid hebben over de positie van het CIOS, Jan de Korte van de PvdA drong aan op een regionale aanpak van de zwembadproblematiek en de Bloemendaalse Sportraad wilde door overleg bereiken dat Haarlem zou afzien van het instructiebad bij de Planeet.⁴⁷ Al met al zat de zaak muurvast. Was investeren in een onzekere toekomst van Stoops Bad wel verantwoord?

Om de impasse te doorbreken heb ik het initiatief genomen een aantal inwoners van Bloemendaal en andere burgers te vragen om extra financiële middelen waarmee Stoops Bad gered en in volle glorie hersteld zou kunnen worden. Zoals ik het zelf formuleerde: 'Dus niet wat oplapwerk in de marge maar een volledige restauratie zodat het gebouw er in de toekomst weer bijstaat zoals het er in de jaren twintig bij de opening uitzag.'⁴⁸ Voor mijn geestesoog zag ik Stoops Bad uitgroeien tot een Nationaal Zwemmuseum, waarin de geschiedenis van het zwemmen als typisch Nederlands fenomeen gecombineerd zou kunnen worden met instructies voor zwemles, zwempartijtjes en het CIOS. Bijdragen van het Rijk, de provincie Noord-Holland en de sportkoepels zouden de restauratie mogelijk moeten maken. Voor dat doel werd de Stichting tot behoud van Stoops Bad opgericht. Ikzelf nam op persoonlijke titel de voorzittersrol op mij, wetende dat ik het risico liep op mijn wethouderschap aangesproken te worden. Ik meende echter dat het aanboren van nieuw geld naast dat van de gemeente voldoende argument was om mij in te zetten voor het behoud van Stoops Bad. 'Het is een van de oudste en mooiste zwemaccommodaties van Nederland. In mijn ogen een monument dat behouden moet

De 73-jarige J.A. Langelaan bij het karakteristieke beeldje dat in 1922 van hem werd gemaakt en jarenlang het waterplezier in Stoeps Bad uitdrukte.

blijven en waar, mits we maar voldoende steun krijgen, verschrikkelijk veel mee valt te doen’, aldus een citaat uit het *Haarlems Dagblad* van 17 januari 1987.

Het heeft niet zo mogen zijn. De reddingsplannen voor Stoeps Bad stuitten op weerstand in de Bloemendaalse raadscommissie ruimtelijke ordening. Yvonne van Essen van de VVD: ‘Als het mogelijk zou zijn het gebouw als zodanig te redden, heeft mijn fractie daar geen bezwaar tegen, maar niet als zwembad. We zien om ons heen hoe de zwembaden bij de omringende gemeenten als financiële molenstenen om de nek hangen. Ook bij de plannen omtrent Stoeps Bad is de kans groot dat er bij de gemeente aangeklopt wordt voor enkele tonnen’, aldus mevrouw van Essen. Jan de Korte weersprak het risico en wees op de mogelijkheid het buitenbad te slopen en daar woningen te bouwen.⁴⁹ De toon was echter gezet en ook in het college was er scepsis over de reddingsmogelijkheden. Later bleek dat de gemeente Haarlem voet bij stuk hield. CIOS moest en zou in Haarlem zwemmen. De doorslag gaf dat de erven Stoop en Langelaan het totale gebouw liever wilden verkopen dan doorgaan met de exploitatie. Dit tot verdriet

van de directeur van Stoops Bad, de heer J.A. Langelaan, die wél wilde meewerken aan de restauratie van Stoops Bad. Wat mij betreft einde oefening.

Na de mislukte poging Stoops Bad als zwembad te behouden werden plannen ontwikkeld om het pand om te vormen tot een wooncomplex. Het Cuypers Genootschap zag de kans schoon om voor de gebouwen de status van Rijksmonument te verwerven. Op voorspraak van de raadsleden Wim De Kleermaeker en Jan Warmerdam kocht de gemeente Bloemendaal het totale complex, dat nadien in onderdelen door verschillende marktpartijen is ontwikkeld. De vroegere gymnastiek- of schermzaal, de kapsalon en de theeschenkerij werden verbouwd; op de plaats van het binnenbad kwamen achtentwintig koopappartementen. Uiterlijk veranderde het pand nauwelijks (de dakkapellen zijn nieuw), binnen is nog maar weinig terug te vinden van het interieur en de sfeer van het voormalige zwempaleis met haar Zuid-Europese uitstraling, waar menige Bloemendaler zijn zwemdiploma's haalde.⁵⁰ Het buitenbad is gesloopt en dient nu als parkeerplaats voor de bewoners van Stoops Bad en voor de bewoners van de nabij gebouwde tweëndertig sociale huurappartementen van de woningbouwcorporatie Brederode Wonen. Vrijwel tegelijkertijd kwamen achter het Kennemer Lyceum een aantal luxe herenhuizen. Het totale wijkje kreeg in 1996 de naam Kennemerpark. Door al die bouwactiviteiten werd Overveen woningen rijker, maar een historisch zwembad armer.

De ronde van het Kopje van Bloemendaal

Op 11 juli 1984 vond de eerste Ronde plaats, een parcours over de Midden en Hoge Duin en Daalseweg. Hij was georganiseerd door wielervereniging De Kampioen uit Haarlem, die ook de Wieleronde in Vogelenzang voor haar rekening neemt. Zij koesterden al lang de wens topamateurs over de 'hoogste berg' van de Randstad te laten koersen. Wie op een gewone fiets wel eens het Kopje heeft gerond, kan zich enigszins voorstellen hoe het voelt om vijftientwintig maal deze weg af te leggen. En dan in een tempo dat zeker twee maal zo hoog ligt als bij gewone fietsers. Toch is dat nu net de sport. Er bleek veel animo voor te bestaan bij amateurwielrenners uit heel Nederland. De ronde trok ook veel publiek. De eerste keer trok zeker vijfduizend toeschouwers.

Zelden deed ik iets alleen. Hier bij de Ronde van Het Kopje van Bloemendaal.

De massale toestroom was voor een aantal bewoners van de omliggende villa's reden om hun bezorgdheid uit te spreken. Wat kon er allemaal fout gaan? Vernielingen, inbraken, wildplassen, andere schades? In een commissievergadering sport op 2 juli 1984 werden de bewoners ingelicht. Dranghekken, politiecontrole, toezicht door medewerkers van De Kampioen, geen reclame en geluid alleen bij de start en finishplaats voor de Uitkijk, moesten ervoor zorgen dat het evenement probleemloos verliep, aldus Jan van Riessen namens de organisatie. Ikzelf beloofde de bewoners dat het vooralsnog om een proef ging die na afloop geëvalueerd zou worden. Mogelijke schade zou door de gemeente betaald worden.

Hoewel het parcours zwaarder was dan veel inschrijvers dachten – van de 97 gestarte renners haalde nog niet de helft de finish – verliep die eerste Wielerronde vlekkeloos. Burgemeester Gerrit Weekhout was niet alleen starter maar reikte ook de prijzen uit. Weekhout: 'Beste mannen, wat jullie hier vanavond hebben laten zien was fantastisch. Heel goed, heel goed, bravo!'⁵¹ Jan van Wijk uit Haarlem, die alle anderen te snel af was, kreeg van hem de beker uitgereikt. Na de toegezegde evaluatie is de Ronde van het Kopje nog vele jaren herhaald, steeds met genietend publiek en zonder problemen.

Cultuur

De tegels van Kareol

Kort na mijn aantreden als wethouder kwam het definitieve einde van Kareol in zicht. Deze spraakmakende villa met park in Aerdenhout stond op de lijst van rijksmonumenten. Maar omdat niemand een nieuwe bestemming voor het gebruik wist te bedenken, werd het van de lijst gehaald. Tot verdriet van de stichting die zich het lot van Kareol had aangetrokken, mochten de eigenaren overgaan tot sloop van het pand. In deze tijd zou dat misschien anders zijn gelopen maar toen had het Kareol nog zo'n Duitse uitstraling dat er weinig waardering voor te vinden was.

De villa is in de periode 1906–1912 ontworpen en gebouwd in opdracht van Julius Carl Bunge, een rijk geworden Amsterdamse koopman die kosten nog moeite spaarde om het gebouw allure te geven. De Zweedse architect Anders Lundberg en de Duitse kunstenaar professor Max Läuger kregen de opdracht een klassiek gebouw neer te zetten dat Bunges voorliefde voor klassieke muziek en met name Richard Wagner zou uitstralen. Belangrijke onderdelen waren de Jugendstil siertegels in de tableaux die de buitenzijde van het gebouw sierden. Meestal met afbeeldingen die naar Wagner en zijn muziek verwezen. Pronkstuk was het Vikingschip uit de opera *Tristan und Isolde*.⁵²

Hoewel het pand na de oorlog lange tijd leeg stond en er gaandeweg veel vernield was, waren de meeste tegeltaleaus nog gaaf. Jet Slagter, voorvechtster van het behoud van Kareol, en de tegeldeskundigen van de provincie Noord-Holland, het tegelmuseum van Otterloo, de Princessehof in Leeuwarden en het Historisch museum Zuid-Kennemerland drongen aan op behoud van de tegeltaleaus. Uiteindelijk kon ik met de eigenaren van Kareol, de heren Muller en Buijert, overeenstemming bereiken dat de gemeente

Bloemendaal op haar kosten de tegeltableaus van de muren zou halen. Dat is toen in hoog tempo gebeurd onder toezicht van de heren Arie Rodenburg, Bertus van der Vorst en Koen Straasheijm van Publieke Werken van Bloemendaal. Het bleek een lastig karwei. De tegeltableaus moesten namelijk uit de betonnen muren worden gezaagd en vervoerd naar een gespecialiseerd bedrijf dat de tegels ontdeed van het beton. De opgetreden beschadigingen werden vervolgens hersteld in Haarlem. Restauratiedeskundigen Timmerman en Bruins van het Atelier voor Antiek Textiel brachten de tegels in hun oude glorie terug. Een flink aantal handelingen die allemaal betaald moesten worden.

Bijzonder aan deze operatie was dat geld geen rol speelde voor de gemeenteraad van Bloemendaal. Jan de Korte van de PvdA en Hein Coebergh van de VVD waren in de commissie cultuur zelfs wat verbolgen dat ik een aantal tableaus had ‘verkocht’ aan Otterloo, Leeuwarden en het Historisch museum. Zij hadden het liefst alle tableaus in Bloemendaal willen houden. Mijn verweer was dat vijftien tableaus wat veel van het goede was. Ik had die musea een toezegging gedaan, als dank voor hun steun bij de reddingsoperatie en om de kosten voor Bloemendaal te halveren.⁵³ Waarop de gemeenteraad alsnog unaniem akkoord ging.

Nadien werd mij pas duidelijk dat Bloemendaal en Otterloo een vrijwel identiek (groot) tableau hebben. De pauw in Otterloo is

Jet Slagter geeft uitleg bij het gerestaureerde tegeltableau Het Vikingschip.

het spiegelbeeld van die in Bloemendaal. Zo kan er op twee locaties genoten worden van de kunst van Läuger. Volgens Jet Slagter gaat het om de in 1908 ontworpen Weense variant van de Jugendstil. De tegels zijn indertijd gebakken door de firma Mosa in Maastricht. In sommige tableaux is bladgoud ingelegd, waarvoor ze speciaal in Italië zijn bewerkt.⁵⁴ Over het Vikingschip was men het gauw eens. Dat moest in Bloemendaal blijven. Het sierde lang de raadszaal van Bloemenheuvel en is in het nieuwe gemeentehuis opnieuw te bewonderen. Het pand Kareol zelf en de afbraak zijn vereeuwigd in een boek van kunstenaar Hans van der Horst. Hij heeft het proces nauwgezet gevolgd en de verschillende afbraakmomenten in tekeningen vastgelegd. Ook tekende hij de tegels en tegeltaux en beschreef hij hun plaats in het gebouw.⁵⁵

Openluchttheater Caprera

Over de geschiedenis van Openluchttheater Caprera en de vele spraakmakende voorstellingen heeft Huib Stam bij het zestigjarige jubileum van Caprera een mooi boek geschreven, *Zestig jaar Openluchttheater Bloemendaal*. Ik ken het openluchttheater vanaf haar ontstaan als bezoeker, vanaf 1978 tot 1994 als wethouder en vanaf 1999 als bestuurslid. In die jaren bezocht ik vele voorstellingen. In dit kader beperk ik mij tot bestuurlijke zaken.

Het Openluchttheater was en is altijd afhankelijk van de goodwill van de gemeente Bloemendaal. Die wisselde met de financiële resultaten van het theater en de noodzaak van de gemeente tot bezuinigen op de gemeentebegroting. Daardoor wist het Stichtingsbestuur niet goed waar het aan toe was, met alle gevolgen voor de programmering van dien. Moest het uitgangspunt kwalitatief hoogstaande programma's zijn of juist populaire artiesten die veel geld in het laatje brachten. Meestal werd het een mix, waardoor het eindresultaat nogal eens fluctueerde.

Onduidelijk was ook of het bestuur zich moest bemoeien met de programmering of dit juist moest overlaten aan de directeur/manager of een aangetrokken deskundige. Die vraag leverde nogal wat spanningen op binnen het bestuur. Uiteindelijk zegevierden de liefde voor en trots op het theater, zowel bij het gemeentebestuur als bij het Stichtingsbestuur. Bloemendaal gaf relatief weinig uit aan cultuur en het Openluchttheater was een uniek fenomeen dat financiële ondersteuning verdiende. Doordat de gemeente de

De gemeenteraad van Bloemendaal vergadert in 1952 niet *over* het Openluchttheater, maar op het grasveld/toneel *van* het Openluchttheater.

kosten voor de accommodaties op zich nam, kon het theater zich concentreren op de rentabiliteit van de voorstellingen. Omdat het theater verouderde en er veel achterstallig onderhoud was, werd het tijd voor een grondige renovatie. Die is onder wethouder Hein Coebergh rond 1996 in gang gezet en later voortgezet door wethouder Wim De Kleermaeker.

Toen ik in 1999 toetrad tot het bestuur van Caprera was de tijd rijp voor besluitvorming over de renovatie van het Openluchttheater: nieuwe banken op de tribune, vernieuwing van de elektriciteit, verbouwing van het paviljoen en ontwikkeling van een overkapping voor het toneel. Die aanpassingen kostten de gemeente Bloemendaal veel geld: 2,7 miljoen gulden.⁵⁶ Over de besteding daarvan had Wim De Kleermaeker uitgesproken ideeën die niet volledig strookten met die van het bestuur onder leiding van Hens Gottmer. Wim voelde zich verantwoordelijk voor de gang van zaken. De gemeente was immers opdrachtgever, geldschietster en eigenaar. Zijn inzet was prijzenswaardig, maar zijn voortvarende manier van optreden viel minder goed. Het stichtingsbestuur heeft toen een uitgebreid gesprek met hem gehad en afspraken gemaakt over de te volgen procedure. Zo werden mogelijke conflicten voorkomen en is de renovatie, inclusief de

overkapping, succesvol uitgevoerd. Dankzij architectenbureau ONX uit Hoofddorp, het stichtingsbestuur met voorzitter Hens Gottmer, manager Jack Bijl en de gemeente Bloemendaal bij monde van wethouder Wim De Kleermaeker die de gemeenteraad overtuigde van de aanzienlijke investering, bleef Openluchttheater Caprera een interessant cultuurobject dat tot ver buiten de gemeentegrenzen publiek trekt.

De muziekschool

Als enige in de regio wilde de gemeente Bloemendaal in 1977 haar muziekschool niet laten opgaan in Muziekcentrum Zuid-Kennemerland. Formeel was het argument dat het door Haarlem gedomineerde intergemeentelijk samenwerkingsverband duurder uit zou vallen dan handhaving van de bestaande situatie. Of dat inderdaad het geval was, is naar mijn weten nooit onderzocht. Zwaarder woog dat veel ouders van Bloemendaalse kinderen pleitten voor een eigen muziekschool. Ook vvd wethouder Bückman en het hoofd van de ambtelijke afdeling onderwijs en cultuur, Richard Heidema, waren voorstanders van een eigen Bloemendaalse muziekschool. Heidema, in zijn vrije tijd zelf musicus, was binnen de ambtelijke organisatie steeds een verdediger geweest van het zelfstandig voortbestaan van een Bloemendaalse muziekschool.

Belangrijk voor de ontwikkeling van de muziekschool waren de aanstelling van Jaap Prinsen tot directeur (1977) en het verkrijgen van een eigen gebouw in 1985. Met de nieuwbouw van de Aloysiuschool in Overveen kwam de rooms-katholieke Maria (kleuter)school vrij en kon de gemeente Bloemendaal over het gebouw aan de Korte Zijlweg in Overveen beschikken. Op voorstel van Richard Heidema en Jaap Prinsen is toen architect Nickers, specialist in het verbouwen van lokaliteiten voor muziekbeoefening en muziekonderwijs, aangetrokken. Dat bleek een verstandige keus. Het drietal heeft een kleinschalige voorziening tot stand weten te brengen die precies voldoet aan de behoefte van de gemeente Bloemendaal. Onder leiding van Jaap Prinsen groeide de Gemeentelijke Muziekschool Bloemendaal uit tot een zeer gewaardeerd instituut. Het verzorgt niet alleen muzieklessen, maar organiseert tal van aanvullende activiteiten: jeugdorkest, koren, ensembles, samenwerkingsprojecten met scholen en een pianoconcours.⁵⁷

Jaap Prinsen die als hoornist van het Amsterdamse Concert-

gebouworkest de halve wereld bereisde, voelde zich als directeur van de Bloemendaalse muziekschool buitengewoon happy. Als allround musicus en voormalig hoofdvakdocent op de conservatoria van Groningen en Arnhem had hij goed zicht op hoe muziekonderwijs moest zijn. Met de Bloemendaalse politiek en de vaak grillige uitspraken van sommige gemeenteraadsleden had hij minder op. Hij vreesde beleidswijzigingen die het muziekonderwijs in Bloemendaal zouden aantasten. Een gegronde angst, de Bloemendaalse muziekschool kostte de gemeenschap veel geld. En dus kwam bij bezuinigingsrondes vaak de gedachte bovendrijven om te bezuinigen op het muziekonderwijs. Bijvoorbeeld door de Gemeentelijke Muziekschool Bloemendaal alsnog op te laten gaan in Muziekcentrum Zuid-Kennemerland of door een vorm van privatisering.

Als wethouder cultuur en op basis van mijn sociaaldemocratische opvattingen heb ik het voortbestaan van een zelfstandige Bloemendaalse muziekschool steeds verdedigd. En zo dachten ook mijn opvolgers Ted Blesgraaf en Thera Wolf er over. Feitelijk betrof het Bloemendaalse cultuuraanbod naast de muziekschool, de bibliotheek, de expositieruimte Achter de Zuilen en het Openluchttheater Caprera. Voor verder cultuuraanbod leunt Bloemendaal sterk op Haarlem. Mijn stelling in de raad is altijd geweest dat je als zelfstandige gemeente wel wat geld mag uitgeven voor voorzieningen die van belang zijn voor de eigen bevolking.

Toch was er een moment waarop de toekomst van de muziekschool aan een zijden draadje hing. Dat was bij de zogenoemde zoeklichtoperatie toen de gemeenteraad aandrong op nader onderzoek. Jaap Prinsen en Richard Heidema, overtuigd als zij waren van de kwaliteit van de Bloemendaalse muziekschool, bereidden toen een stuk voor dat uitsluitend de voordelen van Bloemendaal en de nadelen van Zuid-Kennemerland en privatisering beschreef. Ik sprak mijn veto uit over dat stuk, omdat ik een overzicht wilde van alle voor- en nadelen van privatiseren, opgaan in het Muziekcentrum Zuid-Kennemerland of doorgaan als zelfstandige Bloemendaalse muziekschool. Dat was niet zonder risico, maar ik gokte erop dat de raadsleden van de commissie Cultuur bij hun afweging toch bij Bloemendaal zouden uitkomen.

Uiteindelijk stemde de commissie unaniem in met continuering van de Gemeentelijke Muziekschool Bloemendaal. Ook later

heeft de muziekschool financieel onder vuur gelegen, maar zij is steeds overeind gebleven. Tot op de dag van vandaag functioneert de Gemeentelijke Muziekschool Bloemendaal naar tevredenheid. Bij zijn afscheid als directeur kreeg Jaap Prinsen niet alleen de erepenning van de gemeente maar ging de muziekschool ook zijn naam dragen.

Monumentenzorg

Er zijn maar weinig gemeenten in Nederland die zoveel monumenten hebben als Bloemendaal, zeker als je dat afzet tegen het aantal inwoners. In het prachtige boek *De monumenten van de gemeente Bloemendaal* onder redactie van Wim Post en Paul Schaapman, met foto's van Cor van Ieperen zijn maar liefst 438 monumenten beschreven en afgebeeld: gebouwen, woonhuizen, landgoederen, kerken, kunstwerken en straatmeubilair, die door het rijk, de provincie of de gemeente als erfgoed worden erkend en beschermd.

In mijn eerste en tweede periode als wethouder (1978–1986) had ik ook de zorg voor de monumenten. Er was al een monumentenlijst maar die was verre van compleet. Een aantal deskundigen heeft die lijst toen aangevuld met mogelijke gemeentelijke monumenten, waarna ik daar bestuurlijk een formele status voor heb proberen te realiseren. Daar is weinig van terecht gekomen. Veel eigenaren meenden dat de waarde van hun woning zou dalen omdat de status van monument beperkingen oplegt bij de verbouw van panden. Verder was de gemeente Bloemendaal beducht voor het instellen van een gemeentelijke bijdrage zoals dat bij een rijksmonument het geval is. Vooral de vvd hechtte sterk aan het beslissingsrecht van de eigenaar over het potentiële monument. Verder was de gemeente Bloemendaal beducht voor het moeten instellen van een gemeentelijke bijdrage zoals dat bij een rijksmonument het geval is. Dankzij de oprichting van de Stichting Ons Bloemendaal in 1980, die zich statutair en feitelijk ging inzetten voor de monumenten in Bloemendaal, is het 'monumenten-klimaat' nu sterk verbeterd. Blijkens het door Tames Kokke (vvd) geschreven voorwoord van het eerder genoemde boek heeft Bloemendaal inmiddels een wethouder voor Cultureel Erfgoed.

Een mooi voorbeeld van cultureel erfgoed is de geschiedenis van het voormalige filtergebouw van het gemeentelijke waterleiding-

bedrijf aan de Hoge Duin en Daalseweg in Bloemendaal. De redding en transformatie van dat gebouw komt vrijwel geheel voor rekening van Harry en Corrie Swaak. Sinds het begin van de twintigste eeuw voorzagen filtergebouw en overstort naar het Halve Maantje ruim zeventig woningen in Bloemendaal van drinkwater. Toen het bedrijf in 1985 opging in het WLZK (Waterleidingbedrijf Zuid-Kennemerland), bleek het filtergebouw in aanmerking te komen voor plaatsing op de provinciale monumentenlijst. Eerlijk gezegd zag ik dat er niet vanaf. Het gebouw verkeerde in slechte staat. Ik kon mij niet voorstellen wat je met zoveel ruimten van beton kon doen. Gelukkig oordeelde de Monumentencommissie van Bloemendaal daar anders over. Die vond het filtergebouw een fraai voorbeeld van betonskeletbouw uit die tijd. En daarmee was er in het college een krappe meerderheid om de Monumentencommissie in haar oordeel te volgen.

Behalve ikzelf was ook burgemeester Harry Kamphuis van mening dat het filtergebouw als erfgoed voor het nageslacht behouden en beschermd moest worden. Ook in de gemeenteraad bestond verdeeldheid, maar met een minimale meerderheid kwam er toch een positieve beslissing uit. Na behandeling door de provincie werd het een provinciaal monument; later verkreeg het gebouw zelfs de status van rijksmonument. Hoe nu verder. De gemeente Bloemendaal had het terrein met opstallen indertijd overgedaan aan het WLZK met recht van terugkoop. Maar wie zou een dergelijke bouwval van beton, vol met zand en grind, willen hebben? Harry Swaak en zijn echtgenote Corrie, fotografe en keramiste, die er wel mogelijkheden in zagen voor een woonhuis en galerie, meldden zich bij de gemeente met het verzoek het terrein met opstallen te kopen. Zij hebben vele jaren op de beslissing van de gemeente Bloemendaal moeten wachten. De transactie kreeg in 1998 zijn beslag waarna Harry en Corrie aan de uitvoering van het project konden beginnen.

Hun plezier in het project werd drie jaar later serieus vergald door een onzorgvuldig en onheus artikel in *De Telegraaf* van 10 mei 2001. Daarin suggereerde een journalist dat Harry zijn politieke contacten had gebruikt om een voorkeurspositie te krijgen voor de aankoop van het terrein. Daarbij zou hij ook nog eens financieel zijn bevoordeeld. Dat was grote onzin. In het artikel werd Harry opgevoerd als fractievoorzitter van de PvdA, wat hij

niet was. Ook was Harry bij de verkoop in 1998 geen raadslid of voorzitter van het bestuur van de afdeling Bloemendaal van de PvdA. Pas na het realiseren van de verkoop in 1998, heb ik hem gevraagd mij als voorzitter van het bestuur op te volgen. Dat is in 1999 ook gebeurd. Vanwege alle rumoer rondom zijn persoon en om de PvdA niet in moeilijkheden te brengen, legde Harry direct na het verschijnen van het artikel zijn voorzitterschap van de PvdA Bloemendaal neer. Gelukkig is het tij voor Harry en Corrie publicitair nadien gekeerd. Een belangrijke rol daarin speelde de brief die burgemeester Liesbeth Snoeck-Schuller deed uitgaan over het werkelijke verloop van de verkooptransactie. Zo wist zij alle geruchten en kwaadsprekerij te ontzenuwen.

Harry en Corrie gaven hun woonhuis de naam Domus Cornelia. Het huis heeft wel wat van een bibliotheek of museum. Beiden zijn grote liefhebbers van lezen en verzamelen al vijftig jaar kunst. Honderden voorwerpen kregen er een plaats. Eigenhandig legde Harry de omringende tuin aan. Het betonnen drinkwaterreservoir is omgevormd tot een galerie die de naam Castellum Aquae draagt, een verwijzing naar het vroegere waterleidingbedrijf. In de galerie biedt het echtpaar Swaak kunstenaars de mogelijkheid om hun werk te exposeren en te verkopen. Een verrijking voor het culturele leven in de gemeente Bloemendaal. Harry is de PvdA trouw gebleven. Een sociaaldemocratische monumentenkenner en kunstmecenas.

Bibliotheken

In mijn tijd als wethouder maakten de bibliotheken in de dorpen Bloemendaal en Vogelenzang deel uit van de Stichting Bibliotheek Bloemendaal. Vanuit het college was ik aangewezen als voorzitter met gemeenteraadslid Fiet Heijne Makkreel als uitstekende aanvulling. Als burgerleden herinner ik mij mevrouw Clausing uit Vogelenzang, en de heren Van der Boon, Barentse en Van Hall. Met elkaar hebben wij ons sterk gemaakt voor nieuwe vestigingen in Bloemendaal en Vogelenzang. In die jaren beperkte de bibliotheek zich tot het uitlenen van boeken en gelegenheid tot het lezen van dag-, week- en maandbladen en specifieke studieboeken. Schoorvoetend deden ook de grammofoonplaten en cassettebandjes hun intrede. Maar de accommodaties waren te klein voor een wat ruimere selectie van boeken en het aanbie-

den van andere culturele activiteiten. Het bestuur ging dan ook op zoek naar geschikte nieuwe vestigingen. In Bloemendaal was met vernieuwing en uitbreiding van de bestaande locatie aan de Vijverweg de grootste nood geledigd. Bij de officiële opening op 26 augustus 1982 stelde oud-wethouder J.H.C. Bückman de geautomatiseerde uitleenadministratie in gebruik, de eerste stap naar een totaal nieuwe vorm van dienstverlening.

Overigens was er over de noodzaak van een nieuw uitleensysteem veel discussie. Het CDA was bij monde van fractievoorzitter Leen van der Heuvel tegen. Hij vond f 32.500 teveel geld voor automatisering. De VVD twijfelde. Hein Coebergh en Marty Schipper vroegen uitstel van beslissing, VVD fractielid Fiet Heyne Makreel, tevens bestuurslid van de bibliotheek, wilde juist doorzetten. 'In verband met de verbouwing zou het fijn zijn zo gauw mogelijk te beslissen, dan kan de ruimte ervoor worden vrijgehouden', zei zij. Mijn aanvulling daarop: 'We gaan van een volstrekt fossiel systeem naar een modern systeem'. Voor Marty Schipper ging de vernieuwing nog niet ver genoeg. Die wilde 'een online systeem waarbij alle gegevens onmiddellijk op een beeldscherm kunnen worden opgeroepen'. Uiteindelijk ging de gemeenteraad met uitzondering van het CDA akkoord met de voorgestelde automatisering.⁵⁸ Achteraf bekeken was de worsteling van de raad met het fenomeen automatisering heel begrijpelijk. We zijn alweer 35 jaar verder en als ik terugkijk op mijn eigen woorden, dan hebben er sindsdien binnen de bibliotheekwereld een aantal verbeteringen van de automatisering plaats gevonden die wij toen niet konden bevroeden.

In Vogelenzang kwam in augustus 1983 de vroegere Maria kleuterschool vrij. Op last van de gemeente kon die verbouwd worden tot bibliotheek. In februari 1985 verhuisde de bibliotheek van haar noodbehuizing aan het Kerkplein naar het fraai verbouwde filiaal in de Deken Zondaglaan. Bij de opening daarvan sprak gedeputeerde Rinus Haks (CPN) van de provincie Noord-Holland over de waarde van het bibliotheekwezen. Op zo'n noodzakelijke volksvoorziening mocht domweg niet bezuinigd worden, vond hij.⁵⁹ De mogelijkheid voor nieuwbouw in het dorp Bloemendaal kwam in 1988 in zicht, toen de rooms-katholieke parochie van de Allerheiligste Drieëenheid aan de Korte Kleverlaan haar kerkgebouw te groot achtte voor het aantal parochianen. Het kerkbestuur wilde

de kerk in tweeën delen door er een hoge muur in op te trekken. Het ene deel zou kerk blijven; in het andere deel (circa 650 vierkante meter) kon de bibliotheek zich vestigen. Ik heb deze mogelijkheid serieus (laten) bekijken, maar er kleefden te veel nadelen aan. Daarop ontstond een nieuw plan voor sloop. Op het terrein van de parochie kon dan een kleinere kerk gebouwd worden met daarnaast woningen en een bibliotheek. Het omvangrijk project kreeg de naam Bispinckpark. Wethouder Yvonne van Essen heeft de ontwikkeling ervan met veel energie en overtuiging geleid. De parochie was tevreden met haar nieuwe kerk, die grotendeels bekostigd kon worden uit de opbrengsten van de verkoop van de grond. Er kwamen aantrekkelijke koopwoningen en de bibliotheek kreeg voldoende vierkante meters om als centrale vestiging voor de gemeente Bloemendaal te dienen.

Vijf Bloemendaalse beeldend kunstenaars

Omdat Bloemendaal wat cultuur betreft sterk aanleunt tegen Haarlem, vond ik het niet zinnig een eigen Bloemendaalse cultuurnota uit te brengen. Wel was ik onder de indruk van enkele beeldend kunstenaars die een belangrijke plaats innemen in het Bloemendaalse culturele leven.

Eva en Paul Jorritsma heb ik leren kennen bij 'Achter de Zuilen', een tentoonstellingsruimte in de kelder van het oude Bloemenheuvel. Als artistiek leider organiseerde Paul Jorritsma daar wisselende tentoonstellingen. De ruimte als zodanig was wat benauwd, vooral in de zomer, maar had een eigen sfeer en is meer dan vijftig jaar gebruikt voor kunst en cultuur. Een commissie van vrijwilligers zorgde voor de selectie van kunstenaars, de aankleding van de ruimte en het toezicht tijdens de tentoonstelling. Veel mensen hebben daaraan hun medewerking verleend. Te veel om op te noemen. Overigens ging het niet alleen om beeldende kunst. Ook fotografie, historie, architectuur en literatuur e.d. vonden een plaats in 'Achter de Zuilen' al dan niet met bijzondere aandacht voor Bloemendaalse kunstenaars en onderwerpen.⁶⁰ Het op initiatief van burgemeester Peereboom Voller gerealiseerde 'Achter de Zuilen' is met de bouw van het nieuwe Bloemenheuvel ter ziele gegaan.

Paul Jorritsma was een begaafd tekenaar en hoofddocent tekenen op de Nieuwe Lerarenopleiding in Amsterdam en op de Rietveld Academie. Veel regiogenoten kennen hem van de cursussen die hij gaf. Hij was bovendien een goed organisator, die steeds opkwam voor de onafhankelijkheid van de kunstenaar en de keuzes van de tentoonstellingscommissie. De gemeente mocht dan de 'huisbaas' zijn, zij mocht zich van Paul niet bemoeien met het beleid van de commissie. Ik heb mij bij de keuzes van de commissie steeds terughoudend opgesteld. Dat deed ik niet als bezoeker van de tentoonstellingen die Pauls echtgenote Eva in hun woonhuis aan de Julianalaan organiseerde. Daar kon ik volop genieten van haar sprookjesachtige figuren in keramiek. Een herkenbare stijl waar het plezier van afstraalt. In mijn eigen woonkamer roept een kat met over elkaar geslagen armen ons dagelijks toe 'en zo is het'.

Ook in het oeuvre van **Anton Pieck** spelen sprookjes een belangrijke rol. Een groot deel van zijn leven woonde en werkte Pieck aan de Prins Mauritslaan in Overveen. Zijn 'achtertuin' grenst aan het Kennemer Lyceum waar hij tekenles gaf. Nationaal geniet hij bekendheid als tekenaar en etser, illustrator van vele boeken en ontwerper van de Efteling. Speciaal voor de gemeente Bloemendaal maakte hij twee tekeningen: van de Poort van Elswout en het kerkje op het Kerksplein in dorp Bloemendaal. Voor die opdracht ben ik persoonlijk bij hem op bezoek geweest. Hij wilde het wel doen op voorwaarde dat zijn vriend Willem Schnitger uit Heemstede op kosten van de gemeente Bloemendaal een portret van hem zou maken. Dat is gebeurd. De gemeente Bloemendaal heeft beide tekeningen in bruikleen gegeven aan het Anton Pieck Museum in Hattem. In Bloemendaal zelf was onvoldoende animo voor een Anton Pieck Museum en ook een straatnaam kon er niet vanaf. Op verzoek van een groep bewonderaars is Pieck wel geëerd met een borstbeeld van Kees Verkade aan het Nachtegalenplantsoen in Overveen. Je kunt je afvragen of zo'n beeld voldoende recht doet aan de betekenis van deze bijzondere Bloemendaler.

Van een geheel andere generatie en stijl is **Erik Prins** (1953). Hij verwijst graag naar de jaren vijftig als invloed op zijn manier van schilderen. Kort gezegd: abstract en heel kleurrijk. Opgeleid op

de Academie voor beeldende kunst verdiende hij zijn brood als tekenleraar op een middelbare school. Tegelijkertijd ontwikkelde hij zich tot kunstschilder met een eigen herkenbare stijl. Of zoals hij zelf zegt op zijn website: ‘Het compositieschema dat ik al jaren hanteer is het simpelste: horizontaal en verticaal. Door de lijnen en vlakken heen dansen losse dots, losse kleurvlekken en losse lijnen. Juist het contrast met het simpele schema geeft de levendigheid die ik nastreef.’⁶¹

Los van mijn waardering voor zijn werk – een aantal schilderijen is door de gemeente Bloemendaal en mijzelf aangekocht – deel ik met Erik een periode die ik aanduid met GAS. In 1984 kwam de elektriciteitsfabriek van het Provinciaal Energiebedrijf Noord-Holland (PEN) aan de Korte Kleverlaan leeg te staan en kon de gemeente Bloemendaal dat pand aankopen teneinde er HAT woningen te realiseren. Hoewel deskundigen zoals de Bloemendaalse architect Yske Braaksma er verschillend over dachten, was de conclusie van de gemeente dat het gebouw te specifiek was (ramen, verdiepingen en dergelijke) om het om te bouwen tot woningen. Sloop en nieuwbouw leek een beter alternatief. Dat is ook gebeurd en nu prijkt op deze plaats het appartementencomplex de Kleverhof.

In de tijd dat het nog leeg stond kwam Erik Prins met het voorstel het gebouw in de tussenliggende tijd om te vormen tot een cultureel centrum, waar kunstenaars konden werken en exposeren. Om kraak te voorkomen was hij bereid als beheerder en toezichthouder in het pand te gaan wonen. Zo is het ook gegaan. Het gezin Prins verhuisde van de Kleverlaan naar de Korte Kleverlaan en een schare van kunstenaars diende zich aan. Als tegenhanger voor de voormalige elektriciteitsfabriek doopte Erik het pand om tot GAS.

Onder die naam heeft het pand een kleurrijke tijd meegemaakt. Feitelijk was het voor Bloemendaal een van de meest succesvolle culturele activiteiten in haar bestaan. Voor kunstenaars uit de hele regio en daarbuiten was het een genot om te mogen werken en exposeren in GAS, zoals blijkt uit de verschillende tentoonstellingen die er zijn gehouden. Erik: ‘Het leuke van de opzet van GAS is dat je als gastkunstenaar eens kan kijken wat er kan. Je kunt de ruimte op je laten inwerken. Op een groter formaat werken, je eigen opstelling maken. Na afloop van zo’n werkperiode kan je dan een

weekeinde lang het resultaat aan het publiek laten zien', aldus een citaat uit een interview van John Oomkes met Erik Prins in het *Haarlems Dagblad* van 24 augustus 1984.⁶² Helaas was het maar een tijdelijke oplossing. Daar had Erik voor getekend en heeft hij zich ook aan gehouden. Bij de afsluiting van GAS heb ik de 'grommende' kunstenaars die sluiting en sloop van GAS maar niets vonden, nog hevig moeten bepraten. Ik greep terug op de opening toen ik Erik prees voor zijn enthousiasme en zijn vertrouwenwekkende manier van denken. Met die eigenschappen heeft hij kans gezien in een beperkte tijd heel goede dingen te doen voor de kunst in Bloemendaal. Erik verhuisde later naar Bergen in Noord-Holland waar het 'kunstklimaat' nog aantrekkelijker is. Daar heeft hij zijn carrière als kunstschilder verder vorm gegeven.

Voor **Lia Versteegen** geldt iets soortgelijks. Ook zij is een toonaangevend beeldend kunstenaar die een belangrijke organisatie startte voor veel kunstminnende Bloemendalers. Ik ontmoette haar toen zij haar woonhuis voor een deel wilde gaan gebruiken als werkplaats voor cursisten. Mocht dat van de gemeente en wat zouden haar burens daarvan zeggen? Zij is beeldhouwster en haar manier van werken is niet steeds geluidsvrij. Dat gevoegd bij de inloop van cursisten was een reden eens goed met de burens te overleggen. Een van hen was Johannes Warnars, gemeenteraadslid voor Progressief Bloemendaal. Met hem is toen een gesprek gevoerd over de condities voor het opzetten van een beeldhouwcursus. Dat gesprek markeert het begin van wat het Bloemendaals Kreatief Centrum ging heten. Al snel groeide het BKC uit tot een cultureel centrum met cursussen beeldende kunst, gekwalificeerde docenten en verschillende locaties. Meestal in leegstaande klaslokalen. Jaarlijks was er een tentoonstelling in 'Achter de Zuilen' waar de cursisten hun werk konden tonen. Steeds een feest om mee te mogen maken en vaak te mogen openen.

Lia was de spil van de organisatie, waardoor er weinig tijd overbleef voor haar eigen beeldhouwwerk. Toch heeft zij op dat gebied het nodige nagelaten. Zij verkocht wel aan particulieren. De Rabobank verrijkte het dorp Bloemendaal met 'de zittende moeder'. Die siert de ingang van Albert Heijn, recht tegenover het toenmalige kantoor van de bank. Hoewel soms wat weggedrukt tussen geparkeerde fietsen en kindervagens, is de functie van het beeld

steeds hetzelfde gebleven. Kleine kinderen klimmen erop en gaan op de schoot van de moeder zitten. Dat had Lia niet alleen voorspeld, zij had een beeld gemaakt dat uitnodigt tot contact maken. Voor het geplaatst kon worden raadpleegde ik de toenmalige directeur van het Frans Hals museum. Dik Couvée schreef: 'Het beeld heeft mij in positieve zin verrast. Het heeft iets sereens dat op treffende wijze een moegewerkte tot rust gekomen vrouw uitdrukt.'⁶³ Bij de onthulling op 3 september 1982 noemde ik het een vrouw uit het volk en een verrijking van de plaatselijke cultuur. 'Een beeld waarbij iedereen zijn eigen associatie kan hebben: het gewone volk of het volk van de Bloemendaalse Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, in de volksmond vvd genoemd.'

In de loop der jaren is Lia zich meer gaan richten op haar eigen werk. Zij vond daarvoor een geschikte locatie in Friesland, in het dorp Tijnje, waar zij met haar echtgenoot Rob Helwes ging wonen en werken. Zij kochten een bestaande woning met werkruimten die zij ombouwden tot een tot de verbeelding sprekende kunstlocatie: 'De ULEN, park en galerie voor monumentale kunst'. Daar zijn/waren niet alleen de beelden, wandobjecten en prints van Lia te bewonderen, zij stelde het park ook open voor beeldhouwers uit verre landen.⁶⁴ Daarmee heeft Lia een deel van haar leven besteed aan het delen van haar talenten met anderen, zowel in Bloemendaal als in Tijnje.

Officiële opening van het Bloemendaals Kreatief Centrum (BKC) op 25 augustus 1984. Lia Versteeg staat links te midden van 150 cursisten en docenten.

Het sociale domein

Het CDA beheerde jarenlang de portefeuille sociale zaken in de persoon van Wim van der Ploeg en later Eldo Bredius. Ik kende Eldo vanuit haar lidmaatschap van de Algemene Vereniging Maatschappelijke Zorg. Haar sociale betrokkenheid bleek uit de vele bestuurlijke functies die zij vervulde: kruiswerk, jeugdzorg en ouderenzorg. Toen Wim van der Ploeg vanwege zijn ziekte op moest stappen als wethouder, nam Eldo zijn plaats in. De portefeuille sociale zaken was haar op het lijf geschreven. Zij beheerde die met rust en overtuiging.

Na de verkiezingen van 1990 kreeg ik die portefeuille toebedeeld. Een sociaaldemocraat ging zich bezighouden met de uitvoering van de sociale wetgeving. Even wennen maar het leerde snel. Dat kwam vooral door de grondige wijze waarop de afdeling Sociale zaken ieder besluit voorbereidde. Ik herinner mij de rapporten van Rein Rehwinkel, Wim Aertssen, Bert Meijerink, Pauline Veldkamp, Dirk de Jongh en Jacob Kos.

Omdat ik altijd in het weekeinde de stukken doorlas voor de collegevergadering op de dinsdag daarop had ik voldoende tijd om de sociale dossiers te bestuderen. Dat gaf mij een goed beeld van wat er in Bloemendaal omging. Enerzijds een ruimhartige ambtelijke benadering van de sociale problematiek, maar soms ook zaken waarbij ik mijn wenkbrauwen fronsten. Klopte het achterliggende verhaal wel? Mijn commentaren werden vervolgens met de afdeling besproken.

Dat de relatie tussen uitvoeren van de wet en ruimhartig sociaal beleid ingewikkeld was, ervoer ik later ook als lid van de onafhankelijke commissie beroep- en bezwaarschriften van de gemeente Heemstede. De vrijheid van de commissie om uit menselijke overweging af te wijken van het juridische pad, was vrijwel nihil.

Dat vond ik soms frustrerend, maar daar moest ik mij aan conformeren. Mijn positie in de gemeente Bloemendaal was wat dat betreft anders. Samen met Rein Rehwinkel handelde ik namens het college de bezwaarschriften over uitkeringen af. In mijn tijd had het college de mogelijkheid af te wijken van de wetgeving als daar redenen voor waren. Dat gebeurde bij hoge uitzondering. Voor een uitkering bijzondere bijstand kon gebruik worden gemaakt van het Bloemendaalse fonds sociale noden. Wat formeel niet was toegestaan, kon het fonds rechtzetten. Tot op de huidige dag vind ik dat een humaan systeem waarbij recht wordt gedaan aan de eigen verantwoordelijkheid van de gemeente voor het voeren van een ruimhartig sociaal beleid.

Kinderopvang

Gedurende mijn wethouderschap heeft de opvang van kinderen van nul tot vier jaar in Bloemendaal een enorme vlucht genomen. Conform de landelijke trend eigenlijk. Naast peuterspeelzalen, vaak verbonden met een basisschool, was er een sterke vraag naar nieuwe vormen van opvang tijdens de middag, na schooltijd en in de vakanties. Dat had alles te maken met een toenemende aantal vrouwen in het arbeidsproces, tweeverdieners en echtscheidingen. Het rijk stelde iedere gemeente in juni 1990 een subsidie in het vooruitzicht voor het ontwikkelen van kinderopvangbeleid. Bloemendaal kon rekenen op 450.000 gulden, maar had geen idee hoe men het geld ging besteden. Duidelijk was dat iedere kern van de gemeente moest profiteren van de 'pot geld' uit Den Haag. De gemeente moest het beleid bepalen en de uitvoering overlaten aan particuliere initiatieven. Dat laatste is ook gebeurd. Zo heb ik de organisatie Les Petits, opgezet door het echtpaar Nieuwerf met één vestiging op de grens van Haarlem en Overveen, zien uitgroeien tot een waar regionaal imperium met alle denkbare vormen van opvang.

Om wildgroei te voorkomen stelde de gemeenteraad in maart 1991 een verordening voor de kinderopvang vast. De gemeente droeg al bij aan de exploitatie van veertien peuterspeelzalen en had weinig animo daar nog andere vormen van kinderopvang aan toe te voegen. Daar moesten rijk en de ouders zelf maar voor zorgen. Door het vrijkomen van schoollokalen kreeg de gemeente echter de kans zelf actief de voorzieningen over de vier kernen te spreiden. Met een sluitende exploitatie! In het algemeen ver-

liep het overleg over nieuwe plannen binnen de commissie Welzijn en de gemeenteraad goed. Maar ik herinner mij een stevige discussie over de kredietverlening voor een te bouwen kinderdagverblijf annex peuterspeelzaal in Aerdenhout, vlak achter de Vondelschool. Omdat de kern Aerdenhout weinig andere ruimtelijke mogelijkheden bood en ook dit deel van de gemeente Bloemendaal recht had op een dergelijke voorziening, heb ik mij daar sterk voor gemaakt. De geplande bouwkosten vielen echter hoger uit dan eerder gedacht.

Volgens journaliste Roos Panis had de raadsvergadering van 16 september 1993 iets weg van een rechtszaak. ‘De aangeklaagde, wethouder Van der Ham, moest zich verantwoorden tegenover een meerkoppig tribunaal, dat in niet aflatende termen beschuldigingen naar zijn hoofd riep.’ Het betrof de mogelijke overschrijding van twee ton. Dat werd hoog opgenomen door Ankie Broekers van de vvd, ondersteund door Wim De Kleermaeker van Progressief Bloemendaal. De overschrijding kon ik niet ontkennen, wel uitleggen. Het ging niet alleen om een verbouwing, maar ook om een compleet nieuw te bouwen gedeelte. Mijn reactie: ‘Er is een fout gemaakt, maar we hebben nu echt alles reëel begroot.’ Voor Ted Blesgraaf van de PvdA en André Burger van het CDA was dat voldoende, maar Broekers en De Kleermaeker hielden vol. Het werd een chaotische discussie over cijfers en kubieke meters en over de vraag of er een garantie was dat het Ministerie van WVC zou bijdragen aan het project.

Op mijn eerdere opmerking dat ik de minister van WVC, Hedy d’Ancona, goed kende uit mijn studietijd, strooide Ankie Broekers flink wat politiek zout in mijn wonde. ‘Als u een dusdanige connectie heeft met de minister, dat u haar vraagt de opening te verrichten, misschien dat uw connecties dan ook zo zijn dat ze ons die garantie kan geven!’⁶⁵ Broekers herhaalde haar twijfel over de financiële haalbaarheid een maand later in de commissie Welzijn. ‘Het is uw taak om toe te zien dat de gemeente Bloemendaal niet voor zes ton de boot ingaat. U blijft de schoonheidsprijs nog steeds niet verdienen.’⁶⁶ De locatie is er toch gekomen en vormt als peuterspeelzaal Aerdenduin en als kinderdagverblijf De Toverhoed al jarenlang een veel bezochte voorziening in Aerdenhout voor alle vormen van kinderopvang waar ouders om vragen en aan meebetalen.

De opening
van het pand
Welzijn Ouderen
Bloemendaal.

Ouderenbeleid

Vanaf 1990 werd ik verantwoordelijk voor het ouderenbeleid. Dat hield vooral in dat de gemeente de verschillende ouderenorganisaties van kerkelijke zijde, van de politieke partijen en anderszins ging stimuleren om nauw samen te werken. Dat leidde tot een Raamnota ouderenbeleid, hoorzittingen, boeiende discussiemiddagen, een senioreninformatiemarkt en tal van nieuwe initiatieven. Spil in het ouderennet werd het WOB, dat toen nog de afkorting was van Welzijn Ouderen Bloemendaal. Om het werk van het WOB te huisvesten, werd het pand Bloemoord op de Bloemendaalseweg 125 verbouwd tot werk- en ontmoetingsruimte van Bloemendaalse ouderen. Het historische gebouw met de naastliggende rozentuin is nog steeds het centrum van welzijnsactiviteiten, maar nu niet meer alleen voor ouderen. Op 18 januari 1992 heb ik het WOB-pand mogen openen.

Gezondheidszorg

Een van de weinige onderdelen van de Wet Voorzieningen Gezondheidszorg waar de Nederlandse gemeenten zich een tijdlang mee mochten bemoeien was het vestigingsbeleid van huisartsen in hun gemeente. Zulks was ingegeven door de gedachte dat huis-

artsenzorg zo essentieel is voor de bevolking dat de gemeente moest toezien op een goede spreiding. Als wethouder van de gemeente Bloemendaal heb ik toen de betrokken huisartsen uitgenodigd voor een gesprek. Dat werd om een aantal redenen een nogal komische aangelegenheid. De huisartsen moesten zich niet alleen voorstellen aan mij maar ook aan elkaar. De meesten kenden elkaar wel van naam, maar hadden niet eerder contact gehad. Sommigen waren typisch plaatsgebonden, anderen hadden patiënten tot ver over de gemeentegrens. Omgekeerd waren er vier huisartsen die in de gemeente Bennebroek zetelden maar ook patiënten hadden in Vogelenzang, dat zelf geen eigen huisarts had. Een betere illustratie voor de noodzaak van regionale bemoeienis kon ik niet bedenken.

Wellicht nog interessanter was de wijze waarop de huisartsen naar mij keken. Niet als persoon maar als vertegenwoordiger van een politiek systeem. Waar bemoeide die man zich mee? Het waren toch hun patiënten en hun geld dat zij in hun praktijk en (woon)huis hadden gestoken. Op bemoeizucht van de gemeente zaten zij niet te wachten. Dat was wat mij betrof ook niet de bedoeling. Ik probeerde duidelijk te maken dat het vestigen van een praktijk primair de verantwoordelijkheid is van de huisarts in kwestie. De gemeente moet toezien op een goede spreiding omdat het belang van de bevolking daarmee gediend is.

De situatie in Vogelenzang was dat betreft nogal bijzonder. Het wvg bureau van het gewest Zuid-Kennemerland deed in 1986 een onderzoek naar de behoefte aan huisartsenzorg in Vogelenzang. Het resultaat van het onderzoek kreeg de toepasselijke titel: Vogelenzang, een brug te ver? Daar is een voorstel uit voortgekomen om voor de huisartsen uit Bennebroek een dependance in te richten naast de Vogelenzangse bibliotheek.⁶⁷ Die heeft daar een tijdlang gefunctioneerd als onderdeel van een door de gemeente gebouwd mini-gezondheidscentrum. Bij de bouw heb ik nauw samengewerkt met de Bennebroekse huisartsen. Vooral de inbreng van dokter Hugo Rol als hun 'voorman' was bepalend.⁶⁸ Nu hebben de huisartsen van Bennebroek zelf, vrijwel op de grens met Vogelenzang, vlak over de Centenbrug, een huisartsencentrum gebouwd dat voor beide dorpen goed bereikbaar is. Ook zonder wvg is afstemming dus mogelijk gebleken.

Samenwerking van gezondheidswerkers in de eerste lijn binnen één gebouw leek me voor Bloemendaal een prima compensatie voor de sluiting van het Marine Hospitaal. Te denken viel aan een samenwerking van huisartsen, zorg voor ouderen, kruiswerk, opvang van kleine (sport)ongelukken, voorlichting over het voorkomen van ongelukken, begeleiding van mensen en aanpassingen van woningen. Kortom een multifunctioneel gezondheidscentrum met een grote mate van bereikbaarheid voor het dorp Bloemendaal.

Omdat de toenmalige Kruisvereniging Bloemendaal kampte met ruimtegebrek aan de Korte Kleverlaan, zocht secretaris, de heer Nico de Rooy, een Bloemendaler met zakelijke inzichten contact. Hij pleitte voor een totale vernieuwing van het gebouw aan de Korte Kleverlaan en wist dat de eigenaar daar wel oren naar had. De Bloemendaalse architect Watse Heringa had reeds een eerste schets gemaakt. Redenen genoeg om na te gaan of een samenwerkende organisatie zo'n nieuw gebouw zou kunnen omarmen en exploiteren. Een belangrijk argument daarvoor bood het rapport van Eric Otten van het Gewest Zuid-Kennemerland *Naar een samenhangend ouderen – en gezondheidszorgbeleid in de kern Bloemendaal*. Eric Otten zag allerlei mogelijkheden om de samenhang tussen de diversie functies te bevorderen. Het rapport, samengesteld in nauw overleg met de Bloemendaalse ambtenaren Reina Bos en Paul Dubbe, verscheen eind november 1988.⁶⁹

Hoewel verscheidene Bloemendalers – Nico de Rooy van de kruisvereniging, Huub Schnackers (CDA), Joop van der Griend (ziekenfonds Spaarneland) – bereid waren zich met mij in te zetten voor een op te richten Stichting Gezondheidszorg Bloemendaal, heeft het plan het uiteindelijk niet gehaald. Jammer. Als gemeente had Bloemendaal ver vooruit kunnen lopen op ontwikkelingen in de eerstelijnsgezondheidszorg die later in Nederland heel normaal zijn geworden. Bovendien zou zo'n nieuw gezondheidscentrum goed aansluiten op de nieuwbouw van het Bispinckpark, de Kleverhof en de bibliotheek.

Politiek was de weerstand te groot, vooral vanuit de VVD waar nogal wat leden connecties hadden met ziekenhuizen of andere vormen van gezondheidszorg. Ook voelden de Bloemendaalse mensen die al werkten in de eerste lijn (huisartsen, maatschappelijk werk, kruiswerk, bejaardenwerk en gezinszorg) verenigd in de

ELSO (Eerste Lijns Samenwerkings Overleg) zich overvallen door het initiatief en de voortvarendheid van mij als wethouder om een gebouw te bestemmen en in te richten voor een ambitieus Zorgconcept 2000 zoals het plan ging heten.

Met deze weerstand heb ik onvoldoende rekening gehouden. En dat reken ik mijzelf aan. Ik was zo overtuigd van de waarde van het concept dat ik onvoldoende heb ingeschat dat er meer nodig is dan een goed idee. Met uitzondering van de VVD was er politieke eensgezindheid over de komst van het gezondheidscentrum Bloemendaal, maar waren er bezwaren tegen de gevolgde procedure. Vooral Progressief Bloemendaal was bij monde van Wim De Kleermaeker kritisch over het gebrek aan inspraak voor ELSO en het uitblijven van concrete informatie over de slagingskansen. Ik heb nog geprobeerd dat met overleg te ondervangen, maar toen was de negatieve toon al gezet. Veel later pas drong tot mij door dat ook bij huisartsen en hun plaatselijke organisatie (PHV) grote twijfel bestond, vooral over het behoud van hun zelfstandigheid door mogelijke bemoeizucht van het ziekenfonds. Dat betekende ondermeer dat een van de belanghebbende huisartsen, naar eigen zeggen, niet zijn persoonlijke mening heeft kunnen geven, terwijl hij wel interesse had om zijn praktijk aan huis in te ruilen tegen een plek in het nieuwe instituut. Ook waren er bezwaren van bewoners van de achterliggende huizen vanwege mogelijk verlies van zicht en zon.

Met elkaar was de weerstand zo groot geworden dat ziekenfonds Spaarneland, later opgegaan in het Zilveren Kruis, besloot bureau Berenschot een onderzoek te laten doen naar de realiseringskansen van het Bloemendaalse zorgconcept. Dat loog er niet om. Er was waardering voor het initiatief, maar de angst voor een te grote invloed van de gemeente en het ziekenfonds overheerste. Daarbij werden vooral de namen genoemd van Joop van der Griend en van mij als PvdA wethouder. Joop trok zich daarop terug en voor de overige drie bestuursleden bleef weinig anders over dan de Stichting Gezondheidszorg op te heffen.

Asielzoekerscentra in Bloemendaal

Los van de huisvesting van statushouders in reguliere woningen, heeft Bloemendaal in het verleden twee asielzoekerscentra (AZC) in haar gemeente gehad. Niet op eigen initiatief, maar op ver-

zoek van het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (wvc). In beide gevallen moest de gemeente even wennen aan de gedachte, maar dat lukte snel. Het begon in medio augustus 1993 toen Harry Kamphuis met vakantie was en ik als locoburgemeester te horen kreeg dat in hotel Iepenhove van Bloemendaal tijdelijk 81 asielzoekers een bed en verblijf zouden krijgen. Dat had het Ministerie wvc zo afgesproken met de eigenaar van het hotel. Geen toeristen zoals eerder in Iepenhove maar vluchtelingen uit Joegoslavië, China, Afghanistan, Zaïre, Gabon en Irak. Aan de gemeente Bloemendaal was niets gevraagd. Die werd door middel van een brief voor het blok gezet. Ik liet weten dat de ‘overval’ van het Rijk niet erg fraai was, maar dat de opvang van asielzoekers een humanitair probleem is en dat iedere gemeente aan de oplossing daarvan moet bijdragen. Het ging bovendien slechts om een periode van zes maanden. Vanuit de bevolking verwachtte ik geen onoverkomelijke bezwaren.⁷⁰

Na terugkomst van Kamphuis organiseerden we op 6 september 1993 een informatieavond in de raadszaal van het gemeentehuis. Daar kwamen zo’n honderd Bloemendalers op af. Die kregen uitleg van de vertegenwoordiger van wvc, de heer M.H. Legierse en antwoorden van Harry en mij. Opvallend was de goede sfeer. Uiteraard werden er kritische vragen gesteld over het aantal personen op een kamer, brandgevaarlijkheid, aids en de veiligheid van spelende kinderen op straat. Maar er kwamen ook suggesties uit de zaal over contact en steun aan de asielzoekers. ‘Wat kunnen wij doen?’

Duidelijk was dat vrijwilligers een belangrijke rol konden spelen bij de inburgering van de asielzoekers. Er was ook behoefte aan warme kleding, tijdschriften en speelgoed. Een week later organiseerde Iepenhove een inloopavond waar omwonenden en belangstellenden een kijkje konden nemen. Die avond leverde positieve reacties en goederen op. Hoewel het *Haarlems Dagblad* schreef dat Bloemendaal de asielzoekers aarzelend welkom heette, is de opvang in Iepenhove dankzij de goede zorgen van het hotel, de steun van omwonenden en de medewerkers van het opvangcentrum in de Ripperdakazerne vloeiend verlopen.⁷¹

Ver na mijn wethouderschap, rond de eeuwwisseling, is een voormalig gebouw van de psychiatrische inrichting Provinciaal Ziekenhuis (PZ) ingericht als asielzoekerscentrum. PZ was al ver-

huisd naar Amsterdam en het nieuwbouwplan voor pz (Park Brederode) was nog niet toe aan realisering. Het asielzoekerscentrum was veel groter dan destijds bij Iepenrove en werd beheerd door het COA (Centraal Opvang Asielzoekers). Ook toen heeft de omringende bevolking moeten wennen aan de aanwezigheid van het asielzoekerscentrum. Dat is snel gegaan. De totale voorziening lag op een omsloten terrein en beschikte over een eigen schooltje (de Prismaschool was een dependance van de Bornwaterschool) en een zwembad dat kort daarvoor aangelegd was voor de psychiatrische patiënten. Zoals in ieder AZC zullen er ook hier spanningen zijn geweest vanwege het lange wachten op het resultaat van de asielaanvraag in Nederland. Bovendien zorgden etnische verschillen van de asielzoekers vaak voor onrust binnen de leefwereld van het centrum. Belangrijk in die tijd is de hulp geweest van twee steunstichtingen uit de Bloemendaalse bevolking, Bloemendaal 1-88 en Bloemendaal Gastvrij. Beide zorgden voor aanvullende gesprekken, educatie en recreatie. Mede door hun toedoen is het gebruik van het AZC Bloemendaal door steeds wisselende vluchtelingen zonder veel merkbare problemen verlopen.

Opvallend is het verschil met de huidige opvang van vluchtelingen in Bloemendaal op landgoed Dennenheuvel. Net als toen staan veel vrijwilligers klaar om hen op te vangen en wegwijs te maken in Bloemendaal. Vooral Vluchtelingenwerk zorgt voor tal van activiteiten. Toch is de aanloop voor deze opvang met meer problemen verlopen dan vroeger. Er waren een groot aantal bijeenkomsten nodig om de omwonenden en ander Bloemendalers te overtuigen dat de gemeente Bloemendaal heel consciëntieus te werk gaat, zowel voor de nieuwkomers als voor de eigen bevolking. Het wantrouwen was groter dan ik mij destijds kan herinneren. Zeer waarschijnlijk komt dat vooral door de vele negatieve berichten uit binnen- en buitenland die de media over ons uitstorten. Net als elders in het land is het wantrouwen ook in Bloemendaal aan het verdwijnen.

Vier bijzondere gebeurtenissen

Wintersport

In de winter van 1986 was er zo veel sneeuw gevallen dat Bloemen-
daal wel een wintersportplaats leek. En dus besloten wethouder
Ot Staleman, burgemeester Weekhout en ik na de collegeverga-
dering de latten onder te binden. Andere langlauffanaten uit de
gemeenteraad, Jan de Korte van de PvdA en Cees Bierens de Haan
van de VVD, voegden zich bij ons. Het werd een fantastisch spek-
takel, de duinen ondergedompeld in een dik pak sneeuw waren
overrompend mooi. Hoewel het moeilijk was om de weg te vin-
den, lukte dat met vallen en opstaan toch. We doolden rond in
een gebied dat wij alleen kenden van het fietsen of wandelen. Wij
zijn steeds dicht bij elkaar gebleven om niet te verdwalen.

Op enig moment merkte ik dat Ot achterbleef. Ik ben toen over
de door onszelf gemaakte loipe teruggegaan om hem op te halen.
De conditie van Ot was niet goed genoeg om ons bij te houden.
Later bleek dat het met zijn hart te maken had. Daaraan is hij
geopereerd en in die tijd heb ik zijn portefeuille waargenomen.
Wekelijks besprak hij vanaf zijn ziekbed de lopende zaken met mij.
Ot is gelukkig weer hersteld en in hetzelfde jaar (1986) hebben Jan
de Korte, Cees Bierens de Haan, Ab Brinkman (de korpschef van
politie) en Martin de Vries en ik de Stichting Langlaufsport Bloe-
mendaal opgericht. De bedoeling was om in de Kennemerduinen
loipes uit te zetten. Financieel was het een groot succes, wij kre-
gen een groot aantal donateurs. Jammer genoeg is er nadien nooit
meer zoveel sneeuw gevallen. De stichting wachtte twintig jaar op
betere tijden voor hij zich in 2007 ophief. De inhoud van de club-
kas ging naar de rolstoelhockeyclub Kennemer Keien.

Bezoek aan Polen

In 1990 trokken de PvdA en Progressief Bloemendaal gezamenlijk naar Polen. De val van de Berlijnse muur had in veel Oost-Europese landen tot de roep om vrije verkiezingen geleid. Zo ook in Polen. Op 27 mei 1990 werden er na 45 jaar weer verkiezingen gehouden voor de gemeenteraden. Alle gemeenteraden in Nederland waren genodigd met een delegatie aanwezig te zijn bij het heugelijke herstel van de lokale democratie. Niet als waarnemers, maar als bezoekers. Bij de VVD en het CDA in Bloemendaal was daar geen belangstelling voor zodat PvdA en Progressief Bloemendaal besloten gezamenlijk en op eigen kosten naar Polen te reizen. Ik vond een plaats in een touringcar; Ellis Meijer, Peter Holst en Rens van Schie reden mee in de grote Volvo van Wim De Kleermaeker.

Onze delegatie kreeg Kórnick toegewezen, een landelijke gemeente in de omgeving van de stad Poznan. Alle gedelegeerden werden gastvrij ondergebracht bij gezinnen. In een combinatie van Engels en Duits en met veel gebaren bespraken we de verschillen tussen hun lokale politiek en de onze. Wij bezochten stemlokalen en diverse bezienswaardigheden. De verkiezingen werden met grote overmacht gewonnen door de populaire partij Solidarios waar vrijwel al onze gastenheren en -vrouwen lid van waren. Na afloop dronken en zongen we op de herwonnen democratie. Wij deelden niet alleen het enthousiasme van onze

Visumcontrole bij de Poolse grens van Peter Holst, Rens van Schie en Ellis Meijer.

Napraten over de verkiezingsuitslag.

gastgezinnen, maar werden uitgebreid gefêteerd op zelfgebakken taarten en Poolse spiritualiën. Het is laat geworden die avond.

In september 1990 bracht een groep mensen uit Kórnick een tegenbezoek aan Bloemendaal. Op de busreis na is dat bezoek betaald door Progressief Bloemendaal en de PvdA. De gasten logeerden bij ons thuis. Als locoburgemeester heb ik hen in de raadszaal van Bloemendaal ontvangen en rondgeleid in het Raadhuis. Hoewel het bezoek een informeel karakter droeg, waren het CDA en de VVD zo sportief om aanwezig te zijn en de gasten te voorzien van cadeautjes. Het moet voor de Kórnickers een bijzondere ervaring zijn geweest om door het rijke Bloemendaal te toeren. De voorzitter van de Kórnickse gemeenteraad, Zbigniew Stecki verwoordde dat als volgt: ‘De rijkdom is zichtbaar, maar daar komen wij niet over praten. Belangrijker vinden we het karakter van de mensen die wij bezoeken.’⁷² Tot een jumelage is het niet gekomen, daarvoor waren de structuren van beide gemeenten te verschillend. Al met al was het een leerzame ervaring om bestuurlijk en politiek over de grens van Bloemendaal en Kennemerland te kijken.

Kraken en ontruimen

Op de hoek van de Bloemendaalseweg en de Parkweg staat een kapitale villa, een provinciaal monument dat oogt als een Zwitsers chalet. Dat komt vooral door het oplopende grasveld en de houten ornamenten aan dak en balkons. Het is lang eigendom geweest van de Radiogemeente van dominee Toornvliet, een stichting die

het pand in gebruik had als radiostudio, cursusruimte en ontmoetingsruimte. Dominee Toornvliet was eerder voorganger in de Gereformeerde Kerk in Bloemendaal die sinds jaren zondagsdiensten uitzendt onder de naam Radio Bloemendaal. Op enig moment kregen de kerk en dominee Toornvliet ruzie waarna laatste voor zich zelf is begonnen als radiodominee. In de zomer van 1993 besloot de Stichting Radiogemeente met haar activiteiten te stoppen en het pand Parkweg 18 te verkopen. De nieuwe eigenaar had het koopcontract al getekend, maar nog niet betrokken. Het sterk verwaarloosde, vervelozende en ogenschijnlijk onbewoonde pand trok de aandacht van de kraakbeweging. Op maandag 9 augustus 1993 heeft een groep van vijftien krakers het pand bezet.

Diezelfde middag heb ik nog een poging gedaan met de krakers in gesprek te komen. Dat werd geweigerd, ik werd niet toegelaten tot het pand en kon slechts aan de buitenkant van het hek van gedachten wisselen met iemand van wie ik begreep dat hij de groep krakers juridisch bijstond. Daarop vond overleg plaats tussen de aangewezen Officier van Justitie, mevrouw C.J. Hemmes-Boender uit Bloemendaal, de plaatsvervangende districtschef van de politie, A.P. van den Hurk, de nieuwe eigenaar van het pand, een vertegenwoordiger van de verkopende Stichting Radiogemeente en ikzelf als locoburgemeester. De Officier van Justitie vond het uitzetten van de krakers op grond van de feiten en ontruimingscriteria gerechtvaardigd. Mijn rol was vervolgens bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken een verzoek tot bijstand van de Mobiele Eenheid in te dienen. Ook maakte ik samen met de Officier van Justitie en de plaatsvervangende districtschef van de politie deel uit van het beleidscentrum dat op dinsdag 10 augustus 1993 de uit te voeren actie begeleidde.

Op dinsdagochtend stond ik vroeg op om het schouwspel van dichtbij mee te maken. De ontruiming mocht niet eerder plaats vinden dan na zonsopgang. Omstreeks 6 uur. Tevoren had een politiewaarnemer de situatie nauwkeurig in kaart gebracht. Het werd een snelle ontknoping, het binnendringen door de Mobiele Eenheid via de serre en het dak was binnen een paar minuten geklaard. De krakers waren zo verrast dat zij zonder tegenstand het pand verlieten. Daarmee is een gerechtelijke procedure voorkomen en konden de krakers om 6.45 uur met hun spullen en voertuigen over de grens van Bloemendaal gezet worden. Vooraf had

ik mij grote zorgen gemaakt over een mogelijke geweldsescalatie, maar die is gelukkig uitgebleven. De operatie 'Duin-Ouwe' zoals de code naam luidde, is door de politie zo geruisloos en efficiënt uitgevoerd, dat ik het gevoel had naar een film te zitten kijken.

Overigens hebben de krakers wel wraak genomen. De volgende ochtend bleek onze voordeurmat besmeurd met een stinkende substantie van stront en olie die via de brievenbus naar binnen was gegooid. Dezelfde substantie lag ook in het portiek en de vijvertjes van de zijtuin. De voorgevel was besmeurd met blauwe verfsplekken. Volgens een rechercheur van de Bloemendaalse politie viel er weinig te bewijzen maar een wraakactie van de kraakbeweging leek waarschijnlijk. Hij zei er nog bij dat krakers altijd werken met milieuvriendelijke verf op waterbasis, zodat de vlekken vanzelf wel zouden verdwijnen. Dat verhaal klopte helaas niet. Nog geruime tijd prijkte hoog in de voorgevel een blauwe vlek die herinnerde aan de krakers. Dat zij het geweest moeten zijn, werd duidelijk toen ook de woning van de Officier van Justitie en de auto van de nieuwe eigenaar van Parkweg 18 die nacht bewerkt bleken te zijn.⁷³

Afscheid van de Bloemendaalse gemeenteraad

Na zo'n 900 vergaderingen van het college van B en W en 200 raadsvergaderingen kwam mijn afscheid van de Bloemendaalse gemeenteraad in zicht, dinsdag 12 april 1994. Speciaal voor de gelegenheid had ik mijn donkerblauwe pak aangetrokken en mijn horloge thuis gelaten. Het toeval wilde dat de zondag ervoor het bandje van mijn horloge kapot was gegaan. Knap gepland eigenlijk. Als afscheidscadeau kreeg ik namelijk een horloge met inscriptie. Het is een degelijk exemplaar gebleken dat ik dagelijks draag en me herinnert aan een mooi afscheid.

Vooraf de woorden van burgemeester Harry Kamphuis waren als een warme douche. Daarom citeer ik enkele van zijn woorden: 'Piet van der Ham heeft op een heel bekwame wijze, met flair en overtuigingskracht invulling gegeven aan zijn bestuurlijke verantwoordelijkheden. Hij heeft dat gedaan met bestuurlijk gevoel, ook met emotie waar dat nodig was. Kortom, ik mag hem omschrijven als een bestuurder met karakter en daarom een bestuurder pur sang. Je hebt je in je bestuurlijke opvattingen en daadkracht onderscheiden van vele anderen in je zestienjarige wethouderschap,

De gemeenteraad in 1994

als locoburgemeester, en in je vele, ik herhaal vele bestuurlijke functies, op lokaal, regionaal en provinciaal gebied en zelfs op landelijk niveau.’ En dat was nog niet alles. Ik was benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau en Harry speldde de versierselen op mijn jasje. Daarnaast had de gemeenteraad besloten mij de erepenning van de gemeente Bloemendaal toe te kennen. Op beide onderscheidingen ben ik buitengewoon trots.

Uiteraard heb ik mijn dank verwoord in een afscheidsspeech die verder vooral een terugblik was op de voorgaande jaren: ‘Ik ben vier perioden wethouder gebleven omdat ik het zo ontzettend graag deed, met hart en ziel. Ik betrapte me er zelf op dat ik altijd fluitend van mijn woonhuis naar het gemeentehuis liep. Ik had het dus kennelijk naar mijn zin. Hoewel ik eerlijkheidshalve moet zeggen dat ik ook fluitend van het gemeentehuis naar mijn woonhuis ging. Kennelijk ging het om meer dan de werkzaamheden als wethouder. Dat is het ook. Het is immers een voorrecht in Bloemendaal te wonen en te werken. Wie zou er niet in Bloemendaal willen wonen?’ Dat bracht mij op de huisvestingsproblemen in Bloemendaal en het sociaaldemocratische denken over de samenleving. Als illustratie memoreerde ik de realisering van de negenentwintig HAT-woningen in het voormalige klooster Bethanië op het (bijna) hoogste punt van Bloemendaal. Dat was voor mij

ook letterlijk een hoogtepunt in mijn politieke bestaan. ‘Toen het gebouw Kijkduin zoals het later werd genoemd, werd geopend, hing voor mij denkbeeldig de rode vlag in top’, aldus een fragment uit mijn afscheidsspeech.

Met familie en vrienden heb ik mijn afscheid in kleine kring ‘gevierd’ in het afgehuurde Chinese restaurant Kam Kwung op de Bloemendaalse weg 333. Dicht bij mijn vroegere woonhuis boven de apotheek, beleefde ik daar de warmte van mensen, die van dicht bij mijn politieke loopbaan in Bloemendaal hadden gevolgd. Na een druk bezochte receptie voor de burgerij een week later, werd ik weer gewoon burger, maar wel een die de politiek op afstand zou blijven volgen. Ik ging door met mijn werk voor de SAN en verdiepte mij vooral in de ontwikkelingen van de huisartsendiagnostiek en de transmurale zorg.⁷⁴ Ook nam ik advieswerkzaamheden ter hand via mijn BuroVrijburg en verrichtte ik verschillende maatschappelijke functies.⁷⁵ Ik kreeg het weer bijna net zo druk als daarvoor.

Politicus buiten de politiek

Wet Voorzieningen Gezondheidszorg

Een belangrijk tussenstation bij de overstap van politiek Haarlem naar politiek Bloemendaal was mijn functie bij het Regionaal Overleg Gezondheidszorg Kennemerland (ROGK). In oktober 1974, kort na mijn afscheid als wethouder van Haarlem werd ik onafhankelijk voorzitter van een regionaal platform dat als proef moest dienen voor de invoering van de Wet Voorzieningen Gezondheidszorg (wvg). Die functie heb ik bijna tien jaar vervuld, in nauwe samenwerking met het bureau van het ROGK.⁷⁶ Ook als portefeuillehouder gezondheidszorg van het dagelijkse bestuur van het gewest Zuid-Kennemerland heb ik mijn bemoeienis met de wvg kunnen voortzetten. Er was een apart wvg bureau waarvan de medewerkers mij steeds hebben ondersteund.⁷⁷

De wvg, bedoeld om de Nederlandse gezondheidszorg in een allesomvattende structuur vast te leggen, was een typisch voorbeeld van de veronderstelde maakbaarheid van de samenleving. De parlementaire ontwikkeling van de wvg zou lang duren omdat er gaandeweg problemen ontstonden over de afgrenzing van de bevoegdheden van rijk, provincie, gemeenten, zorgverzekeraars en zorgverleners. Toch hebben tussen 1974 en 1988 staatssecretarissen van verschillende politieke signatuur hun naam eraan verbonden: J.P.M. Hendriks (CDA), mevrouw E. Veder-Smit (vvd), H.J. Simons (PvdA), J.P. van der Reijden (CDA) en D.J.D. Dees (vvd).

Gedurende de hele looptijd van de wvg heb ik de noodzaak van planning door de gemeenten in diverse artikelen bepleit.⁷⁸ Daarmee werd de wvg een deel van mijn leven. Ik kende de wet van voor tot achter, mocht optrekken met genoemde staatssecretarissen, Kamerleden en hoge ambtenaren en werd vaak gevraagd om

op congressen te spreken. Het waren voor mij interessante jaren. Ik kreeg niet alleen inzicht in de parlementaire voortgang van de wvg, maar werd ook geconfronteerd met het wel en wee op het Ministerie van Volksgezondheid en de werkwijze van het parlement. Verder was het spannend om samen met andere proefregio's in Nederland het belang van de regio te mogen verwoorden. Wel blijf je als regionaal vertegenwoordiger – politiek landelijk gezien – een buitenstaander. Het echte werk bleef voorbehouden aan politiek Den Haag. De regering, vertegenwoordigd door een staatssecretaris en de leden van de Tweede en Eerste Kamer zetten niet alleen de toon, maar hadden de macht in handen om de wvg door te zetten of de nek om te draaien, vaak op grond van partijpolitieke ideologie en partijbelangen.

Als een wet na veertien jaar in de ijskast wordt gezet, is dat op zijn zachtst gezegd niet erg efficiënt. Toch is dat gebeurd. Nieuwe denkbeelden over de plaats van de overheid in de Nederlandse gezondheidszorg waren daar debet aan. De wvg was zo ingewikkeld geworden dat slechts een handvol ambtenaren kon uitleggen hoe dat in de praktijk zou kunnen uitvallen. Naast politiek gewijzigde opvattingen, onder meer terug te vinden in de voorstellen van een staatscommissie onder leiding van Wisse Dekker, was de onmogelijk geachte invoering van de wvg de belangrijkste reden dat staatssecretaris Dees namens de regering medio 1988 de stekker eruit heeft getrokken. De lang gekoesterde wens van bestuurlijke regionalisatie van de gezondheidszorg is met het stopzetten van de wvg een stille dood gestorven. De provincies en gemeenten hebben nauwelijks nog wat in te brengen in de gezondheidszorg. Zorgverzekeraars en zorgverleners hebben verzuimd het regionale gat gezamenlijk op te vullen.

Als portefeuillehouder gezondheidszorg van het dagelijkse bestuur van het gewest Zuid-Kennemerland werkte ik nauw samen met secretaris John van Tienen en de op kosten van het Ministerie van Volksgezondheid aangestelde deskundige medewerkers van het wvg bureau van het gewest. Hoewel de kritiek op de wvg voor ons niet nieuw was, stoorden John en ik ons ernstig aan de wijze waarop staatssecretaris Dees het einde daarvan aankondigde zonder rekening te houden met bestuurlijke of personele consequenties. Daarover stuurde het gewest een stevige brief aan hem, opgesteld door John en gevolgd door een interview met mij in

het *Haarlems Dagblad* van 12 juli 1988. In de brief werden termen gebruikt als ‘hooghartig’, ‘bestuurlijk onfatsoen’, ‘een regelrechte slag in het gezicht’ en ‘bestuurlijke lafheid’.⁷⁹

Geen alledaagse terminologie voor de communicatie tussen overheidsorganen. Ik wees erop dat Dees wel voortdurend op het televisiescherm verscheen om te participeren in de glorie van het Nederlandse voetbalelftal dat Europees kampioen was geworden, maar niet de moeite nam om persoonlijk uitleg te geven over zijn verstreckende besluit. Ik citeer uit het *Haarlems Dagblad*: ‘En dan zie je Dees daar als een super Bobo rondhupsen en Gullit omarmen, terwijl er tegelijkertijd een brief naar de regio gaat, waarmee mensen die jarenlang met grote inzet aan een project hebben gewerkt als oud vuil aan de kant worden gezet.’ Niet alle bestuurders in de regio waardeerden de toon van de brief en mijn interview. John en ik hebben er echter nooit spijt over gehad. Na een juridische procedure tegen het Ministerie van Volksgezondheid over onbehoorlijk bestuur, is het gewest in het gelijk gesteld. Het ‘onfatsoenlijke’ gedrag van de staatssecretaris kostte de Staat driekwart miljoen gulden.

‘Margriet’ in Aerdenhout

Voorafgaande aan mijn wethouderschap in Bloemendaal had ik enige bemoeienis met het Medisch Kleuterdagverblijf ‘Margriet’. Dat was in Haarlem uit haar jasje gegroeid en zocht in Aerdenhout een nieuwe vestigingsplek. In 1973 had het stichtingsbestuur van ‘Margriet’ haar oog al laten vallen op het terrein ‘Randhoeve’ aan de Boekenrodeweg, eigendom van de familie Dorlass, circa anderhalve hectare groot. Bij de optie tot aankoop van het terrein had het college van B en W van Bloemendaal aan de makelaar van ‘Margriet’ meegedeeld dat zij in principe positief stond tegenover een ‘bestemmingsverandering ter plaatse’. In 1976 kreeg ‘Margriet’ goedkeuring van de Staatssecretaris van Volksgezondheid voor vervangende nieuwbouw op basis van het ingediende schetsplan. In datzelfde jaar adviseerde de raadscommissie voor de ruimtelijke ordening in Bloemendaal het college ‘de planologische procedure in te zetten teneinde het bouwplan mogelijk te maken’. Omwonenden hadden geen bezwaar en voor de bezwaren van milieuorganisaties kon een oplossing worden gevonden. Niets stond realisering van het project dus in de weg.

Toch kwam er een kink in de kabel. Op basis van het streekplan vonden de planologen van de provincie Noord-Holland de omvang van het ingediende schetsplan onaanvaardbaar. Zij deelden dat mee aan het college van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland en aan de toenmalige planoloog van de gemeente Bloemendaal, die het bericht weer doorgaf aan het college van B en W van Bloemendaal. De collegeleden zaten in hun maag met de eerdere toezeggingen maar wisten niet goed hoe daar mee om te gaan. Het terrein 'Randhoeve' was voor 'Margriet' vooral interessant omdat voor het bouwplan (ca. 3140 vierkante meter) een ruim terrein nodig was. Verkleining van het bouwplan was voor 'Margriet' onbespreekbaar, terwijl de optie tot aankoop afliep op 15 oktober 1977. Tegelijk was het gezag van de Provinciaal Planologische Dienst zo groot dat het college van B en W zich bij het standpunt van de provincie Noord-Holland dreigde neer te leggen. Een onmogelijke situatie.

Een bestuurslid van 'Margriet', de heer W. Dorst uit Overveen, die ik via mijn vader kende van de Vereniging van Oud-illegale Werkers in Bloemendaal, benaderde mijn Bureau voor Planbegeleiding met de vraag hoe de impasse doorbroken kon worden. Na bestudering van alle relevantie informatie heb ik twee notities geschreven met ongeveer dezelfde strekking, een voor de gemeenteraad van Bloemendaal en een voor Gedeputeerde Staten van Noord-Holland (GS). Vooral de redenering naar de provincie was essentieel.

In mijn Haarlemse tijd had ik onder meer deel uitgemaakt van de toenmalige Provinciale Raad voor de Volksgezondheid in Noord-Holland. Uit mijn archief kon ik achterhalen dat de Raad over het ingediende schetsplan van 'Margriet' aan GS een positief advies had gegeven. Gebruikelijk is dat GS een dergelijk advies op grond van de Wet Ziekenhuisvoorzieningen ongewijzigd doorstuurt naar de staatssecretaris van Volksgezondheid. Uit het feit dat hij zijn goedkeuring had gehecht aan het bouwplan, kon ik afleiden dat GS over het ingediende schetsplan dus een positief besluit had genomen. Tegenover elkaar stonden de standpunten van GS op basis van de Wet Ziekenhuisvoorzieningen en de Wet op de Ruimtelijke ordening. De vraag was of GS alsnog bereid was een verklaring van geen bezwaar af te geven voor het schetsplan/bouwplan, conform artikel 19 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening.

In overleg met het bestuur van ‘Margriet’ zocht ik contact met advocaat Samkalden, zoon van de toenmalige burgemeester van Amsterdam. Hij was gespecialiseerd in de AROB wetgeving. Tijdens een hoorzitting van GS, waarbij drie gedeputeerden aanwezig waren, hield Samkalden zijn betoog over gewekte verwachtingen. Dat was zo overtuigend dat ‘Margriet’ gelijk kreeg en de bouw alsnog gestart kon worden. Voor mijzelf een goede les dat je als buitenstaander niet te snel moet opgeven. Binnen het ambtelijk apparaat van provincie en gemeenten worden nu eenmaal fouten gemaakt en is er niet altijd zicht op elkaars functioneren. Daarvan heeft het Medisch Kleuterdagverblijf ‘Margriet’ en generaties van kwetsbare kinderen kunnen profiteren. Overigens is ‘Margriet’ opgegaan in een regionale organisatie voor jeugdzorg in Kennemerland. Onder de naam Kenter Jeugdhulp is dat nog steeds gevestigd op de plaats waar ooit ‘Margriet’ neerstreek.

Kunstijsbaan Kennemerland/Haarlem

De Kunstijsbaan Kennemerland is historisch nauw verbonden met de ijsclub Haarlem en omstreken. De ijsclub is opgericht in 1869 en heeft vanaf april 1907 haar domicilie gehad nabij de Kleverlaan in de gemeente Bloemendaal.⁸⁰ De ijsbaanlocatie tussen de spoorlijn en de Delft was tot 1927 Bloemendaals territorium en is nadien overgegaan naar Haarlem. In 1977 is op die locatie de kunstijsbaan Kennemerland geopend. De bevolking van Haarlem en omgeving had daar 200.000 gulden aan bijgedragen. Door een constructiefout verzakte de baan twee jaar later, waardoor de baan vier jaar gesloten bleef. Na diverse juridische procedures en arbitrages kon de ijsbaan mede door een schadevergoeding van circa twee miljoen gulden in 1983 heropend worden.

Van 1995 tot 2010 was ik voorzitter van het bestuur van de Stichting Kunstijsbaan Kennemerland (SKK). Bij mijn aantreden draaide de kunstijsbaan op volle toeren, maar moesten de ruimten van de ijsclub Haarlem, directie, personeel en van de pachters nodig vervangen worden. Wie ging dat betalen? Uiteraard keek men richting gemeente Haarlem. Het bestuur van de SKK wilde een zogenaamd verzamelgebouw bestaande uit kleedkamers, bestuurskamer, ruimten voor pachters (schaatswinkel van Hans Tollenaar, schaatschool van Jos Kras en restaurant van Maarten Dam), clubgebouw voor de ijsclub Haarlem, werk/juryruimten en een vergaderzaal

voor het schaatsgewest Noord-Holland-Utrecht. Daarnaast was een apart gebouw nodig voor de technische dienst. De kosten werden geschat op circa drie en een half miljoen gulden, waarvan de verschillende deelnemers circa anderhalf miljoen konden bijgedragen. De gemeente Haarlem moest dus voor twee miljoen over de brug komen.

Hoewel de relaties met Haarlem ambtelijk en bestuurlijk goed waren, had ik twijfel of zoiets mogelijk was. Het bedrag was zo hoog. Ik heb toen voorgesteld twee modellen te presenteren, een zoals wij het wilden realiseren en een uitgekleed model dat niet onze voorkeur had maar waarmee te leven viel en veel minder geld kostte. Beide modellen zijn behandeld in de raadscommissie en de gemeenteraad. Wat ik hoopte en ook wel een beetje verwachtte, was dat de raadsfracties het uitgeklede model als een gemiste kans zagen. Daar zou men later spijt van krijgen! Tot onze vreugde kregen wij subsidie voor het plan van onze dromen. In 1998 stond het er.

In 1998 is op mijn voorstel ook de bestuursvorm van SKK gewijzigd. Het bleef een zelfstandige stichting maar met een kleiner bestuur, minder gebonden aan de ijsclubs en met een goede balans tussen personen die de georganiseerde schaatssport en het recreatieve schaatsen vertegenwoordigden. In die samenstelling konden nieuwe plannen worden gesmeed. Mede door de gemêleerde samenstelling van het bestuur zijn er resultaten geboekt die niemand voor mogelijk hield. De ambitie van het bestuur bestond namelijk uit de aanleg van een extra ijsbaan op het midden-terrein, bereikbaar via een tunnel, de complete renovatie van de 400 meter baan, vervanging van ammoniak als koelstof door CO₂ en de bouw van de overkapping over de 400 meter baan. Gezamenlijke kosten van de 'upgrading': circa acht miljoen euro. Het is er allemaal gekomen.

Hoewel het hachelijk is om successen te verklaren, zijn hier toch wel een aantal positieve factoren te onderscheiden. Te denken valt aan de populariteit van het recreatieve schaatsen en de schaatssport, de onbetwistbare maatschappelijk functie van de kunstijsbaan, het betrouwbare beeld van de organisatie, de inzet en deskundigheid van individuele bestuursleden, de goodwill bij Haarlemse raadsleden en ambtenaren, de politieke inzet van wethouders en gedeputeerden en het geluk dat er zowel bij de

De totale upgradering van de kunstijsbaan.

gemeente Haarlem als bij de provincie Noord-Holland veel geld vrijkwam dat ingezet moest worden voor maatschappelijke doelen. Haarlem verkocht haar kabelbedrijf namelijk aan UPC en de provincie Noord-Holland het Provinciaal Energiebedrijf aan de NUON. Dat leverde miljoenen op die verantwoord besteed moesten worden. Acht miljoen daarvan is bij de Kunstijsbaan Kennemerland terecht gekomen.

Naast de collectieve inbreng van het bestuur, dat bestond uit Wim Boxhoorn, Harry Falke, Jan Koen Binnerts, Gerard van der Hoorn, Arnout Ligtenstein, Aris Dijkman, Cora Hulsebosch, Hans Koster (directeur), Ed Hamersma (penningmeester en later directeur), Wim Krijnen (technisch adviseur) en ikzelf, hebben alle bestuursleden, directeur en adviseur hun eigen bijdragen geleverd. Bouwtechnisch, juridisch, schaatstechnisch en contactueel. Op het gevaar af onvolledig te zijn noem ik hier wethouder Lia Kroskinsky van het CDA en gedeputeerde Enno Neef van de PvdA, met wie ik vele gesprekken heb gevoerd. Oud-gedeputeerde Jacques Zuurbier schreef voor de provincie Noord-Holland een helder rapport waarmee de kunstijsbaan op de kaart werd gezet. De financiële ambtenaar van de provincie, Rob de Jong (de huidige fractievoorzitter van de VVD in Haarlem) hield de uitgaven van de kunstijsbaan voor de provincie en de gemeente Haarlem nauwlettend in de gaten. Wim Krijnen, onze technische adviseur,

controleerde dagelijks de werkzaamheden van aannemer en onderaannemers, sprong soms in als er onvolkomenheden waren maar zag kans volledig binnen het budget te blijven. Een verdienste waar menig overheidsproject niet aan kan tippen.

Doorslaggevend was wellicht dat alle betrokkenen heilig geloofden in het project dat ze onder handen hadden. Ook bestuurlijk was het iets om trots op te zijn. Tot in lengte van jaren kan de bevolking genieten van de bestuurlijke en financiële bijdragen van de gemeente Haarlem en de provincie Noord-Holland voor een kunstijsbaan die haar naam wijzigde van Kennemerland in Haarlem, maar nog steeds veel liefhebbers uit de wijde omgeving van de provinciehoofdstad trekt.

Toch is er een moment geweest waarop het positieve beeld van de kunstijsbaan in één klap had kunnen veranderen in een milieuschandaal van landelijke dimensie. Vanwege de verzakkingsproblemen bij de eerste 400 meterbaan – de veenlagen bleken niet betrouwbaar genoeg – moesten de heipalen voor de nieuwe baan twintig meter worden in plaats van zes. Dezelfde eis van twintig meter gold ook voor het verzamelgebouw. Dat was gepland naast het toenmalige technische gebouwtje dat een tank bevatte met duizenden liters ammoniak om de kunstijsbaan te koelen. Dit vereiste de verplaatsing van een zware heistelling van meer dan twintig meter hoogte langs de ammoniakopslag om vlak daarnaast het heiwerk uit te voeren. De verplaatsing had men gepland op stalen rijplaten, die voldoende ondersteuning moesten bieden op de venige bodem. Toen ik dat vernam op de bestuursvergadering de avond voor de operatie, heb ik meteen bedenkingen naar voren gebracht en gezegd dat ik de aannemer en de heier wilde spreken alvorens ze met het werk begonnen.

En zo is het ook gegaan. Ik legde hen het probleem voor dat de heistelling door zijn gewicht op de wiebelige bodem zou kunnen omvallen en op de ammoniaktank terecht kon komen. Als die tank openbrak, was het leed niet te overzien. Bij westenwind zou half Haarlem dan ontruimd moeten worden. Vooral de aannemer protesteerde, wij waren toch verzekerd! Op mijn vraag aan de heier of de heimachine wel eens was omgevalen, bevestigde hij die mogelijkheid. Voor mij voldoende redenen om voor te stellen eerst de ammoniaktank volledig leeg te pompen en de ammoniak met tankauto's naar een opslagplaats te brengen. Onder dreiging

dat de aannemer het bouwtijdverlies in rekening zou brengen, is dat toen toch zo gegaan. Bij het zien van de recente beelden van de omgevallen bouwkraan in Alphen aan de Rijn moet ik nog vaak denken aan het mogelijk hachelijke moment op onze eigen kunstijsbaan. Liever positief in het nieuws met evenementen als marathons en Horses op IJs dan negatief vanwege een milieuramp die te voorkomen was.

Woningbouwvereniging Brederode Wonen

Als wethouder had ik veelvuldig contact met de diverse woningbouwverenigingen, meestal georganiseerd naar levens- of wereldbeschouwing. De oudste woningbouwvereniging in dorp Bloemendaal (1904) was van oorsprong christelijk en heette de Christelijke Nationale Werkmansbond, afdeling Bloemendaal. De naam veranderde in 1950 in Christelijke Woningbouwvereniging en weer later in Bloemaert. Sint Jozef uit Vogelenzang was statutair gezien niet rooms-katholiek (dat waren zij bij de oprichting in 1918 vergeten op te nemen), maar de meeste leden waren wel van dat geloof.⁸¹ In hetzelfde jaar richtten werknemers van het Provinciaal Ziekenhuis op de grens van Bloemendaal en Santpoort, de sociaaldemocratische woningbouwvereniging Bloemendaal-Noord op. Verder was er nog een kleine vereniging in Aerdenhout met gelijke naam, die is opgegaan in Bloemaert. Daarnaast bezat de gemeente zelf woningen, die vaak verkregen waren uit het faillissement van vroegere corporaties zoals Sint Benedictus. Die waren ondergebracht in het Gemeentelijke Woningbedrijf. Een bont geheel van organisaties en woningen, die inmiddels zijn samengevoegd in woningbouwvereniging Brederode, later genoemd Brederode Wonen.⁸²

In 2004 nam ik de voorzittershamer over van Jan de Korte. Brederode was nog een ouderwetse vereniging met een ledenvergadering en een vrijwilligersbestuur, waarvan de bestuursleden veel hand- en spandiensten verrichtten. Directeur Leo Salman was de verbindingsschakel tussen bestuur en werkorganisatie, een taak die hij vele jaren talentrijk heeft uitgevoerd. Daarnaast kende Brederode een Raad van Toezicht en een ad hoc vertegenwoordiging van huurders. Die structuur is in mijn tijd bijgesteld. Dat was nodig om Brederode als bedrijf professioneler te laten functioneren en te besturen. Het is geen stichting geworden maar een vereniging

gebleven. Dat was nadrukkelijk de wens van de ledenvergadering. De bestuursstructuur bestaat nu uit de Algemene Ledenvergadering en één bestuurder, die tevens directeur is. Begin 2014 werd Paul Vreke de directeurbestuurder. Daarnaast werd de Raad van Toezicht compleet vernieuwd.

Het vrijwilligersbestuur dat op 27 december 2012 aftrad om plaats te maken voor de nieuwe structuur bestond uit Gert Grift, Jan Elsinga, Piet Weijers, Bas van Overeem en ikzelf. Dat waren de laatste 'leken', zoals de vrijwilligers ook wel werden genoemd, overigens stuk voor stuk geselecteerd om hun specifieke bestuurlijke kwaliteiten. Uit een reeks van voorgangers heb ik goede herinneringen aan Ruud Bosselaar, Piet Dankelman, Ton Hijnen, Ed Hamersma en Fred Bruinooge. Bestuursleden die zich jarenlang hebben ingezet voor de huisvesting van mensen in de gemeente Bloemendaal en Velsen. Met de Raad van Toezicht onderleiding van Jos Hesp en de leden Jan Schuijt, Reinier Fuchs, Michiel Monté en Rien Verbiest heeft het bestuur veel tijd gestoken in de structuurverandering. De toenmalige Raad van Toezicht wilde nog een stap verder gaan. Fuseren met Pré Wonen uit Haarlem. Dat is het vooralsnog niet geworden. Wel is met Pré Wonen een vergaande samenwerking aangegaan.

Over de samenwerking met Pré Wonen kan Brederode Wonen heel tevreden zijn. Die heeft haar behoed voor een financiële catastrofe in Park Brederode. Dat dreigde omdat de gemeenteraad had geëist dat een deel van de bebouwing van Park Brederode zou bestaan uit sociale huurwoningen, maar verzuimd had daarbij de maximale stichtingskosten van de woningen vast te leggen. Dat gaf projectontwikkelaar Park Brederode de mogelijkheid om bij de afname van de woningen aan Brederode Wonen een hoge prijs te vragen. Die lag ver boven de stichtingskosten die in de volkshuisvesting gebruikelijk zijn. Noch het college noch de raadsfracties van de gemeente Bloemendaal waren nadien bereid te helpen. Uiteindelijk is Pré Wonen financieel bijgesprongen.

In het algemeen was er sprake van een haat/liefde verhouding tussen Brederode Wonen aan de ene kant en de gemeente Bloemendaal aan de andere kant, vooral als het subsidie betrof uit het fonds/reserve sociale woningbouw. Die zijn zowel in Bloemendaal Noord als in Vogelenzang door de gemeente ruimhartig uitgekeerd. Wethouder Annemieke Schep heeft dat bestuurlijk goed

geregeld. Maar verder zijn de financiële mogelijkheden voor sociale woningbouw in Bloemendaal stelselmatig uitgekleed. Dat is geen analyse van mij, maar valt te lezen in een ambtelijke notitie van de gemeente Bloemendaal zelf en in de bevindingen van de Rekenkamercommissie Bloemendaal.⁸³

Het gemeentebestuur kan zich volgens mij een terughoudende visie ten aanzien van het financieel bijdragen aan sociale woningbouw niet langer permitteren. In tegenstelling tot vroeger gaat het namelijk niet goed met de sociale huisvesting in Bloemendaal. Het probleem is dat de gemeente geen grond meer heeft om in Bloemendaal woningen te (laten) bouwen in de sociale sfeer. De gronden die men had, zijn verkocht voor villabouw en andere dure koopwoningen. Daarbij kochten de ontwikkelaars de eis om ook sociale huurwoningen te bouwen af door een storting in het vereveningsfonds. Theoretisch is er nu wel geld voor de sociale woningbouw, maar zijn er geen locaties meer.⁸⁴ Het voornemen van het college om daar alsnog naar te zoeken⁸⁵, valt te prijzen, maar lijkt mij weinig op te leveren als men blijft vasthouden aan de bestaande ruimtelijke eisen zoals vastgelegd in diverse beleidsstukken. Bovendien heeft de gemeente bij de verkoop van het Gemeentelijke Woningbedrijf aan Brederode Wonen een deel van de sociale huurwoningen achtergehouden, die nadien bij huuropzegging voor marktprijzen zijn/worden verkocht. Dat geld is voor een groot deel overgebracht naar de algemene middelen, waaruit onder meer het nieuwe gemeentehuis is gefinancierd. Dat heeft als gevolg dat de gemeente nu voor het huisvesten van Bloemendaalse woningzoekenden en van statushouders (vluchtelingen die zich hier mogen vestigen en gelijke rechten hebben als andere woningzoekenden) volledig is aangewezen op Brederode Wonen en Pré Wonen, die daar zo goed mogelijk in voorzien.

De beide corporaties hebben het echter zelf al moeilijk genoeg. Door de betaling van de zogenaamde verhuurderbijdrage aan het Rijk zijn zij genoodzaakt huurwoningen te verkopen. Daarmee wordt het aantal beschikbare sociale huurwoningen in de gemeente Bloemendaal snel kleiner. Omdat de vraag naar goedkopere huurwoningen zowel door autochtone inwoners als door statushouders juist sterk stijgt, zet dat grote druk op de sociale huizenmarkt in Bloemendaal. Recent heeft Brederode Wonen daarom besloten de verkoop van sociale huurwoningen wat te beperken.

Dat neemt niet weg dat Bloemendaal structureel veel te weinig sociale huurwoningen heeft om te kunnen voldoen aan haar verplichtingen. Daar kan het gemeentebestuur van Bloemendaal niet aan voorbij gaan. Zolang Bloemendaal als zelfstandige gemeente wil blijven bestaan, zal zij moeten voldoen aan de eisen – ook bij sociale huisvesting – die aan haar worden gesteld. In mijn tijd als wethouder en die van Ted Blesgraaf was de woningnood niet veel minder dan nu. Maar toen investeerde de gemeente in het kopen van grote panden en grond en het subsidiëren via het fonds sociale woningbouw. Samen met de woningbouwcorporaties lukte het dan om in redelijkheid een bijdrage te leveren aan het huisvesten van mensen die zich geen koopwoning kunnen permitteren. Nu wordt de sociale woningnood door een deel van politiek Bloemendaal met de mond beleden, zonder echt te werken aan oplossingen.

Joodse Begraafplaats Overveen

In 1797 werd in Amsterdam de Neie Kille ('Nieuwe Gemeente') gesticht, als afscheiding van de Amsterdamse Hoogduitse Joodse Gemeente Adath Jeschurun (gemeente van Jeschurun). De geschiedenis is als volgt. De oprichters streefden naar liberalisering binnen de synagoge en gelijke burgerrechten voor alle joodse Nederlanders. Er kwam verzet van de gevestigde joodse gemeenteleden, toen de dissidenten de *Déclaration des droits de l'homme et du citoyen* in de synagogen in het Jiddisch wilden laten voorlezen. Alleen Hebreeuws was in de synagoge gebruikelijk en de inhoud van de verklaring, met de nadruk op de idealen van de Franse Revolutie, vrijheid, gelijkheid en broederschap, ging het joodse establishment te ver. Na een verbod op de voorlezing werd een eigen gemeente opgericht met een eigen begraafplaats. Die werd in 1797 in de duinen van Overveen (nu Tetterodeweg) geopend. De plaatselijke bevolking moest niets hebben van de begraafplaats. Volgens de bestuursnotulen werd die in 1805 totaal vernield. In ieder geval is toen besloten een muur om de begraafplaats te bouwen. Lodewijk Napoleon die al die kerkgenootschappen, joods en anderszins, maar verwarrend vond liet de Neie Kille in 1808 terugkeren tot de Amsterdamse Hoogduitse Gemeente, later Joodse Gemeente Amsterdam genoemd. Dat werden de nieuwe eigenaren van de Overveense begraafplaats.

Door toedoen van Bloemendaalse ambtenaren is de begraafplaats tamelijk ongeschonden door de Tweede Wereldoorlog gekomen. Na de oorlog liep ik wekelijks als welp van de padvindergroep de Camerons over de Tetterodeweg langs de voor mij hoge muur zonder te weten wat daarachter te zien was. Dat herinnerde ik mij toen de Joodse Gemeente Amsterdam in 1980 met het verzoek kwam of de gemeente Bloemendaal kon helpen bij het onderhoud van de begraafplaats. Daar heeft het college positief op gereageerd. Afgesproken werd dat de Plantsoenendienst jaarlijks de begraafplaats zou maaien en toe zou zien op de gezondheid van de in de loop der jaren aangewaaiden bomen. Die vormen met elkaar een bijzonder natuurlijk milieu, zoals dat vrijwel nergens op een joodse begraafplaats in Nederland te vinden is.

Ook was de gemeente bereid de vermolmden houten toegangsdeur te vervangen. Op mijn voorstel is de houten deur vervangen door een stalen toegangshek, waardoor iedereen naar binnen kan kijken en zien wat er zich achter de muren bevindt. De smid van de gemeente heeft een hek afgeleverd compleet met Davidster. In 1982 heb ik de sleutel van het hek symbolisch overhandigd aan Rabbijn Rodrigues Pereira van de Joodse Gemeente Amsterdam. Vanaf dat moment werd de begraafplaats in Overveen erkend als een nu meer dan tweehonderd jaar oud cultuurhistorisch erfgoed met een Amsterdams, joods en Bloemendaals verleden. Dat is later bevestigd door verkrijging van de status van rijksmonument.

Na mijn wethouderstijd, in 2000, raakte ik nogmaals betrokken bij de begraafplaats. Omdat de muren, de poortingang en het Metaheerhuisje toe waren aan een grondige renovatie, nam de historische vereniging Ons Bloemendaal onder leiding van Joan Patijn het initiatief voor een steunstichting voor de begraafplaats. Dat werd de Stichting tot Instandhouding van de Joodse Begraafplaats te Overveen, waarvan ik sinds de oprichting de voorzitter ben. Al meer dan 15 jaar zet het bestuur van mensen met een joodse en niet-joodse achtergrond zich in voor renovatie. Naast mijzelf zijn dat Joan Patijn-Bijl de Vroe (secretaris), David Simon (penningmeester), Martje Saveur-Hofstee, Henk Asser, Reinier Fuchs, Paulanha van den Berg-Diamant, René Mijné-Citroen en Bernard van Praag. De contactpersoon van de Joodse Gemeente Amsterdam (Nederlands-Israëlitische Hoofdsynagoge te Amsterdam) is mevrouw Hanna van Beetz, office manager. Een belang-

Toespraak bij de opening van de gerestaureerde muren en poort van de Joodse Begraafplaats in 2009.

rijke rol was ook weggelegd voor Jet Slagter, de (mede)auteur van het boek over de begraafplaats. Zij heeft veel bijgedragen aan de kennis over de begraafplaats en verzorgde menige rondleiding.⁸⁶

Teneinde de begraafplaats als cultuurhistorisch erfgoed tot in lengte van jaren te behouden zijn er plannen gemaakt voor het complete herstel van de ommuring, de poort en het inrichten van het Metaheerhuisje voor voorlichtingsdoeleinden, onder meer ten behoeve van het onderwijs. Dankzij financiële bijdragen van particuliere organisaties, waaronder de MAROR, donateurs, de provincie Noord-Holland en de gemeente Bloemendaal zijn ommuring en poort inmiddels gerenoveerd door Pronk Bouw BV uit Warmenhuizen, onder leiding van Peter Rietveld. Aan de voltooiing van het Metaheerhuisje wordt nog gewerkt.

Over medewerking valt niet te klagen. Veel steun kreeg de stichting van de provincie Noord-Holland, vooral door toedoen van de beleidsadviseur Cultureel Erfgoed, Ernst van der Kleij, de gemeente Bloemendaal, ambtelijk door Paul Schaapman, beleidsmedewerker Cultureel Erfgoed en alle portefeuillehouders. Ook de bomen en de wilde vegetatie worden door Octave van Nispen van de Gemeentelijke Plantsoenen gekoesterd en bijge-

houden. Een schoolvoorbeeld van hoe cultureel erfgoed met bundeling van alle krachten, particulier en overheid, in ere gehouden kan worden. Persoonlijk vind ik de begraafplaats vooral zo mooi omdat het lijkt of de tijd er heeft stilgestaan.

Eerebegraafplaats en 4 mei herdenking

Als kind liep ik al mee met de Stille Tocht op 4 mei naar de Eerebegraafplaats. In 1976 mocht ik de herdenkingstoespraak houden in het gebouw van Publieke Werken en sinds 1977 ben ik lid/voorzitter van de Stichting Nationale Herdenking te Bloemendaal. Vanuit die hoedanigheid ben ik ook lid van het bestuur van de stichting Eerebegraafplaats te Bloemendaal.⁸⁷ Beide functies hebben te maken met het verzet in de Tweede Wereldoorlog en het verzetsverleden van mijn vader. De dag van 4 mei is voor mij ‘heilig’, er zijn weinig momenten in een jaar die voor mij net zo belangrijk zijn. Primair is het uiteraard een eerbetoon aan het verzet van 40–45 en de slachtoffers die in de duinen van Bloemendaal en Zandvoort zijn gevonden en waarvan een groot aantal op de Eerebegraafplaats is herbegraven. Maar ook de Bloemendaalse traditie van een Stille Tocht voorafgaande aan de twee minuten stilte op de begraafplaats spreekt mij steeds weer aan. Je hoort tijdens het lopen op de anders zo drukke Zeeweg uitsluitend voetstappen, het zingen van de vogels en je eigen gedachten. Op de Eerebegraafplaats zijn de twee minuten durende massale stilte die volgen op de trompetklanken van de Last Post, ieder jaar van een indrukwekkende schoonheid.

Uit de archiefstukken heb ik afgeleid dat de organisatie van de 4 Mei herdenking door het toenmalige gemeentebestuur van Bloemendaal is opgedragen aan de Vereniging van Oud-illegale Werkers Bloemendaal, de voorloper van de Stichting Nationale Herdenking. Dat verklaart ook waarom er vanaf het begin in 1946 veel raadsleden en wethouders deel uitmaakten van de organisatie. Uit die tijd noem ik de namen van de raadsleden Bier en Lagendijk sr en de wethouders Rohling en Nolte. De nauwe betrokkenheid met raadsleden en oud-raadsleden is tot de huidige dag het geval. Toen ik in 1978 wethouder werd had ik dan ook geen enkele moeite met de dubbelfunctie die zo ontstond. Niemand heeft daar ooit vragen over gesteld, terwijl er in die periode behoorlijk wat wantrouwen heerste over rolmenging van college-

leden. Wellicht nog boeiender is dat de 4 Mei organisatie/Stichting Nationale Herdenking volstrekt a-politiek werkt terwijl het merendeel van de bestuursleden een duidelijke politieke kleur heeft, variërend van blauw, groen tot rood. Het gemeenschappelijke doel en de maatschappelijke betekenis van de Nationale Herdenking is zo dominant dat verschil in politieke opvattingen onder de bestuursleden geen enkele rol speelt binnen het bestuur.

Het vaste protocol dat Jan van der Boon, jarenlang secretaris van de organisatie, ooit op papier zette, zit zo goed in ieders hoofd dat alle bestuursleden het blind kunnen oplepelen. De vergaderingen dienen om de puntjes op de i te zetten, nieuwe ontwikkelingen in te passen en elkaar over lopende zaken te informeren. Daarmee is de 4 Mei organisatie ook een informele 'vriendenclub' geworden. Ik doe niemand te kort als ik in willekeurige volgorde alle leden noem waarmee ik de 4 Mei-vieringen heb mogen organiseren: Cees de Jong, Ton de Waal Malefijt, Jan van der Boon, Frits ten Cate, Cees Bierens de Haan, Foppe Oberman, Marijke Halbertsma (allen zijn overleden), Patrick Westerwoudt, René van Engelen, Jet Slagter, Sjoerd Joustra, Hildebrand de Boer, Aart Lagendijk jr, Gemma Evers, Martin van der Bunt, Edzard van Hasselt, Anne-Marie Soeteman-Wolf. Een hecht Bloemendaals gezelschap, dat net als in de beginjaren een uitstekende relatie onderhoudt met het gemeentebestuur van Bloemendaal. Historisch

Het 4 Mei-bestuur met programma's bij de ingang van Publieke Werken.

gezien een mooi voorbeeld van wat tegenwoordig publiekprivaat heet, nog voor dat begrip was uitgevonden.

Jaarlijks worden schoolklassen uit de hele regio rondgeleid door bestuursleden van de stichting Nationale Herdenking. Ook dat is een voortzetting van het werk dat Jan van der Boon ooit in gang zette. Die voorlichting aan kinderen is dankbaar werk. Bloemendaal kan trots zijn op de Eerebegraafplaats in haar gemeente, die een verbinding kan leggen tussen wat gebeurd is in de Tweede Wereldoorlog en hedendaagse bestrijding van onrecht, discriminatie en uitingen van fascisme.

Een karakteristiek beeld van de Eerebegraafplaats in Overveen.

Politieke veranderingen in de regio

Ondanks alle soorten veranderingen waarmee gemeentes te maken krijgen, is het bestuurlijke systeem tussen rijk, provincie en gemeente in essentie hetzelfde gebleven. De Grondwet van 1848 introduceerde de gemeente als orgaan van openbaar bestuur en om die reden was een Gemeentewet voorgeschreven. Die wet kwam in 1851 tot stand. Kort daarvoor had de provincie een eigen organieke wet gekregen: de Provinciewet. Dankzij de staatsman en rechtsgeleerde Thorbecke ontstond zo een duidelijke afbakening van de taken en bevoegdheden van de drie overheden: rijk, provincie en gemeente. Dat wordt wel het ‘Huis van Thorbecke’ genoemd. In het principe daarvan is tot de huidige dag weinig verandering gekomen, al zijn er de nodige pogingen geweest om het ‘Huis van Thorbecke’ af te breken dan wel te verbouwen. Stadsgewesten, gewesten, miniprovincies en landsdelen passeerden de revue. Geen van de voorstellen was politiek acceptabel, de bezwaren bleken groter dan de voordelen. Wel werden gemeenten samengevoegd, bij de provincies is dat tot nu toe niet gelukt.

De gemeentes Haarlem en Bloemendaal hebben een verschillende voorgeschiedenis. Haarlem ontving in 1245 haar stadrechten uit handen van graaf Willem II. Bloemendaal bestond lang uit diverse ambachtsheerlijkheden. In de Franse tijd werd Bloemendaal een gemeente, al werd dat pas in 1851 bij de invoering van de Gemeentewet officieel. Vanaf dat jaar waren Haarlem en Bloemendaal twee gelijke zelfstandige gemeenten met dezelfde juridische rechten en plichten. Dat wil niet zeggen dat de gemeenten ook dezelfde invloed hadden. Dat blijkt onder meer uit de annexatiegeschiedenis van beide gemeenten. Vanaf het einde van de negentiende eeuw begon Haarlem te azen op delen van het grondgebied van Bloemendaal. Dat was volgens Haarlem nodig vanwege de groei van

haar bevolking, de industrialisatie, het verkeer, de woningbouw en het waarborgen van het drinkwater en de recreatie voor Haarlemse inwoners. Zowel het rijk als de provincie Noord-Holland stonden positief tegenover de annexatie-argumenten van Haarlem, die zich niet beperkten tot Bloemendaal. Ook de gemeenten Heemstede, Schoten, Haarlemmerliede en Spaarnwoude en Spaarndam moesten grondgebied inleveren.

De annexatie dateert van 1927.⁸⁸ Bloemendaal verloor het IJsbangebied, het Zijlweggebied, het Ramplaankwartier, waar Tuindorp deel van uitmaakt, en het zuidelijke tuinbouwgebied Oosterduin. De gevolgen van de annexatie zijn nog altijd merkbaar. Eendrachtig samenwerking aan de grens van beide gemeenten is een zeldzaamheid; de vele grensconflicten hebben de onderlinge verhouding geen goed gedaan. Een aantal van die problemen staan beschreven in hoofdstuk 9 van *De magie van een gemeentegrens. De veranderingen in het grensgebied tussen Bloemendaal en Haarlem na de annexatie van 1927*, weer andere vindt u in dit boek. Desondanks bestaan er tal van samenwerkingsvormen tussen beide gemeenten, zowel functioneel (water, gas e.d.) als bestuurlijk. Tot aan 1973 speelde die samenwerking binnen het Intergemeentelijk Samenwerkingsverband Kennemerland (ISK), daarna binnen het gewest Zuid-Kennemerland.

Over een mogelijke herindeling of fusie van Haarlem en Bloemendaal valt met bestuurlijk Bloemendaal niet te praten. Hoewel beide gemeenten historisch gezien nauw verbonden zijn en er tal van verbindingen lopen tussen mensen en organisaties in Haarlem en Bloemendaal, is het politieke klimaat in Bloemendaal er een van afzetten tegen samengaan met de gemeente Haarlem. Over Heemstede en Zandvoort kan gesproken worden, maar op Haarlem rust een taboe. Dat blijkt bijvoorbeeld in verkiezingstijd als het onderwerp herindeling dan wel fusie wordt aangeroerd. Berust de angst voor samengaan met Haarlem op koudwatervrees?

Interessant in dit verband is een bericht uit het *Haarlems Dagblad* van 14 oktober 2015. Jaarlijks organiseert de gemeente Bloemendaal een gezellige middag om echtparen die vijftig jaar getrouwd zijn in het zonnetje te zetten. In 2015 sprak de waarnemend burgemeester Bernt Schneiders (tevens burgemeester van Haarlem) de inwoners van Bloemendaal toe. Tijdens informele gesprekken

met de inwoners kwam ook de relatie Bloemendaal – Haarlem ter sprake. Schneiders: ‘Ik ontdekte dat een groot deel van de Bloemendalers erg verbonden is met Haarlem, een groot deel is daar namelijk getrouwd.’ Hoewel fusie van beide gemeenten vooralsnog niet aan de orde is, geeft het voorgaande een aardige illustratie dat het met de weerstand van doorsnee burgers tegen een fusie wel eens mee zou kunnen vallen.

Het gewest Zuid-Kennemerland

Hoewel de naam gewest een bovengemeentelijk bestuursorgaan suggereert, een bestuurslaag tussen provincie en gemeenten, was het gewest Zuid-Kennemerland nooit meer dan een samenwerkingsverband van de gemeenten Haarlem, Heemstede, Zandvoort, Bloemendaal, Bennebroek en Haarlemmerliede en Spaarnwoude op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen. Het ‘gewest’ werd in 1973 in het leven geroepen om bovengemeentelijke zaken met elkaar te regelen en was de opvolger van het Intergemeentelijk Samenwerkingsverband Kennemerland (ISK). De secretaris van het gewest Zuid-Kennemerland, John van Tienen, heeft een groot deel van zijn ambtelijke leven moeten uitleggen hoe de structuur van het gewest Zuid-Kennemerland in elkaar stak. De hybride structuur en de daar uit voortvloeiende onduidelijkheden, hebben het gewest uiteindelijk de kop gekost. In 2001 werd het gewest Zuid-Kennemerland opgeheven.

Het gewest heeft een aantal belangrijke onderwerpen behartigd voor de gemeenten in Zuid-Kennemerland, zoals de contracten voor transport en verwerking van huisvuil naar Wijster in Drenthe waar het werd omgezet in compost. Later ging het huisvuil naar de verbrandingsoven op het westelijk havengebied van Amsterdam. De overslag van het huisvuil uit Zuid-Kennemerland in treinwagons gebeurde in het gewestelijke vuiloverslagstation in de Waarderpolder. Verder ontwikkelde het gewest een verkeersplan voor de doorstroming van het strandverkeer, behartigde het verschillende milieuproblemen en werd het betrokken bij de plannen voor regionale gezondheidszorg.

Naast deze praktische taken fungeerde het gewest als regionaal politiek platform. Hoewel er veel afgedongen kan worden op de daadkracht van het gewest Zuid-Kennemerland, was in ieder geval duidelijk dat er een bestuurlijk en politiek platform was om

regionale problemen te bespreken en conflicten te voorkomen. Door de gekozen structuur waren de verschillende deelnemers gedwongen over hun gemeentegrens heen te kijken. Dat leidde niet steeds tot oplossingen, maar was toch een instrument om zaken op elkaar af te stemmen. Na opheffing van het gewest is deze geïnstitutionaliseerde vorm van overleg tussen gemeenten in Zuid-Kennemerland verdwenen. En dat is niet altijd gunstig zoals blijkt uit de kwestie SugarCity.

In het dorp Halfweg in de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude wordt SugarCity gerealiseerd, een outletcentrum van ongekende omvang (18.000 vierkante meter winkelruimte) waar grote merken van mode, cosmetica en sport verkocht worden tegen aantrekkelijke prijzen. Bij de planning daarvan is volledig voorbijgegaan aan de belangen van de omliggende gemeenten. De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude die nota bene op het punt staat om zichzelf op te heffen, heeft de mogelijke realisering van outlet SugarCity geheel zelfstandig proberen te realiseren.

Pas nu het te laat is beginnen gemeentebesturen en winkeliers van andere gemeenten aan de bel te trekken. Voor Haarlem en de Haarlemse winkeliers dreigt SugarCity een drama te worden. Inmiddels heeft het college van Haarlem officieel bezwaar ingediend tegen het verlenen van een omgevingsvergunning door Haarlemmerliede en Spaarnwoude. Later volgde een brief op poten over de te verwachten verkeerschaos. De burgemeester van Haarlemmerliede en Spaarnwoude reageerde nonchalant 'dat het ongebruikelijk is dat buurgemeenten met elkaar de strijd aangaan over een toekomstige ontwikkeling'.⁸⁹ Het illustreert weer eens de magie van gemeentegrenzen, zoals ik in mijn boek heb beschreven. 'Voor gemeenteraadsleden, leden van het college van B en W en ambtenaren is de gemeentegrens het einde van hun "speelveld". Overschrijding van het speelveld betekent binnentreden in een vreemd domein waar men geen zeggenschap over heeft en geen rekening mee hoeft te houden.'⁹⁰ Zo lijkt SugarCity nu een voldongen feit. Dat had in de tijd van het gewest Zuid-Kennemerland niet kunnen gebeuren.

Overloop

In de eerste helft van de jaren zeventig wilden de Zuid-Kennemer gemeenten, waaronder Bloemendaal, graag extra woningen bou-

wen in hun eigen gemeenten, in de gemeente Haarlemmermeer en in de Velserbroekpolder. Volgens de gemeenten was dat nodig om de sterke terugloop van het aantal inwoners te beperken en de woningnood te bestrijden. Dat naar binnen gerichte streven stond in die tijd echter op gespannen voet met het beleid van het kabinet en de provincie Noord-Holland. Die wilden met extra woningen en werkgelegenheid juist het noordelijke deel van de provincie Noord-Holland versterken. Dat beleid heette 'overloop'. Voor de stimulering van dat beleid werd een Stuurgroep Noordelijk Deel Randstad ingesteld, onder voorzitterschap van minister Hans Gruijters van D66. Ik had in mijn Haarlemse tijd de twijfelachtige eer als bestuurlijke schakel te dienen tussen de regio's Zuid- en Noord-Kennemerland ten einde het overloopbeleid voor de woningtoewijzing in dit deel van de Randstad vorm te geven. Daar is weinig van terecht gekomen. De animo was minimaal.

Het overloopbeleid heeft relatief kort stand gehouden. Bloemendaal bijvoorbeeld raakte de vestiging van het Provinciaal Energiebedrijf Noord-Holland (PEN) kwijt toen de provincie die naar Alkmaar dirigeerde. Woningzoekenden uit Haarlem, Bloemendaal en de andere regiogemeenten konden bij voorrang een huurwoning in Alkmaar bemachtigen. Maar daar werd weinig gebruik van gemaakt. Het was een afspiegeling van het geringe enthousiasme binnen de Zuid-Kennemer gemeenten voor de overloopgedachte. Het overplaatsen van bedrijven ging ten koste van de eigen werkgelegenheid en het toewijzen van een woning in Alkmaar werd door woningzoekenden vaak uitgelegd als een vorm van deportatie. Aan het eind van de jaren zeventig is de aandacht voor huisvesting buiten de eigen gemeente verlegd naar de Velserbroek en de Haarlemmermeer. Dat werd niet meer aangeduid met overloop maar was in essentie een soortgelijk proces. Relatief veel woningzoekenden uit Haarlem, Bloemendaal en andere gemeenten van Zuid-Kennemerland zochten daar een koop- of huurwoning. Ook dat was vaak een tweede keus, maar wel veel dichterbij dan Noord-Kennemerland.

Provinciale wegen

Bij alle doorgaande provinciale wegen in Zuid-Kennemerland hebben Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland bakzijl moeten halen, vaak onder druk van gemeenten, belangen-

groepen of de besluiten van Provinciale Staten. Met uitzondering van de Westelijke Randweg, die tussen 1960 en 1962 is aangelegd, zijn alle tracés van de (ontwerp)-streekplankaarten verdwenen. De belangrijkste redenen voor het schrappen van de geplande tracés waren: twijfel over het nut, aantasting van het milieu, grote weerstand bij gemeenten en bevolking en geldgebrek.

De Oost-West verbindingen (richting Zandvoort) die sinds 1970 de gemoederen bezig houden en nooit gerealiseerd zijn betreffen de weg De Ranitz door de Amsterdamse Waterleidingduinen en de weg ten Noorden van Aerdenhout dwars door Haarlem-Zuidwest en Aerdenhout. Van Noord naar Zuid gaat het om de Oostelijke Randweg (onder meer door de Waarderpolder) en het doortrekken van de Westelijke Randweg naar Zuid-Holland via Vogelenzang (twee varianten, waarvan een pal langs het station Heemstede-Aerdenhout en een via het huidige Haringbuysterrein). Ook is er nog een plan geweest om de Westelijke Randweg te verbinden met de Zeeweg. Op veel van die tracés zijn nu woningen gebouwd, zodat we ondanks het toegenomen autoverkeer nog altijd een gebrek hebben aan doorgaande provinciale wegen in ons gebied. Op beperkte schaal wordt de overlast van doorgaand autoverkeer nu aangepakt via technische ingrepen zoals de aanpassing van bestaande wegen, kruispunten en rotondes en de installatie van geautomatiseerde verkeerslichten.

Het negeren door de regiogemeenten van de visie van Gedeputeerde Staten op de doorgaande wegenstructuur in Zuid-Kennemerland heeft geleid tot lastige verkeersvraagstukken in de spits en bij strandbezoek. Dat is echter een prijs die ruimschoots opweegt tegen het niet realiseren van de ‘vernietigende’ werking van doorgaande provinciale wegen door woon- en natuurgebieden in Zuid-Kennemerland. Ook nu nog blijven provinciale wegen de gemoederen bezighouden, getuige de commotie van gemeenten en bevolking bij de varianten van de Duinpolderweg. Zelfs het Mariatunneltracé, een moderne versie van de vroegere weg ten Noorden van Aerdenhout, is weer in beeld gekomen. Gezien de historie van alle provinciale wegen uit het verleden, lijkt het erop dat ook deze wegen niet verder zullen komen dan de tekentafel en de politieke arena.

Politieke veranderingen in de gemeenteraad

Verkiezingsuitslagen

Partij	1978	1982	1986	1990	1994	1998	2002	2006	2008	2014
CDA	3278	2670	2831	2590	1953	1777	1949	1663	1568	1532
PvdA	1591	1496	1820	1627	1039	1241	924	1480	1094	958
VVD	4285	4696	4529	3854	4047	2836	3112	3126	2648	2951
PB/D66	1200	1258	1767	2036	2590	1357	892	611	1130	2278
Groen L.						448	594	982	663	1319
LB						1907	1614	1081	774	2515
Rest	99									
Totaal	10453	10120	10947	10107	9629	9566	9085	8943	7877	11553

Tabel 1. Uitgebrachte stemmen op de politieke partijen in Bloemendaal tijdens gemeenteraadsverkiezingen in een aantal naoorlogse jaren. De cijfers van 2014 zijn van de samengevoegde gemeenten Bloemendaal en Bennebroek.

In Bloemendaal vormden D66, PPR en PSP in 1978 een samenwerkingsverband onder de naam Progressief Bloemendaal (PB). Het werd een typisch plaats gerichte partij die 24 jaar zou opereren. In januari 1987 nam Wim De Kleermaeker de plaats in van de overleden Sanny Reestman. Al snel werd hij de motor van Progressief Bloemendaal. Als je niet beter wist, had je het idee dat deze partij maar één lid of leider kende. Zijn woonhuis was het ‘clubgebouw’ van deze Bloemendaalse politieke stroming. Maar de aanhang groeide gestaag, met als hoogtepunt 1994 toen Progressief Bloemendaal maar liefst vijf zetels veroverde en de partij een belangrijke politieke factor werd. In 1998 maakte Groen Links zich los; in 2002 werd PB opgeheven en nam D66 haar plaats weer in.

Aan de andere kant ontstond Liberaal Bloemendaal (LB), in 1998, uit onvrede met het feit dat de plaatselijke vvd Bloemendaal wilde laten fuseren met Heemstede. Wim van Luyken werd lijst-trekker en LB was zeer succesvol bij de verkiezingen. In één klap drie zetels. In een interview typeert Wim van Luyken het verschil tussen de Bloemendaalse vvd en Liberaal Bloemendaal. Verwijzend naar een populaire televisieserie uit die tijd, suggereerde Wim dat in de Bloemendaalse samenleving de aanhang van de vvd vooral bestond/ bestaat uit mensen met 'oud geld' en die van LB uit mensen met 'nieuw geld'. Dat is sociologisch wat discutabel, maar bevat wel een kern van waarheid. Liberaal Bloemendaal is onder leiding van de huidige fractievoorzitter Leonard Heukels binnen de Bloemendaalse gemeenteraad ook een echte plaatselijke partij geworden. Wel is kort na de gemeenteraadsverkiezing van 2014 een gekozen raadslid van Liberaal Bloemendaal, Marielys Roos, voor haarzelf begonnen als plaatselijke partij onder de naam Hart voor Bloemendaal.

Kort na de oorlog waren de confessionele partijen KVP en AR/CHU samen groter dan de vvd, vanaf 1970 werd de vvd in Bloemendaal onverminderd de grootste politieke partij. Door de oprichting van Liberaal Bloemendaal (LB) en de groei van D66 beginnen deze partijen de vvd echter in grootte te naderen en wordt de aanhang van de vvd navenant kleiner. Zoals al eerder aangegeven was de vvd in mijn wethoudersperiode oppermachtig. Electoraal ligt dat nu wat anders, al betekent dat niet dat de dominantie van de liberale cultuur nu voorbij is. Behalve de vvd noemen ook Liberaal Bloemendaal en D66 zich liberaal en zelfs Groen Links tooide zich in Bloemendaal recentelijk met liberale veren. Daarmee heeft Bloemendaal een ruim palet aan politieke partijen van links liberaal tot rechts liberaal. Los van praktische politieke verschillen in de gemeenteraad, is het liberale gedachtegoed nog steeds overheersend.

Daartegenover is de aanhang van het CDA in Bloemendaal in de loop der jaren sterk afgenomen, zelfs in het CDA-bolwerk Vogelenzang. De aanhang van de PvdA is eveneens kleiner geworden. De PvdA verdween in 2008 uit het college. Het jarenlange driemanschap van vvd, CDA en PvdA die het college van Bloemendaal vormden, is voor CDA en PvdA verleden tijd. D66 en Groen Links hebben hun plaats ingenomen. Eerder hebben Progressief Bloe-

mendaal en Liberaal Bloemendaal ook deel uitgemaakt van het college.

Invoering van het duale stelsel

Het duale stelsel, ingevoerd om de controlerende rol van de gemeenteraad op het college van burgemeester en wethouders te versterken, was nodig omdat in het vroegere stelsel de wethouders tegelijk deel uitmaakten van de gemeenteraad en van het college. Wethouders werden in het oude ('monistische') stelsel gekozen door en vanuit de raad maar bleven deel uitmaken van de raad en van de gemeenteraadsfractie van hun partij. Dat vond de wetgever een onwenselijke rolvermenging, de slager die zijn eigen vlees keurt. Het leidde tot concentratie van de macht, vooral in gemeenten met een eenzijdige politieke samenstelling. In de grote steden had de PvdA vaak de absolute meerderheid in de gemeenteraad. Daaruit werden de wethouders gekozen zodat de raadsmeerderheid als het ware overliep in het college van burgemeester en wethouders. De PvdA controleerde zo zichzelf. In rijke gemeenten was dat vaak het geval bij de VVD en in confessionele gemeenten bij het CDA.

Omdat de politieke boekhouding bij de benoeming van burgemeesters hetzelfde verliep (een overmaat van PvdA burgemeesters in de grote steden en CDA burgemeesters in de landelijke gebieden), versterkte dat de machtsconcentratie. Het duale stelsel zorgde voor een duidelijker scheiding van macht ('countervailing power'). Vanaf dat moment was de rol van de gemeenteraad: het vertegenwoordigen van het volk/burgers, het vaststellen van de kaders van het gemeentelijke beleid en het controleren van de uitvoering van het beleid door het college van burgemeester en wethouders. Dat zijn wettelijk gezien heldere taken die echter niet altijd consequent worden nageleefd. De scheiding der machten blijkt ook uit de veranderde structuur. De gemeenteraad en de raadscommissies beschikken nu over een eigen ondersteunend apparaat, de Griffie, eigen protocollen en een eigen website. De commissies worden niet meer voorgezeten door wethouders maar door raadsleden. De verhouding van raad en college zijn steeds meer politiek en minder bestuurlijk gericht.

Los van de wettelijke taken van de gemeenteraad en het college, heeft de invoering van het duale stelsel invloed op de samenstelling van het college en de onderlinge verhoudingen en communicatie tussen raadsleden en wethouders. Nu een wethouder niet meer uit de gemeenteraadsfractie gekozen hoeft te worden, kan hij/zij uit het gehele land komen. Een college kan in dat geval dus in zijn geheel uit 'vreemden' bestaan. In de praktijk is dat meestal niet zo, ook omdat ze alleen met toestemming van de gemeenteraad buiten de gemeente mogen wonen. Hoewel de meeste 'politieke allochtonen' snel 'inburgeren', versterkt die situatie de tegenstelling tussen het 'wij' van de gemeenteraad/politieke partij en het 'zij' van het college. In dat verband is het opvallend dat vooral D66 in de afgelopen jaren, zowel in Haarlem als in Bloemendaal, voortdurend gebruik heeft gemaakt van de mogelijkheid mensen van buiten aan te trekken. Alsof er in de eigen gemeente geen bekwame kandidaten te vinden zijn in de fractie of de plaatselijke achterban.

Het dualisme mag dan als voordeel hebben dat de rollen van gemeenteraad en college beter gescheiden zijn, er doet ook een nadeel op: het verlies van gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het te voeren gemeentelijke beleid. Mede vanwege de invoering van het duale stelsel is het in veel gemeenten gebruikelijk geworden te spreken van coalitiepartijen die deelnemen aan het college, en oppositiepartijen die daar niet in vertegenwoordigd zijn. De rolverdeling van coalitie- en oppositiepartijen binnen de gemeenteraad is voor Bloemendaal niet nieuw, maar heeft wel meer vorm gekregen. Uiteraard werd er ook in mijn tijd als wethouder door de partijen, die niet in het college vertegenwoordigd waren, tegenspel geboden, maar deze 'oppositie' verhinderde niet dat de gemeenteraad bleef uitgaan van een collectieve bestuurlijke verantwoordelijkheid. Een onderdeel daarvan was de vanzelfsprekendheid dat de meerderheid rekening hield met de minderheid. Hoewel dat niet meer valt te bewijzen, heeft daaraan waarschijnlijk bijgedragen dat – met uitzondering van de burgemeester – alle raadsleden en wethouders behoorden tot de plaatselijke bevolking. Een andere factor kan zijn dat de toen nog verzuilde Nederlandse samenleving beheerst werd door de notie bestuurlijk tot overeenstemming te moeten komen en minderheden daarin een plaats te geven. Door het teloor gaan van de verzuiling is die

bindende kracht zwakker geworden en de behoefte aan consensus minder.

Mijn eigen ervaring betreft de periode van vóór de invoering van het duale stelsel. Besluitvorming binnen een college bond alle collegeleden. Alleen wanneer een minderheidsstandpunt werd vastgelegd in de notulen, konden de collegeleden zich een eigen standpunt in de gemeenteraad voorbehouden. Dat gebeurde wel, maar niet vaak. Het was juist de kracht van het college zo veel mogelijk als eenheid naar buiten te treden. Dat bleek uit de behandeling van voorstellen in de raad. Daar trad het college als collectief op richting gemeenteraad. Zo heb ik in Bloemendaal als portefeuillehouder wel eens een meerderheidsstandpunt moeten verdedigen waar ik zelf niet achter stond. Het hoorde tot de mores dat je dat correct deed. Wel bedong ik dan het recht om aan het eind wat te zeggen over mijn eigen minderheidsstandpunt.

Ongeschreven regel was dat als je van plan was in de gemeenteraad een ander standpunt in te nemen dan in het college, je dat vooraf in het college besprak of met de collega wiens portefeuille het betrof. Dat speelde bijvoorbeeld als je fractie een andere mening bleek te hebben dan het college en je die bij nader inzien deelde. Als collegelid had je dan vóór gestemd en als raadslid stemde je tegen. Dat deed ik niet graag. Het knaagde aan de solidariteit binnen een college. Ook het omgekeerde kon pijnlijk zijn. Bijvoorbeeld als jouw fractie een onderwerp uit jouw portefeuille afstemde. Dat was het gevolg van de geïntegreerde rollen van gemeenteraadslid en wethouder in het vroegere systeem.

De ervaringen met het duale stelsel leren dat er wat dat betreft niet zo veel is veranderd. Het college van burgemeester en wethouders is ook nu, net als vroeger, een collectief en veel van de mores van toen gelden ook nu nog. Wel zijn wethouders en raadsfracties in het huidige systeem over en weer vrijer in hun standpuntbepaling als het eigen partijgenoten betreft. Er is immers een verdeling van rollen. Maar ook nu is het niet aantrekkelijk als wethouder, raadslid of fractie in de gemeenteraad een ingrijpende confrontatie aan te gaan met een partijgenoot. Toch blijkt uit recente voorbeelden dat dat wel voorkomt. Het kan leiden tot persoonlijke schade voor betrokkenen en het gezicht van de partij.

Zet ik mijn eigen ervaringen af tegen die in de huidige tijd dan

is moeilijk te bepalen of het huidige duale systeem beter is dan vroeger. Dat kan alleen door diepgaand onderzoek worden vastgesteld. Vooralsnog ben ik geneigd het oude systeem beter te vinden dan het nieuwe. Vanwege het feit dat in mijn visie gemeentepolitiek gedragen moet worden door een collectief van inwoners die als raadsleden en als wethouders gezamenlijk de verantwoordelijkheid dragen voor een gezond algemeen en dagelijks bestuur. Vanwege de kortere lijnen was de onderlinge politieke communicatie binnen het vroegere stelsel wellicht effectiever dan tegenwoordig.

Overigens is er alle reden ondanks de formelere scheiding van gemeenteraad en college als politiek betrokkenen steeds goed met elkaar te communiceren. Twee citaten: ‘Het duale stelsel is prima, maar fracties en college moeten niet te veel op hun eigen houtje doen. Er moet afstemming zijn. Je mag het best met elkaar oneens zijn, maar er moet wel met elkaar gesproken worden’, aldus Bernt Schneiders.⁹¹ Henk Schell van de PvdA verwoordde het bij de behandeling van de begroting 2016 net even anders: ‘Dualisme is bedoeld als een versterking van het democratisch gebeuren, maar je kunt ook overdrijven’.

Presentatie van collegeleden

In het verleden haalde ik veelvuldig de kranten. Dat had veel te maken met het soort onderwerpen binnen mijn portefeuilles en incidenten waar de pers achteraan ging. Dat is nu niet anders. Wel valt op dat wethouders meer dan vroeger als zelfstandige bestuurders worden neergezet. In een aantal zaken zal dat wel terecht zijn omdat een wethouder daartoe door het college gedelegeerd is. De keerzijde is dat een wethouder soms een zelfstandige eenheid lijkt die persoonlijk verantwoordelijk en aanspreekbaar is voor een zaak of probleem. Dat werkt beeldvorming in de hand bij publiek en pers, maar ook bij raadsleden die de wethouder daarop persoonlijk aanspreken. De neiging om bestuurders meer als zelfstandig opererende personen te zien dan als leden van het college heeft waarschijnlijk ook te maken met de behoefte van het gemeentebestuur aan profilering.

Dat naar buiten gerichte beleid heeft soms een komisch effect. Zo werd in het verleden in Bloemendaal bij de huis aan huis verspreide afvalkalender wethouder Annemieke Schep en later Mar-

jolein de Rooij met foto opgevoerd alsof die het huisvuil, papier en groen zelf kwamen ophalen. Ook in andere situaties wordt de wethouder vaak meer als de uitvoerder van het beleid neergezet dan als het collegelid dat het beleid binnen zijn/haar portefeuille bedenkt of stuurt.

In dat verband is de groei van de publiciteitsafdeling van een gemeente een interessante factor. Ik weet nog dat het gemeentebestuur van Haarlem in 1972 Kees Sipkes, voorheen journalist bij het Vrije Volk, aanstelde als de eerste gemeentelijke voorlichter. In Bloemendaal ging ambtenaar Wim Burggraaf de voorlichting in de jaren tachtig 'erbij doen'. Nu hebben beide gemeenten daarvoor een aparte afdeling. Het voordeel van een eigen publiciteitsafdeling is dat de collegeleden niet steeds van hun bestuurlijke werk worden afgehouden. Nadeel is zeker de filterwerking tussen beleidmaker (het collegelid) en burgerij. Van de publiciteitsafdeling kan niet verwacht worden dat die het beleid even deskundig en genuanceerd kan uitleggen als een collegelid. Wat dat betreft ben ik er niet ongelukkig mee dat ik mijn eigen PR-beleid moest verzorgen. Dat gaf wel eens spanningen maar sloot goed aan op mijn voorkeur het door de ambtenaren en mijzelf voorbereide en door het college vastgestelde beleid op eigen wijze te kunnen verwoorden.

Inspraak van de burger

Burgers hebben belangen en ideeën over gemeentelijke zaken. Van politieke partijen en het gemeentebestuur mag je verwachten dat ze daar rekening mee houden. Belangen kunnen algemeen van aard zijn zoals de vraag naar een betaalbare woning of de aanleg van een verkeersrotonde, dan wel specifiek zoals de wens een extra verdieping op je huis te mogen zetten. Daarnaast heersen er ideeën over veiligheid, het ophalen van huisvuil, beperking van energieverbruik en vele andere beleidszaken. Over al deze onderwerpen dient de gemeente de burger te horen. Dat gebeurt op verschillende manieren: via schriftelijke en/of digitale enquêtes, via inspraakmogelijkheden bij commissievergaderingen, spreekuren van burgemeester en wethouders en hoorzittingen.

Persoonlijk ben ik een groot voorstander van hoorzittingen, zeker bij belangrijke beleidsonderwerpen. Mits goed voorbereid, aangekondigd en geleid kunnen op hoorzittingen verschillende

vormen van inspraak tot hun recht komen. Zo komen de algemene belangen, de collectieve en de specifieke belangen en beleidsideeën van burgers op tafel. Als bestuurder en ambtenaar kom je dingen te weten waar je geen notie van had. Ook wordt duidelijk of beleidsvoornemens van de gemeente door burgers als onvolledig, onzorgvuldig of conflicterend worden ervaren. Zulke gevoelens zijn bij de burger vaak aanwezig, maar lang niet altijd terecht. Het is dan aan het gemeentebestuur om uitleg te geven. Omgekeerd is het zinvol als overheden het totaal aan reacties ter harte nemen, wegen en verwerken in het definitieve beleidsvoorstel. Al met al een tijdrovend proces, zeker vanwege de ambtelijke capaciteit, maar het draagt sterk bij aan de kwaliteit van het beleid en het vertrouwen van de burger in zijn politieke bestuurders. Er wordt naar hem/haar geluisterd.

Luisteren naar wat er onder de mensen leeft is voor mij de essentie van democratie. Het tegengestelde daarvan is technocratie, waarbij deskundigen bepalen wat er wel en niet gedaan moet worden. Onder ambtenaren en soms ook onder raadsleden en wethouders komt die houding wel voor. Maar ik blijf van mening dat een raadslid of wethouder gekozen wordt als politicus en niet als deskundige. Het is meegenomen als je verstand hebt van een beleidsterrein, maar daar gaat het in de politiek niet om. Daarom moet je als bestuurder van een gemeente niet uitsluitend afgaan op ambtelijke en externe adviseurs. Als raadslid en collegelid ben je de schakel tussen de ambtenaren en de bevolking en moet je vertalen wat er onder de bevolking leeft. Daar mag best een stukje belangenbehartiging bij zitten.

Lastiger is de kwestie van de deskundigheid van de burgers zelf. In Bloemendaal wordt wel gezegd dat iedereen jurist, econoom of ingenieur is, of iemand kent die dat is. Daar kun je je voordeel mee doen, maar je moet er niet op varen omdat zulke dingen vaak gekoppeld zijn aan eigenbelang.

Een bestuurder hoeft niet altijd zijn oren te laten hangen naar wat het volk wil. Het recht om je stem te laten horen op een hoorzitting staat niet gelijk aan stemrecht. Ook kwantiteit mag niet keuzebepalend zijn, of hooguit als informatie. De minderheid mag niet het slachtoffer worden van een toevallige meerderheid.

Als bestuurder maak je jezelf niet populair met de stelling dat inspraak niet hetzelfde is als beslissingsrecht. En toch moet je dat

steeds blijven benadrukken. Het is de 'kunst' van politiek besturen genuanceerd om te gaan met de ambtelijke adviezen, de inbreng van externe deskundigen en de inbreng van de bevolking. Dat betekent afwegen van de verschillende belangen (vaak zijn die tegenstrijdig) en het nee durven zeggen tegen oplossingen, ook als die massaal worden gesteund, maar strijdig zijn met wetgeving, technisch aantoonbare mogelijkheid of fatsoen. De afwijking moet wel goed door de bestuurder worden uitgelegd, zowel aan de eigen ambtenaren als aan de burgerij. Ook dat is de taak van de plaatselijke bestuurder. In de praktijk gebeurt dat te weinig. Bij de voorbereiding van gemeentelijk beleid wordt het ambtelijke apparaat vrijwel altijd en de bevolking vaak betrokken, maar als de besluitvorming in de gemeenteraad of het college heeft plaats gevonden, is dat meestal het einde van het proces.

Ik heb mij in het verleden vaak verzet tegen formalisering van de inspraak. Het is een proces dat voortdurend in beweging is en daarom wilde ik dat niet vastleggen. Toch is dat wel gebeurd. Inspraakverordeningen en participatieverordeningen zijn 'normale' regelgeving geworden binnen gemeenten, vaak gebaseerd op modellen van de Vereniging van Nederlandse gemeenten (VNG). Het is echter de vraag of die regelgeving in de praktijk wel zo goed werkt. Het zijn meestal omvangrijke juridische documenten waarvan de inhoud de bevolking niet voor ogen staat als zij een hoorzitting bezoeken. Ook is onduidelijk of de gemeente zelf de verordening wel steeds naleeft. Verordeningen zijn wellicht niet overbodig als beschrijving van de rechten van de burger, essentiëler is dat het bij inspraak niet gaat om de letter maar om de geest van het proces. Het moet een vanzelfsprekende zaak zijn die niet verzeikt mag worden door allerlei bureaucratische procedures.

Zo mis ik de spontaniteit bij het instituut 'de burger aan het woord', zoals tegenwoordig bij de vergaderingen van de Bloemendaalse commissies wordt toegepast. Op zich is het positief dat de burger kan reageren op agendapunten van de commissie en ook met andere onderwerpen kan komen. De praktijk is echter dat de burger zijn/haar bijdrage moet beperken tot drie minuten. Alleen bij vragen vanuit de commissie is er een vervolg. De aanwezige wethouder(s) reageren vaak niet en een discussie tussen inspreker, raadsleden, collegeleden en derden, zoals ambtenaren, blijft

uit. Een kale vertoning die veel beter tot zijn recht zou komen als de hoorzittingformule zou worden toegepast.⁹² Nu zijn de agenda's van commissies vaak overvol door de veelheid aan insprekers en onderwerpen. Dat dwingt de Griffie en de voorzitter tot een sterk geprogrammeerde procedure waarin de doelmatigheid voorop staat. Zo gaat de spontaniteit (en de rust en aardigheid) van inspraak en het vinden van consensus grotendeels verloren. Het keurslijf waarin de Bloemendaalse partijen zich procedureel hebben gestoken, wreekt zich in een te gehaaste sfeer. In mijn tijd werden hoorzittingen en commissievergaderingen gescheiden gehouden. Ik denk dat dat meer voldeed aan de behoefte van de bevolking. Wat dat betreft zijn we er niet op vooruit gegaan.

Er is nog een reden om de praktijk van de inspraak eens tegen het licht te houden. Dat betreft de samenhang tussen inspraak en de wettelijke vervolgpcedures. Vooral door de invoering van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) zijn de rechten van burgers om te reageren op maatregelen van de overheid aanzienlijk verruimd. Bezwaar en beroep zijn in de gemeente gangbare procedures geworden. Bij een negatieve uitspraak van de gemeenteraad, het college van burgemeester en wethouders of de burgemeester kan de burger zich wenden tot de commissie voor bezwaar en beroep, de bestuurrechter en hogere instanties.

Daarbij gelden enige beperkingen. Het moet gaan om een besluit van de gemeenteraad of het college van burgemeester en wethouders waar een burger aantoonbaar belang bij heeft. Essentieel in de Awb is het begrip belanghebbende. Daar ligt de verbinding met de collectieve en specifieke belangenbehartiging van burgers zoals genoemd als onderdeel van de inspraak. Feitelijk is dat een voorstadium van een mogelijke Awb procedure. Maar niet alles wat in de inspraak en bij hoorzittingen aan de orde komt, valt onder de Awb. Zo zijn veel verkeerszaken daarvan uitgesloten omdat die van algemeen belang (algemene strekking) zijn. En ook hebben niet alle aanwezigen op hoorzittingen dezelfde rechten omdat sommigen wel en anderen niet door de Awb als belanghebbenden worden gezien.

Toch kan een goede inspraak voorkomen dat de burger de weg zoekt naar de Awb. Er moet het politieke bestuur dus veel aan gelegen zijn de burger door middel van inspraak tevreden te stellen. Tegelijk moet het bestuur niet automatisch verwijzen naar een ju-

Aanbieding van het rapport Waardenstelling Oldenhove aan burgemeester Nederveen en wethouder Marjolein de Rooy.

ridische vervolprocedure. Dat lijkt klantvriendelijk, maar is dat niet als een burger bij voorbaat kansloos is vanwege de algemene strekking van het besluit of het niet belanghebbend zijn volgens de Awb. Een gesprek vooraf om uitleg te geven over de kansen, kan voorkomen dat een burger een nodeloze procedure start. Ik heb daar zelf een slechte ervaring mee opgedaan bij de aanvraag, samen met Hildebrand de Boer, om het gebouw Oldenhove op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen. Dat gebeurde op basis van een rapport dat architectuurhistoricus Wim de Wagt voor ons maakte. Vanwege het ontbreken van ons aantoonbare (persoonlijke) belang heeft dat niet geleid tot een inhoudelijke discussie over het behoud van het pand Oldenhove.

Het fenomeen referendum

Binnen de gemeente is vanaf 2011 heftige politieke strijd geleverd over de vraag of het gemeentehuis Bloemenheuvel compleet gerenoveerd moest worden of grotendeels gesloopt en herbouwd. De voor- en tegenstanders waren het oneens over de noodzaak alle ambtenaren onder te brengen op één locatie in plaats van op Bloemenheuvel én het gebouw van Publieke Werken. Ook was er verschil van mening over de technische noodzaak van complete renovatie van beide gebouwen en over de kosten. Voormalig

raadslid Barend Linders van de PvdA ontpopte zich als fervente tegenstander van de plannen van het gemeentebestuur om een Nieuw Bloemenheuvel te bouwen voor alle gemeentepersoneel. Samen met onder meer oud-wethouder Hein Coebergh vormde hij een comité dat een groot aantal gelijkgezinde, actieve Bloemendalers vertegenwoordigde onder de naam Bezorgde Bewoners (later wel betiteld als Boze Bewoners). Zij wilden een referendum over de kwestie wel/geen nieuw gemeentehuis. Net als vele andere Bloemendalers zette ik mijn handtekening op de lijst die nodig was voor het houden van een referendum.

Jammer genoeg kwam het referendumverzoek volgens de gemeentelijke verordening te laat. Zo oordeelden de gemeenteraad en de Raad van State. Maar de Bezorgde Bewoners bleven argumenten aandragen voor renovatie van het bestaande Bloemenheuvel en het gebouw van Publieke Werken. Dat was goedkoper dan een nieuw gebouw met behoud van de bestaande gevel als herkenningspunt (vernieuwbouw). Dat laatste is het toch geworden. De gemeenteraad besloot dat er 11 miljoen besteed kon worden aan een modern gebouw waar bestuur en vrijwel alle ambtenaren gehuisvest zijn.

De keuze van de gemeenteraad was voor het comité een grote teleurstelling, vooral vanwege de grillige manier waarop de gemeente omging met de burgerparticipatie en in het bijzonder het referendum. Dat was ook de mening van Ferry Tromp en John Voskens, die in *De slag om het Gemeentehuis* een fascinerend portret schilderden van het 'gevecht' dat burgers en bestuurders over het nieuw te bouwen gemeentehuis leverden.⁹³ De 'slag', speelt zich vooral af tussen het Comité Bezorgde Bewoners, fractievoorzitter Thera Wolf van de PvdA en fractievoorzitter Leonard Heukels van Liberaal Bloemendaal aan de kant van de tegenstanders van vernieuwbouw en burgemeester Ruud Nederveen, VVD wethouder Tames Kokke en de fractievoorzitter van de VVD, Peter Boeijink als vertegenwoordigers van de voorstanders.

Het gebouw is er gekomen. De meningen over de architectuur en de bruikbaarheid ervan zijn verdeeld. De ambtenaren zijn in het algemeen tevreden over hun werkplek, de vergaderkamers hebben een uitstekende akoestiek. Uiterlijk oogt het nieuwe gebouw als het oude Bloemenheuvel in een nieuwe jas. Ook is de omringende ruimte mooi opgeknapt. Maar 'de slag om het ge-

meentehuis' heeft de onderlinge verhoudingen binnen de gemeenteraad negatief beïnvloed en was mede oorzaak van wat de 'crisis van Bloemendaal' ging heten. Omdat het houden van een referendum op zich voor de gemeentelijke schaal een wenselijke aangelegenheid is en niet voor niets is vastgelegd in een Bloemendaalse verordening, is een evaluatie nodig om te zien wat er bij het eerste Bloemendaalse referendumverzoek mis ging.

De invloed van de plaatselijke pers

Als wethouder en bestuurder kwam ik veelvuldig in contact met de pers, meestal met schrijvende journalisten, maar ook wel met radio en televisie. Door het doorlezen van de zeventien plakboeken met knipsels kreeg ik een goed beeld van de inbreng van de plaatselijke pers in de afgelopen jaren. Die is bepaald indrukwekkend. In mijn studietijd⁹⁴ leerde ik de uitdrukking 'Un journal c'est un monsieur'. Dat sloeg op de hoofdredacteur die een krant zijn gezicht en karakter gaf. Dat is nog steeds zo maar in de huidige tijd zijn het vooral de redacteuren die de toon zetten. Die kregen in het *Haarlems Dagblad* ook letterlijk een gezicht. Dat was in het verleden niet het geval. In de oudste knipsels komt de naam van de redacteur vaak niet eens voor en volstaat men met de aanduiding 'van een van onze verslaggevers' of helemaal niets. Pas in de jaren negentig van de vorige eeuw werd het gebruikelijk de naam van de journalist aan te geven. Bij de plaatselijke bladen zoals *Heemstedse Courant*, *Bloemendaalse Courant* en dergelijke werkten meestal slechts een of twee journalisten zodat niet moeilijk te raden viel wie de auteur was. Overigens werden journalisten van het *Haarlems Dagblad* later vaak voor een periode gekoppeld aan een van de gemeenten waardoor de naam van de auteur bekend was.

In de loop der jaren heb ik met heel wat journalisten te maken gehad. Van een groot aantal herinner ik mij hun naam.⁹⁵ In dat contact speelde altijd een mengeling van positie, belang en vertrouwelijkheid. Journalisten azen op nieuws, liefst exclusief. Als bestuurder wil je je verhaal graag kwijt, maar wel op het juiste moment en op de juiste manier. Omdat ik mijn inbreng vaak op papier zette, was de kans op 'misvorming' niet erg groot. Bij een interview of telefonische consultatie wilde ik de concepttekst lezen voor het verhaal in de krant verscheen. Ik heb in al die jaren

nooit problemen gehad met journalisten over deze ‘controle’ van mijn kant, waardoor ik ook nooit iets achteraf heb moeten corrigeren. Omgekeerd gaf ik vooraf wel informatie over lopende zaken zodat journalisten die konden betrekken bij hun speurtocht naar een interessant verhaal zonder een bron te noemen. Slechts een enkele keer vroeg ik een correctie van iets wat ik wel gezegd of geschreven had, maar wat ik bij nader inzien toch liever niet, of anders in de krant wilde hebben. Dat gebeurde meestal in verkiezingstijd waarin alle woorden tellen. Vanwege de goede verhouding met een journalist werd dat altijd gehonoreerd. Daar was ik op mijn beurt dankbaar voor want het scheelde weer een slapeloze nacht en mogelijk verlies aan kiezers.

Dit soort ervaringen geeft aan hoezeer een politicus afhankelijk is van de journalistiek en omgekeerd. Dat is nog steeds zo, al is er wel iets veranderd in de mate van assertiviteit van de regionale pers. Vroeger volgde zij de politiek, nu is zij medespeler in politieke processen. Daarvan zijn in de afgelopen twee jaar genoeg voorbeelden te noemen. Zowel over Haarlem als Bloemendaal verschenen gekruide artikelen over politieke zaken, die in schril contrast staan met de zoetsappige verhalen over winkels die starten of verdwijnen of mensen die een boek (gaan) schrijven. Zelf stel ik een uitgesproken mening van een journalist op prijs, mits die steunt op feiten en geverifieerde uitlatingen van ambtelijk en politiek betrokkenen. Wat dat betreft blijf ik trouw aan het adagium dat mij in mijn studietijd werd ingeprent: ‘de feiten, niets dan de feiten!’⁹⁶ Het *Haarlems Dagblad* en het *Weekblad* hebben mij in staat gesteld het proces rond de ‘crisis in Bloemendaal’ goed te volgen. De werkelijke oorzaken daarvan liggen misschien nog dieper, maar het was fascinerend te lezen hoe politiek en pers op elkaar inspeelden. Dat laatste zie ik als de ultieme vorm van plaatselijke democratie. Dat die kwaliteit niet door iedereen zo wordt beleefd, hebben de journalisten Margot Klompmaker en Ruud Vader in Bloemendaal aan den lijve ondervonden.

Overpeinzingen

Compromissen

Ik voel mijzelf meer bestuurder dan politicus. Besturen is mij op het lijf geschreven, politiek of anderszins. Ik ben bij elkaar twintig jaar wethouder geweest in Haarlem en Bloemendaal. Daarnaast deed ik vanaf 1977 bestuurlijk werk als directeur/algemeen secretaris van de SAN en heb aan vele andere maatschappelijke organisaties, grote en kleine ‘clubs’ een bestuurlijke bijdrage mogen leveren. Ook daar kan ik met plezier op terugkijken. Het versterkte mijn relativiseringsvermogen. Ik leerde dat in sommige organisaties andere regels en mores gelden dan in andere. Relativering past goed in mijn referentiekader. Ik vind niet snel iets normaal, er is altijd een keerzijde of alternatief. Bovendien doe je zelden iets alleen. Daarom ben ik overtuigd van de noodzaak samen te werken om doelen te bereiken. Dat is geen zwakte, maar juist een kracht.

In mijn politieke leven heb ik vaak compromissen gesloten, wellicht wat meer dan politici van andere partijen in andere gemeenten. De basis is echter gelijk. In gemeentes waar een partij geen absolute meerderheid heeft, is altijd consensus nodig om te kunnen besturen. Dat is volgens PvdA'er Max van den Berg, voormalig Commissaris van de Koning in Groningen ‘geen spaagaat maar democratie’.⁹⁷ In Bloemendaal was het een ‘zegen’ dat de vvd nooit de absolute meerderheid in de gemeenteraad haalde. Daardoor moest ook de vvd compromissen sluiten. Dankzij haar electorale overmacht hoefde zij wat minder water in de wijn te doen dan de andere partijen, maar zij kreeg nooit 100% haar zin. Dat is het mooie van een verdeelde verkiezingsuitslag. Als je bij de collegeonderhandelingen overvraagt, loop je de kans als grootste partij met lege handen te staan. Dat is bijvoorbeeld de PvdA Haarlem overkomen bij de collegeformatie in 1990.

De vvd in Bloemendaal was zo verstandig om in mijn tijd uit te gaan van een consensuscollege. Het is moeilijk te zeggen of de PvdA Bloemendaal als kleinste partij daar veel voor heeft moeten inleveren. Ik heb het niet bijgehouden, maar mijn geheugen zegt dat ik mij nooit 'gemangeld' heb gevoeld. Noch in praktische zaken noch in politieke beginselen. Liberalen, christendemocraten en sociaaldemocraten vonden elkaar in een werkbaar programma en uitvoerbare oplossingen. Natuurlijk moest ook ik wel eens wat toegeven. Zo heb ik bijvoorbeeld bakzijl moeten halen bij Stoops Bad en het Gezondheidscentrum Bloemendaal. Dat vind ik nog steeds jammer. Maar ik mag niet ontevreden zijn. Veel van de in de voorgaande delen beschreven projecten zijn 'gelukt' dankzij goed overleg in het college en de vakcommissies en het sluiten van compromissen op onderdelen. De verschillende dossiers over de onderwerpen kunnen dat bevestigen.

Toch maak ik me wel zorgen over het sluiten van compromissen in de politiek zoals dat tegenwoordig gaat. Het lijkt erop dat polarisatie het gaat winnen van consensus. Polarisation is een maatschappelijke ontwikkeling die zich verplaatst naar de politieke arena. Bloemendaal is daar geen uitzondering in. Hoewel strijd een wezenlijk onderdeel is van de politiek mag dat niet ontaarden in een soort geestelijke karate. Daar zijn de samenleving en de democratie niet mee gediend. Zoals Thera Wolf bij haar afscheid verwoordde: 'De inhoud telt niet langer. Zo krijg je discussies die absoluut niet constructief zijn. Partijen nemen afstand van een probleem in plaats van dat ze gezamenlijk zoeken naar een oplossing.' Verder: 'Het elkaar steeds afvallen, het denken in polarisatie, oppositie en coalitie, wij tegen zij: het leidt allemaal tot niks.'⁹⁸

Politieke partijen zijn er niet om lief te doen naar elkaar maar om politieke doelen te realiseren. Het democratisch besturen van een lokale samenleving vereist onderlinge strijd enerzijds en consensus anderzijds. Gedegen voorbereiding door de coalitie, inspraak door de bevolking en tegenspraak door de oppositie zijn daarbij essentieel. Dat proces vraagt relatief veel tijd en ruimte voor discussie, maar dat zijn basiskennmerken van de plaatselijke democratie. Daarbij blijf ik net als vroeger mijn vriend-feind theorie volhouden. Zonder begrip en acceptatie voor het standpunt van de ander kunnen politieke verschillen van mening ontaarden in persoonlijke animositeit en zelfs vijandigheid. Dan

is het evenwicht tussen politieke concurrentie enerzijds en persoonlijk respect en waardering anderzijds volledig zoek. Met alle gevolgen van dien. Het versterkt de burger in het wantrouwen in de plaatselijke democratie en politieke verschillen worden uitgesproken in de rechtszaal in plaats van in de raadszaal.

Toen en nu

Het is verleidelijk om de vroegere bestuurscultuur van Bloemendaal te willen vergelijken met het huidige. Daarvoor ontbreken echter wetenschappelijk bruikbare gegevens. Wel constateer ik dat de door mij opgetekende herinneringen in dit boek ver af liggen van de constatering in de *Verkenning en ontwikkeling van de bestuurscultuur en –praktijk in de gemeente Bloemendaal*.⁹⁹ In deel II: ‘De onderbouwing’ wordt een mijns inziens overtrokken zwartgallig portret geschilderd van de bestuurscultuur in 2015. Dat ben ik zo in het verleden niet tegengekomen. Maar toch blijft de vraag overeind of er echt zo veel veranderd is tussen toen en nu? Ik denk daar genuanceerd over.

In dit boek heb ik bewust niet alle tegenstellingen, discussies en conflictjes vermeld, die zich ook in het verleden hebben voorgedaan. Dat hoort immers bij politiek en besturen. Die bleven echter meestal onder tafel. Wel was de toon wat milder en wellicht was ook het respect voor het politieke bedrijf groter, evenals het vanzelfsprekende gezag van de burgemeesters. Verder was de pers minder assertief dan nu. Ook bestond er nog geen e-mailverkeer, Twitter en Facebook en keek ook de burgerij via de gemeentelijke website niet mee naar commissie- en raadsvergaderingen. Allemaal verworvenheden van deze tijd, maar ook met een schaduwkant.

De opkomst van de sociale media en de assertievere houding van de pers heeft de behoefte van het zittende bestuur vergroot om selectief om te gaan met wat wel en niet naar buiten wordt gebracht, bijvoorbeeld door sommige zaken als vertrouwelijk of zelfs geheim te verklaren. Dat was in mijn tijd veel overzichtelijker dan nu. Toen kwam alles binnen via de brievenbus, nu gaat het digitaal, waardoor externe verspreiding eenvoudig en razendsnel mogelijk is, ook voor wie het bericht niet is bestemd. Daardoor is een instabiele communicatiestructuur in en rondom het gemeentebestuur ontstaan die nauwelijks beheersbaar is, maar soms

wel botst met opvattingen van een deel van de bevolking over openheid en openbaarheid van informatie. Tenslotte benijd ik de huidige generatie raadsleden niet om met die instabiele structuur te moeten omgaan en de veelheid aan informatie te moeten verwerken, van lijvige rapporten en dossiers tot opmerkingen van boze burgers op Facebook. In mijn tijd was het politieke leven een stuk eenvoudiger.¹⁰⁰

Verdwijnen God, de school, de supermarkt en de voetbalclub uit Vogelenzang?

In 1966 publiceerde Geert Mak een indringend boek over een dorp in Friesland: *Hoe God verdween uit Jorwerd*. Daarin beschrijft hij het proces van veranderingen van een agrarisch dorp dat model staat voor tal van dorpen in Nederland waaronder Vogelenzang. ‘Het is het verhaal van (bollen)boeren, kleine winkeliers, de kerk en de import die niet meer groette’, aldus een vrije bewerking van de omslag van het boek.¹⁰¹ In mijn eigen boek over Vogelenzang ben ik daar uitgebreid op ingegaan. Dat is al weer tien jaar geleden.¹⁰² Sindsdien is er een sluipende teruggang van het dorpsleven te constateren. In de kop van deze paragraaf staan bewust de vier dragers van het dorpsleven vermeld: kerk, school, supermarkt en voetbalclub. Daarmee doe ik enigszins onrecht aan andere actoren zoals het dorpshuis, de dorpsraad, de woningbouwvereniging en tal van andere clubs en personen. Met elkaar houden die het dorp overeind. Eigentijds is de website van het dorp waarin alle activiteiten zijn ondergebracht.¹⁰³ Toch ben ik niet gerust op de voortzetting van de leefbaarheid en de sociale cohesie in het dorp. Dat heeft te maken met de schaal van het dorp (aantal woningen en inwoners) en de sluipende effecten van maatschappelijke processen. Heeft het dorp Vogelenzang nog toekomst?

André Burger van het CDA en Henk Schell van de PvdA namen het initiatief de bevolking te raadplegen over de toekomst van Vogelenzang. Feitelijk deden zij wat het gemeentebestuur zichzelf en Vogelenzang al jarenlang beloven: werk maken van het dorpenbeleid waarvan tot dan toe weinig terecht was gekomen. Voor de andere kernen is dat niet zo’n ramp, maar voor Vogelenzang wel. Dat bleek wel op de door beide heren georganiseerde discussiebijeenkomsten waar problemen werden onderkend en mogelijke oplossingen konden worden aangedragen. De bijeenkomsten

leidden tot een breed gedragen raadsnotie waarin het college werd gevraagd de ruimtelijke en sociale kwaliteit van Vogelenzang te verbeteren, uitgaande van de inbreng van de Vogelenzangers. Ook legde de raad de vraag voor aan het college of er nieuw beleid nodig of wenselijk is om de leefbaarheid en vitaliteit van Vogelenzang te vergroten en zo ja, welk beleid hieraan zou bijdragen.¹⁰⁴

Naar alle waarschijnlijkheid zijn daar drastische maatregelen voor nodig. Als er in de komende twee jaar geen vergaande besluiten worden genomen, is de kans aanwezig dat Vogelenzang over tien jaar zal zijn doodgebloed. Veel van de huidige huizen zullen er nog staan, maar het eigenzinnige karakter van het dorp is dan waarschijnlijk verdwenen. Verlies aan dorpsvoorzieningen (winkel, kerk, sport, school, cultuur en dergelijke) is de doodsteek voor het eigen karakter van een dorp. Vogelenzang wordt dan een woondorp 'zonder ziel'.

Een gemeentelijke overheid kan de onderliggende processen voor teruggang in voorzieningen niet of nauwelijks beïnvloeden. Ik denk dan aan factoren als koopgedrag, vermindering van het

Luchtfoto van Vogelenzang zoals het ruimtelijk nu is. Er is genoeg ruimte beschikbaar om het dorp af te ronden.

aantal rooms-katholieken, keuzevrijheid bij de vrijetijdsbesteding, verminderde sociale controle. Een gemeente kan hooguit de ruimtelijke mogelijkheden bieden voor extra woningbouw en daarmee voor het kwantitatieve draagvlak van de voorzieningen. Volgens het huidige beleid van de gemeente Bloemendaal zullen er geen nieuwe woningen meer komen. Daarmee blijft het draagvlak van het dorp beperkt tot circa 2.200 inwoners, het buitengebied meegerekend. Dat is onvoldoende. Daarom dient voor alle in aanmerking komende (agrarische) gronden in Vogelenzang en omgeving onderzocht te worden of en hoe er eventueel huizen gebouwd kunnen worden. Net als destijds is gebeurd bij Vogelenzang-Oost en het voormalige terrein van Ruygrok. Die ruimtelijke ontwikkeling heeft het dorp Vogelenzang jarenlang op de been gehouden.

Is Kennemerstad een zegen of een vloek?

Als bestuurlijk Bloemendaal haar leven niet betert, moet Bloemendaal fuseren met een andere gemeente, aldus het dreigement van de Commissaris van de Koning in Noord-Holland, Johan Remkes. Dat zou jammer zijn omdat Bloemendaal zoals uit de voorgaande hoofdstukken blijkt, altijd een goed bestuurbare gemeente is geweest met een eigen stijl en karakter. Ik hoop dus dat het bestuurlijke tij zal keren en Bloemendaal als zelfstandige gemeente op de kaart van Noord-Holland blijft staan. Maar voor het bizarre geval dat er toch van bovenaf wordt ingegrepen, komt de vraag met wie gaat/moet/kan/wil Bloemendaal een 'huwelijk' sluiten?

Met Heemstede heeft Bloemendaal al eens 'gevreëen'. Dat was in 1994 en niet tot ieders genoegen. Bennebroek is ondertussen een onderdeel geworden van de gemeente Bloemendaal. Bij Haarlemmerliede en Spaarnwoude heeft Bloemendaal onlangs een 'blauwtje' gelopen. Wat blijft er dan nog over? Waarom is Haarlem niet in beeld?

Het is bijna vergeten, maar de regering wil Nederlandse gemeenten vergroten tot het niveau van 100.000 inwoners, ook omdat ze zoveel nieuwe taken op het gebied van sociale zaken en werkgelegenheid op hun bordje krijgen. De uitvoering daarvan vraagt gespecialiseerde menskracht die bij kleinere gemeenten vaak ontbreekt. Waarom zouden we dat niet samen met Haarlem doen. Om de gelijkheid van alle gemeenten die daaraan deelnemen te bena-

Foto Harry Kamphuis met de burgemeesters van Heemstede en Bennebroek als voorstel voor de mislukte gemeente Bloemenstede.

drukken, zou ik niet willen spreken van Groot-Haarlem, maar van Kennemerstad, een gemeente met zo'n 250.000 inwoners.¹⁰⁵

Een paar argumenten daarvoor: De regionale woningmarkt schreeuwt om samenvoeging en regionalisering van het plaatselijke bouw- en toewijzingsbeleid. Vooral door de instroom van vluchtelingen en statushouders (vluchtelingen die zich hier blijvend mogen vestigen), kan dat het beste binnen één gemeente georganiseerd worden. Met uitzondering van Haarlem zijn de Kennemer gemeenten namelijk niet in staat te voldoen aan de eis van de regering om voldoende zelfstandige woningen voor statushouders te leveren. Economisch zal verder meer kracht geput moeten worden uit de recreatieve potentie van de regio. Wat dat betreft lopen de stranden en duinen van Zandvoort en Bloemendaal niet voor niets in elkaar over. Door de veelheid van trendy strandpaviljoens en beachclubs heeft de kust een sterke toeristische aantrekkingskracht. Vrijwel alle gemeenten in Zuid-Kennemerland hebben een rijk cultuurhistorisch verleden en recreatief aanbod. Het regionaal winkelareaal is op zich aantrekkelijk genoeg. Wat ontbreekt, is de onderlinge samenhang. Die is binnen één overkoepelende gemeente beter te organiseren dan tussen verschillende kleinere gemeenten.

De onderlinge afstemming van aanleg en verbetering van wegen is nog steeds een probleem. Ieder voor zich, lijkt het motto van de afzonderlijke gemeenten. Als het vraagstuk gezamenlijk kan worden aangepakt, ligt de doorstroming van het strandverkeer bij één gemeentebestuur in plaats van bij vier. Datzelfde geldt voor kleinschalige wegverbeteringen. Wat te denken van het nog steeds ontbreken van een goede fietsverbinding tussen de Haarlemse wijk Oosterduin, de nieuwe Haringbuyswijk in Aerdenhout en de Heemsteedse Vogelbuurt? Natuurlijk is dit maar een voorbeeld. Het is echter wel illustratief voor het politieke en ambtelijke denken in de afzonderlijke gemeentes. Binnen één Kennemerstad zou dat ondenkbaar zijn.

Zijn er dan helemaal geen nadelen aan Kennemerstad? Ik noem er drie. Praktisch gezien liggen die vooral op het gebied van bereikbaarheid van gemeentelijke voorzieningen: paspoort, rijbewijs, geboorteaangifte, bouwvergunningen en dergelijke. Dit soort problemen kunnen doorgaans technisch en communicatief goed opgelost worden.

Het verlies aan contact met lokale politici en bestuurders is een ander punt van zorg. Maar ook hier geldt een relativering. Het is primair de verantwoordelijkheid van de politieke partijen vorm te geven aan de selectie van hun volksvertegenwoordiging. Daarbij is contact met burgers essentieel. Door de groei van Kennemerstad en daarmee van het aantal raadsleden en hun betere honorering, zou dat niet minder hoeven te worden, maar eerder beter. Politieke partijen zijn zich er terdege van bewust dat de kandidaten voor bestuur uit het hele gebied dienen te komen. Als dat onvoldoende gebeurt, ontstaan er vaak plaatselijke politieke partijen. Voor de verminderde contacten met de burgemeester en wethouders zie ik niet direct een oplossing. In een kleine gemeente zijn die beter bereikbaar dan in een grote gemeente.

Bij fusies in het verleden stond de identificatie van de burger met het eigen dorp of buurt centraal: 'Daar voel ik mij thuis.' Vaak strekte deze identificatie zich uit tot de eigen gemeente en was dat een belangrijke reden voor de bevolking om zich uit te spreken tegen fusie en annexatie. Tussen de gevoelsmatige beleving van de burger en de politieke weerstand tegen schaalvergrotingsprocessen bestaat meestal een relatie. Dat blijkt uit de annexatiegeschiedenis van 1927. De gemeente Bloemendaal zag tien jaar

eerder kans om haar bevolking op te roepen tot een ‘volksopstand’ tegen de annexatieplannen van Haarlem. Dat heeft niet het beoogde effect gehad, maar versterkte wel de identiteit van de gemeente Bloemendaal.

Speelt dat nu nog steeds? Gaan de burgers net als vroeger de barricades op? Getuige de grote belangstelling voor historische artikelen en verenigingen zijn veel burgers geïnteresseerd in de geschiedenis en het wel en wee van hun woonplaats, terwijl ze ook Europees en mondiaal georiënteerd zijn. Dat lijkt tegenstrijdig maar is het niet. Door communicatiemiddelen als kranten, televisie, internet en reizen is de wereld vele malen groter geworden dan de eigen woonbuurt, hoe aantrekkelijk ook. Ik denk dat burgers in een mentaal verstedelijkte samenleving als die van Zuid-Kennemerland hun afweging voor of tegen een grotere gemeente nu evenwichtiger zullen maken dan vroeger het geval was.¹⁰⁶

De gang van zaken met de annexatie van 1927 leert ons dat vooral politici verantwoordelijk waren voor de beeldvorming en oordelen jegens ‘het andere volk in de andere gemeente’. Voor de bevolking is de overgang naar een nieuwe grotere gemeente doorgaans minder ingrijpend. Ik citeer twee passages uit *De magie van een gemeentegrens*: ‘Het privé leven van de meeste burgers is meestal niet veranderd. Op een enkeling na bleven zij in hun huis wonen, hun werk verrichten, naar school en kerk gaan en haalden zij hun boodschappen waar zij het altijd deden. De grens was verlegd, maar het dagelijkse en maatschappelijke leven is gewoon doorgegaan.’ En: ‘Door Bennebroek te beschouwen als de vijfde kern en haar alle ontwikkelingsmogelijkheden te gunnen met betrekking tot zaken als historische identiteit, dorpseigene en voorzieningenniveau, zien Bennebroekers de verandering van de gemeentegrens niet als een bedreiging. Bennebroek blijft Bennebroek, maar wel in een andere gemeente.’¹⁰⁷

Zo zou het ook met de kernen van het huidige Bloemendaal in de nieuwe gemeente Kennemerstad kunnen gaan. En waarom dan niet tegelijk met de gemeente Zandvoort en delen van Haarlemmerliede en Spaarnwoude? Die lijken qua toekomstige problematiek erg op elkaar. Heemstede is nog een apart verhaal, qua grootte, structuur en compactheid. Maar er zou niets op tegen zijn om ook die gemeente erbij te betrekken. Kennemerstad zou dan als een aaneengesloten gebied van wonen, winkelen, cultuur,

monumenten, recreatie en schone werkgelegenheid een unieke plaats innemen binnen de Noordvleugel van de Randstad. Onder leiding van een krachtig politiek bestuur, gekozen uit een veelzijdige bevolking, zouden de verschillende leefsfieren binnen Kennemerstad elkaar optimaal kunnen versterken. Zo'n bestuur is voor mij het belangrijkste motief om te durven denken in termen van één nieuwe gemeente. Op tal van beleidsterreinen werken de Kennemer gemeenten al samen en de noodzaak daartoe neemt in de komende jaren zeker toe. Daardoor dreigt een wirwar van onderlinge regelingen en overeenkomsten tussen verschillende combinaties van gemeenten. Zo mag het sociale domein niet ten onder gaan door de bureaucratische onmacht van de afzonderlijke gemeenten. Bestuurlijke samenvoeging van bestaande gemeenten tot een grotere gemeente biedt de enige oplossing voor democratische controle op het uitvoeren van alle gemeentelijk taken.

Het durven denken in een toekomstige Kennemerstad wil niet zeggen dat het morgen of overmorgen realiteit moet zijn. Het is slechts een idee waarmee onnodige taboes misschien doorbroken kunnen worden. Ook is het een bijdrage om een mogelijke samenvoeging van gemeenten in Zuid-Kennemerland tot één Kennemerstad vooral te benaderen vanuit een anticiperende in plaats van een defensieve houding.

Het andere Bloemendaal

In het voorgaande heb ik tegenover het 'rijke' Bloemendaal veelvuldig het 'andere' Bloemendaal gezet. Deze typering van Harry Peschar en mij is wat in de sociologie een ideaaltype wordt genoemd. Het is een voorstelling van zaken die bewust wat is overdreven om essentieel geachte kenmerken op de voorgrond te schuiven.¹⁰⁸

Onmiskenbaar is het feit dat Bloemendaal als totaal sinds jaar en dag behoort tot een van de rijkste gemeenten in Nederland. Dat is vooral zichtbaar aan het soort huizen en niet alleen in de villaparken. Binnen de gemeente is de kern Aerdenhout een toonbeeld van grote materiële welvaart. In de andere kernen is dat wat meer gemêleerd. Het dorp Vogelenzang vormde jarenlang een uitzondering. De materiële welvaart binnen Bloemendaal was en is ook terug te vinden in de samenstelling van de gemeenteraad. Voor en kort na de Tweede Wereldoorlog werd die echter 'gecamoufleerd'

door de verzuilde structuur van het Nederlandse politieke bestel en de sterke positie van de confessionele partijen, ook in Bloemendaal. Vanaf 1970 werd de vvd toonaangevend. Door de intrede van Liberaal Bloemendaal en de groei van D66 is de politieke hegemonie van de vvd wat teruggelopen, maar dat veranderde weinig aan de gemiddelde rijkdom van de bevolking van Bloemendaal.

Bij het 'andere' Bloemendaal richtte de PvdA Bloemendaal zich daarom vooral op de categorie inwoners voor wie bovenmatige materiële welvaart niet aanwezig, of bereikbaar was. Dat weerspiegelde zich vooral in de behoefte aan betaalbare huurwoningen en is tot de huidige dag het geval. Die beleidslijn van de PvdA is steeds in Bloemendaal zichtbaar geweest. In mijn tijd gesteund door het CDA, D66 en Progressief Bloemendaal, en – zij het schoorvoetend – ook door de vvd. Het heeft mede geleid tot de uitbouw van een kwalitatief hoogwaardig huurbestand, dat reeds voor de Tweede Wereldoorlog werd ontwikkeld. Voor de PvdA waren daarnaast een goed functionerend sociaal vangnet (uitkeringen) en nadruk op maatschappelijke voorzieningen (onderwijs, sport, cultuur) cruciaal. Daar gaf ik persoonlijk ook veel politieke aandacht aan. Bij de maatschappelijke voorzieningen geldt echter bij uitstek de ondertitel van dit boek 'Zelden deed ik iets alleen'. In de verschillende besturen en bij het personeel van maatschappelijke organisaties ontmoette ik veel mensen die hoorden bij het 'rijke' Bloemendaal, maar zich tegelijk inzetten voor maatschappelijk doelen die ook/vooral van belang zijn voor het 'andere' Bloemendaal. Dat is nog steeds zo. Hoewel de PvdA in Bloemendaal dit politiek expliciet nastreeft, zijn er gelukkig in Bloemendaal ook veel organisaties en personen die zich bezig houden met maatschappelijke doelen. Wat dat betreft is het welvarende Bloemendaal tegelijk een gemeente met een sociaal hart.

De toekomst van de PvdA in Bloemendaal

In Bloemendaal heeft de PvdA altijd een min of meer stabiele plaats gehad, gemiddeld goed voor twee tot drie raadszetels en een wethouderschap. Na de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 kwam de PvdA qua aantal stemmen op de laatste plaats en kreeg daardoor slechts één zetel. De laagste score sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog. De landelijke politiek en de Bloemendaalse restzetelverdeling hebben daarbij een rol gespeeld, maar

dat was vroeger ook al zo. Al pakte dat nooit zo slecht uit als in 2014. De vraag is wat daar de oorzaken voor zijn. Zonder gedegen wetenschappelijk onderzoek, blijft dat een beter soort giswerk. Maar ik doe toch een poging. Daarbij maak ik onderscheid tussen landelijke en plaatselijke verklaringen.

Los van algemene maatschappelijke ontwikkelingen die al veel langer aan de kiezersgunst voor de PvdA knagen zoals ontzuiling, schaalvergroting en privatisering, is de belangrijkste oorzaak van de electorale terugval van de landelijke PvdA de afbraak van de sociale zorg. Dat de wetgeving in deze sector toe was aan modernisering, het sociale domein financieel wel erg steunde op de vanzelfsprekendheid van de uitkering en er iets terug moest komen van de vroegere gedachte van mantelzorg, was op zich voldoende reden voor een wat andere koers van de verzorgingsstaat. Maar was het nodig om zo onbesuisd de bakens te verzetten voor wat ooit het speerpunt was van de PvdA? Nu zijn de gemeenten verantwoordelijk voor de uitvoering van het maatschappelijk vangnet en is tegelijk aanzienlijk bezuinigd op het budget van de totale sociale zorg. Voeg daarbij de chaos van de (digitale) uitvoering van de decentralisatie en het feit dat drie PvdA bewindslieden het hakken, breken en opnieuw opbouwen van de participatiemaatschappij moeten uitleggen en verdedigen. Is het dan niet logisch dat het vertrouwen in de PvdA voor vele kiezers is verdwenen? Vanwege de werkloosheid en de vluchtelingstroom zal het moeilijk worden het vertrouwen weer terug te winnen, maar dat zal wel moeten gebeuren. Gelukkig heeft de regering onlangs besloten om een deel van de bezuinigingen op het sociale domein in 2017 ongedaan te maken. Maar is dat voldoende?

Op de inbreng en activiteiten van de twee laatste raadsleden tot 2014, Thera Wolf en Henk Schell, valt weinig aan te merken. Hun inbreng staat buiten kijf. Er moet dus in Bloemendaal nog meer zijn dan het landelijke beleid van de PvdA. Het verkiezingsprogramma muntte niet uit door originaliteit van de onderwerpen en bevatte een standpunt over de zogenoemde Duinpolderweg dat de PvdA in Vogelenzang en Bennebroek stemmen heeft gekost. De klassieke media, *Haarlems Dagblad* en het *Weekblad*, werden zoals gebruikelijk ingezet met interviews en advertenties. De moderne media via internet (website, Facebook, Twitter e.d.) zijn nauwelijks tot niet gebruikt, wat de concurrenten mogelijk beter hebben

gedaan. Toch zijn dat allemaal incidentele verklaringen, Structureel is er meer aan de hand.

In mijn beleving heeft de achteruitgang van de PvdA in Bloemendaal naast de landelijke tendens alles te maken met de samenstelling van de bevolking en het daarmee samenhangende tijdsbeeld. Bloemendaal is een aantrekkelijke woongemeente met veel koopwoningen die niet alleen gekocht worden door Bloemendaalse ingezetenen, maar ook door mensen uit de regio, Amsterdam en overig Nederland. Door de instroom van relatief koopkrachtige personen (en gezinnen) verandert het electoraat in Bloemendaal. In de villawijken zal dat vooral ten goede komen aan de VVD, in de middenstandswijken zal dat verdeeld zijn over alle partijen maar relatief weinig soelaas bieden aan de PvdA. Omdat Bloemendaal geen echte arbeidersbuurten (meer) kent en de sociale huurwoningen vaak bewoond worden door huurders die qua opleiding, beroep en inkomen, de lagere en/of middenklasse zijn ontstegen, wordt daarmee de natuurlijke aanhang van de PvdA steeds kleiner.

Natuurlijk kunnen de electorale kansen voor de PvdA nog veranderen. Dat zal dan vooral landelijk moeten gebeuren. Ook zichtbare activiteiten van (schaduw)raadsleden kunnen bijdragen aan het tegengaan van electoraal verlies. Wat dat betreft zijn Henk Schell, Aty de Groot en Harold Koster goed bezig. Henk is buitengewoon actief, wordt zeer gewaardeerd door de ambtenaren van Bloemendaal, neemt initiatieven, haalt vaak de krant en is binnen de gemeenteraad voordurend bezig om verbindingen te leggen. Het oliemannetje van de raad! Maar dat neemt niet weg dat ik toch bang ben dat uitgerekend in het rijke Bloemendaal de rol van de PvdA plaatselijk opnieuw herkenbaar gemaakt zal moeten worden.

Dat is mede een reden om goed na te denken over nieuwe mogelijkheden voor de PvdA in Bloemendaal. Als afdeling zou de PvdA Bloemendaal kunnen fuseren met die van de PvdA Haarlem. Dat betekent niet dat de PvdA in Bloemendaal, al dan niet in een combinatie, uit de plaatselijke politiek zal verdwijnen. Maar het is om een aantal redenen beter het blikveld wat te vergroten en over meer wezenlijke feedback te kunnen beschikken dan in een verschaalde afdeling Bloemendaal. In de gemeentepolitiek zal het accent van de PvdA Bloemendaal kunnen liggen op wat in de grote steden vroeger het 'wethouderssocialisme' werd genoemd.

Een combinatie van bestuurskracht en sociaal profiel. Daar bestaat in het naoorlogse Bloemendaal ook een traditie in door het functioneren van opeenvolgende PvdA raadsleden en wethouders.

PvdA raadsleden kunnen in navolging daarvan zich als zodanig profileren: vasthouden aan de waarden van de sociaaldemocratie en concrete doelen zichtbaar realiseren. In aansluiting op columniste Sheila Sitalsing van de Volkskrant constateer ik dat in de komende tijd in Bloemendaal ‘de gemeente een volwaardige speler op het gebied van zorg, welzijn en arbeid is en op deze gebieden veel voor haar burgers kan betekenen.’¹⁰⁹ Omdat zeker voor een minderheid van de Bloemendaalse bevolking de behoefte aan betaalbare huurwoningen en de ruimhartige uitvoering van het sociale domein erg belangrijk is, kunnen Bloemendaalse PvdA raadsleden – in nauwe samenwerking met de Haarlemse collega’s – een wezenlijke bijdrage blijven leveren aan het welzijn van die categorie burgers. Maar dat is niet voldoende. De geschiedenis van de sociaaldemocratie in Bloemendaal biedt genoeg aanknopingspunten om ook in de toekomst de PvdA te profileren als een actieve en betrouwbare partij die idealisme koppelt aan een consensusbeleid dat gericht is op het welzijn van de totale bevolking van de gemeente Bloemendaal.

De totale verkiezingslijst van de PvdA in 2014. Slechts één zetel was het resultaat. Hoe gaat het verder?

Tot slot

Het verleden kun je zelf beschrijven, de toekomst is een leeg boek dat anderen gaan invullen. Vrij naar de filosoof Kierkegaard: 'Het leven kan alleen achterwaarts begrepen worden, maar het moet voorwaarts worden geleefd.'¹¹⁰

Verantwoording

De belangrijkste bron voor dit boek was en is mijn geheugen of preciezer het deel van mijn geheugen waar mijn persoonlijke herinneringen zijn opgeborgen. Dat wordt in de psychologische literatuur het autobiografische geheugen genoemd.¹¹¹ Het is 'aangevuld met latere opgedane kennis, vervormd en opgepoetst, gestroomlijnd en gestructureerd.'¹¹² Wat het waarheidsgehalte van mijn herinneringen betreft, houd ik mij daarom vast aan de uitspraak: 'Tedere waarheid is slechts een interpretatie van wat zich in werkelijkheid heeft voorgedaan.'¹¹³ Toch heb ik mijn best gedaan om zoveel mogelijk de objectieve werkelijkheid te benaderen. Daarom heb ik ter ondersteuning van mijn eigen selectieve geheugen gebruik gemaakt van archiefstukken, beleidsdocumenten, speeches, notulen van vergaderingen, boeken en artikelen in kranten en tijdschriften. Vooral de bijdragen van het *Haarlems Dagblad* zijn van onschatbare waarde geweest. Ook heb ik informatie gekregen door gesprekken te voeren met tijdgenoten. Door het opnemen van foto's is getracht de herinnering aan personen, gebeurtenissen of voorbij tijd te versterken.

Een zekere mate van nostalgie heb ik niet kunnen onderdrukken. Terugkijken is prettig. Dat heeft zeker te maken met mijn leeftijd. Zaken uit het verleden lijken beter te begrijpen, interessanter en bruikbaar dan die in het heden. Dat is natuurlijk niet zo. Technologische veranderingen bieden vaak grote voordelen. Zo had ik dit boek zonder computer, tekstverwerking en internet niet zo gemakkelijk kunnen schrijven als vijfenveertig jaar geleden. Ook is het politieke bedrijf in Nederland nu niet minder interessant dan vroeger. Misschien is de politiek wel harder geworden en komen maatschappelijke tegenstellingen in ons land meer aan de oppervlakte dan in het verzuilde verleden. Maar

terug bij mijn eigen herinneringen aan de gemeentelijke politiek, valt mij op dat ik misschien vergeten ben hoe vaak stress, slaapttekort, angst voor slechte publiciteit en conflictjes meespeelden bij het bedrijven van politiek. Dat geldt voor mij als wethouder, als bestuurder en actievoerder. Zoals Hanna Bervoets dat omschrijft: ‘Nostalgie is gedachten aan vroeger, gestript van het gedoe van toen.’¹¹⁴

Ik draag dit boek op aan iedereen die in het boek wordt genoemd. Dan kan men lezen dat zonder hen mijn leven er anders uitgezien zou hebben. Zij hebben met mij deel uitgemaakt van een samenleving in een concreet gebied (Bloemendaal/Zuid-Kennemerland) en een zekere tijd (tussen 1976 en 2016). Soms waren het langdurige relaties, soms vluchtige. Maar steeds hadden wij iets met elkaar dat men politiek of bestuur noemt. Dat is onze verbinding. Wie geïnteresseerd is in hen, zichzelf, of in mij, moet de moeite nemen het boek of onderdelen te lezen of te bekijken. Wellicht om zich te ergeren. Ook dat is nostalgie. En als het boek in bibliotheken of archieven wordt opgeborgen, ben ik tevreden. Dan heb ik wellicht tijdgenoten, gebeurtenissen en mijzelf behoed voor vergetelheid.

Ik dank Anneke van Gessel, Paul Dubbe, Joke en Barend Linders voor het zorgvuldig doorlezen van de tekst en het aangeven van verbeteringen. Zonder hun steun zou het boek niet compleet en leesbaar geweest zijn. De foto's komen uit het familiearchief, het archief van de gemeente Bloemendaal, nu te vinden in de Beeldbank van het Noord-Hollands archief, waaronder die van Poppe de Boer. Ook Hildebrand de Boer, Anneke van Gessel, Cor van Iperen, Wim De Kleermaeker en ikzelf maakten foto's. De keuze voor passende foto's was nog moeilijker dan die van de onderwerpen in het boek. Ik heb getracht de titel van het boek *Politiek Bloemendaal – Zelden deed ik iets alleen*, zo veel mogelijk ook in de foto's tot uitdrukking te laten komen.

Noten

1 De feiten logen er niet om. Burgemeester Ruud Nederveen van de VVD stapte na zes jaar op, kort voor een mogelijke herbenoeming. Marjolein de Rooij van Groen Links had het na een goed half jaar politiek wel gezien in Bloemendaal en verdween naar Afrika om ontwikkelingswerk te gaan doen. De waarnemend burgemeester Aaltje Emmens, die door de Commissaris van de Koning in Noord-Holland, Johan Remkens, was aangesteld om orde op zaken te stellen in Bloemendaal, vond haar missie mislukt en nam afscheid van Bloemendaal. Kort voor haar was wethouder Tames Kokke van de VVD uit het college verdwenen, maar die had dat reeds bij zijn benoeming aangekondigd. Tenslotte stapte de D66 wethouder Jur Botter tegelijk met Aaltje Emmens op. Het voert te ver om alle achterliggende redenen te analyseren die daarbij een rol hebben gespeeld zoals verstoorde persoonlijke relaties in raad, fracties en college en de beïnvloeding door de plaatselijke en landelijke pers (dagbladen, radio, televisie) en sociale media. Dat is mogelijk iets voor een te schrijven roman. Daar leent de Bloemendaalse crisis zich zeker voor in aansluiting op mijn constatering dat de landelijke pers en de sociale media meer oog hadden voor de sterk uitvergroete fictie van de ruzie in het kapitale Bloemendaal dan voor de werkelijke toedracht van het bestuurlijke probleem.

2 In de Volkskrant van 28 juli 2011 beschrijft Marcel van Dam in zijn column 'Op weg naar apartheid' de gevolgen van de in 1976 door mij gesignaleerde problematiek. Mensen met de laagste inkomens en de laagste opleiding wonen in goedkope huurwoningen in de oude stadswijken. Zij hebben relatief vaker te maken met een veelvoud van problemen zoals slechte gezondheid, opvoedingsproblemen, werkloosheid, arbeidsongeschiktheid, armoede, verslaving en criminaliteit. Het huidige volkshuisvestingsbeleid zal volgens Van Dam leiden tot een versnelde segregatie van de Nederlandse bevolking. Van Dam: 'Mensen met hogere inkomens trekken weg uit de oude stadswijken'. Daarmee ontstaat een tweedeling: de 'rijken' in koopwoningen met beter onderwijs en betere zorg in de betere buurten versus de 'armen' in de oudere

stadswijken. Van Dam: 'De moderne apartheid is in opmars.'

3 HAT is de afkorting van Huisvesting Alleenstaanden en Tweepersoonshuishoudens. Het waren/zijn relatief kleine sociale huurwoningen, vooral geschikt voor jongeren, starters en gescheiden mensen.

4 De sociaaldemocratie dateert van voor de wisseling van de 19e en de 20e eeuw. Vanaf die tijd ging de Sociaal-Democratische Arbeiders Partij (SDAP) een rol vervullen bij wat later de verzuilde verzorgingsstaat Nederland zou worden. Onder leiding van Pieter Jelles Troelstra groeide de SDAP. Zijn Gedenkschriften vertellen het verhaal hoe vaak hij tegen de liberale en confessionele stroom in moest roeien om wezenlijke maatschappelijke veranderingen te realiseren. Dat was ook nog na de Tweede Wereldoorlog het geval, nu door de in 1946 opgerichte PvdA.

5 Zie voor de geschiedenis van de uitrit, P.J. van der Ham, *De magie van een gemeentegrens*, 2008, bladzijde 81 e.v.

6 Zie voor de bouwgeschiedenis van de Ruigrok-woningen, P.J. van der Ham, *Vogelenzang, een eigenzinnig dorp in de gemeente Bloemendaal*, Haarlem, 2006, bladzijde 132 e.v. Meer hierover bij noot 23.

7 Zie het hoofdstuk over Politieke veranderingen in de gemeenteraad, bladzijde 143 e.v.

8 *Bloemendaalse Courant*, 8 december 1989

9 *Bloemendaalse Courant*, 24 oktober 1986

10 P.J. van der Ham. 'Onder de pannen II, historie sociale woningbouw in Bloemendaal', opgenomen in *Ons Bloemendaal*, nummer 4, winter 2001

11 *Haarlems Dagblad*, juni 1982

12 *Haarlems Dagblad*, juni 1982

13 *Haarlems Dagblad* van 13 april 1994

14 De teksten zijn ontleend aan de expositie *Naar Zee* in het ABC architectuurcentrum in Haarlem, augustus 2015.

15 *Haarlems Dagblad*, Margot Klompmaker, 4 mei 2016

16 Zie voor de geschiedenis van de Zeeweg, H. Pieterse, *De Parel van Kennemerland, Bloemendaal van A tot Z*, 2008, bladzijde 124

17 Zie H. Pieterse, *De parel van Kennemerland, Bloemendaal van A tot Z*, 2008, bladzijde 66 en P.J. van der Ham, 'Herinneringen aan Van Ouds het Raadhuis (I)', opgenomen in *Ons Bloemendaal*, nummer 2, zomer 2013

18 *Haarlems Dagblad*, 13 september 1990

19 P.J. van der Ham, *De magie van een gemeentegrens. De veranderingen in het grensgebied tussen Bloemendaal en Haarlem na de annexatie van 1927*, Overveen 2008

20 *Haarlems Dagblad*, Margot Klompmaker, 'Verlies en Winst grond Bloemendaal', 28 april 2016

21 Zie het artikel 'Graven en Gravinnen in Vogelenzang-Oost' in het

Bloemendaals Contactblad van december 1984, nr 79, waarin uitvoerig de historische achtergrond van de straatnamen is weergegeven. Op 25 oktober 1990 heeft de gemeenteraad het bestemmingsplan De Gravenlanden vastgesteld, dat gezien kan worden als de voortzetting van het bestemmingsplan Vogelenzang-Oost van 1979 en een bevestiging van reeds via artikel 19 WRO procedures gerealiseerde onderdelen. Opvallend is dat de naam Gravenlanden door de gemeente Bloemendaal nooit formeel is ingevoerd, of door de bevolking is overgenomen. De wijk heet nog steeds Vogelenzang-Oost.

22 Bloemendaals Contactblad, april 1991, nr. 107

23 Het bedrijf Ruigrok was jarenlang een begrip voor Vogelenzangers. De smederij die Jacob Ruigrok in 1849 aan de Leidsevaart begon, groeide in de loop der jaren uit tot een omvangrijke fabriek voor hek- en rasterwerk. Voor het dorp Vogelenzang was het bedrijf een belangrijke werkgever. Het veroorzaakte weliswaar veel geluidhinder, maar mengde zich ook positief in het dorpsleven. In de jaren zeventig groeide 'De Stier' zoals het bedrijf werd genoemd, uit haar jasje. De nieuwe voorwaarden van de toenmalige Hinderwet (nu Wet Milieubeheer) dwongen Ruigrok een nieuw, moderner onderkomen te zoeken in Katwijk. Hoewel de naam Ruigrok nog wel bestaat is het bedrijf overgenomen door B & G Hekwerk in Best, Noord-Brabant.

24 L.J. van Emmerik, 125 jaar kerk, Jubileumboek, Vogelenzang, 1986, bladzijde 24

25 100 jaar KNA, Muziek in Bennebroek, Vogelenzang en Zwaanshoek, 2003–2004 KNA

26 Haarlems Dagblad februari 1981 en Bloemendaals Contactblad van april 1981

27 Dit onderdeel is voor een groot deel ook gepubliceerd in Ons Bloemendaal, nummer 4, jaargang 38, winter 2014. Een aantal onderdelen zijn aangepast.

28 P.J. van der Ham, De kleine wereld van Piet en Marijke, bladzijde 157

29 H.Mandjes en Piet van der Ham. 'De Schans en de Dompvloed-slaan' in Ons Bloemendaal, nummer 1, jaargang 39, voorjaar 2015, bladzijde 32 en 33

30 Pier Hoekstra, Bloemendaal, Proeve ener streekgeschiedenis, 1947, bladzijde 222

31 Vergadering van het college van Burgemeester en Wethouders van 21 januari 1964

32 Dossier 1313 van het gemeentebestuur van Bloemendaal 1940–1988

33 Pier Hoekstra, bladzijde 165; Vrijland, 'Buyten Twist'. Haerlem Jaarboek 1963 (1964): 96–III en 'het Verhaal Buytentwist', geschreven door de redactie van de website Oneindig Noord-Holland, 30 april 2012

- 34 Haarlems Dagblad, 29 november 1979
- 35 Zie P.J. van der Ham, 'Onder de pannen II, historie sociale woningbouw in Bloemendaal', opgenomen in *Ons Bloemendaal*, nummer 4, winter 2001
- 36 Haarlems Dagblad, 18 maart 1983 en 24 maart 1983
- 37 P.J. van der Ham, 'Onder de pannen II', opgenomen in het blad *Ons Bloemendaal*, 25e jaargang, winter 2001, blz. 26 e.v. Officieel is op 17 mei 1993 een Samenwerkingsconvenant Woonruimteverdeling ondertekend door de gemeente Bloemendaal en de drie woningbouwverenigingen. Het convenant was de afronding van een reeds lang voor die tijd gestarte samenwerking.
- 38 Kunstgras, een wedstrijd van zes jaar, *Hockeyclub Bloemendaal 1895-1995*, bladzijde 198
- 39 *Bloemendaalse Courant* van 13 oktober 1988
- 40 P.J. van der Ham, 'De Zandkuil' van Dries van Geluk', opgenomen in *Ons Bloemendaal*, nummer 3, najaar 2010
- 41 Door de BV-constructie kon een investeringspremie van 14% van de stichtingskosten bemachtigd worden. Dat gold vanwege de commerciële exploitatie uitsluitend voor de tennishal. De multihal kende een ander financieel traject. Vanwege het multifunctionele gebruik van deze hal, was de provincie Noord-Holland bereid om daarvoor 350.000 gulden aan subsidie beschikbaar te stellen. De WIR-premie en de provinciale subsidie hebben samen een belangrijke bijdrage geleverd aan het verminderen van de stichtingskosten.
- 42 Zie voor het ontstaan en functioneren van de vereniging hun website www.kennemerkeien.nl
- 43 Haarlems Dagblad van 17 september 2014
- 44 Lees CIOS-Overveen, 40 jaar, van buitenplaats tot sportinstituut, Uitgeverij De Vrieseborch, 1988
- 45 Heemstedse Courant, 1 december 1978
- 46 MDGO-SB als onderdeel van het Frans Halscollege, dat nu onderdeel is van het NOVA college in Haarlem.
- 47 Haarlems Dagblad, 31 januari 1986
- 48 Haarlems Dagblad, 17 januari 1987
- 49 Haarlems Dagblad, 27 januari 1987
- 50 'Wonen in Stoops Bad', *Ons Bloemendaal*, nummer 3 jaargang 35, najaar 2011, bladzijde 16 e.v
- 51 Haarlem Dagblad, 12 juli 1984
- 52 Zie voor de geschiedenis van de familie Bunge en het gebouw Kareol het in 1974 uitgegeven boekje van H. Slagter Wieringa en N.J.P. Bersee, *Het buiten Kareol te Aerdenhout en zijn bouwheer 'De stille Heer van Kareol'*

- 53 Haarlems Dagblad, 18 mei 1979
- 54 Haarlems Dagblad, 17 mei 1979
- 55 Hans van der Horst, *Kareol, Ondergang van een monument*, Haarlem, 1980
- 56 Huib Stam, *Zestig jaar Openluchttheater Bloemendaal*, 2008, bladzijde 68
- 57 Mieke de Natris, 'Gemeentelijke Muziekschool Bloemendaal', in *Ons Bloemendaal*, Klank en Kleur, 30e jaargang, zomer 2006, bladzijde 19 e.v.
- 58 Heemsteedse Courant van 23 december 1981
- 59 Haarlems Dagblad, 1 februari 1985
- 60 Officieel vastgelegd in de Verordening Commissie Achter de Zuilen Bloemendaal 2007
- 61 Zie de website Erik Prins Beeldend Kunstenaar
- 62 Haarlems Dagblad, John Oomkes; 'Gas, het omgekeerde van een galerie', 24 augustus 1984
- 63 Brief van 16 oktober 1981
- 64 Zie voor het werk van Lia Versteeg www.liaversteeg.nl
- 65 Roos Panis, 'Krediet voor dagverblijf blijft een onzekere zaak', *Het Weekblad*, september 1993
- 66 Haarlems Dagblad, 13 oktober 1993
- 67 Gewest Zuid-Kennemerland, *Vogelenzang, een brug te ver?* Een behoefte- en satisfactieonderzoek m.b.t. gezondheidszorg in de kern Vogelenzang, bureau wvg van het gewest Zuid-Kennemerland, januari 1986
- 68 Ham, P.J. van der, 'Bloemendaal en de gezondheidszorg', opgenomen in: *Bestuur, maandblad voor overheidskunde*, oktober 1986
- 69 Bloemendaalse Courant van 24-11-1988
- 70 Het Weekblad van 19 augustus 1993
- 71 Het Weekblad, 8 september 1993 en Haarlems Dagblad, 7 september 1993
- 72 Haarlems Dagblad, 22 september 1990
- 73 *De kleine wereld van Piet en Marijke*, bladzijde 200
- 74 Zie P.J. van der Ham, 'Het diagnostische centrum als centraal loket', *Medisch Contact*, 8 oktober 1999 en P.J. van der Ham, 'Transmurale zorg en artsene laboratoria'. Een nieuw vakgebied tussen huisarts en specialist, *Medisch Contact*, november 1994
- 75 Commissie voor de bezwaarschriften van de gemeente Heemstede, Noordhollands Participatie Instituut, RIGG Zaanstad, Zorgfederatie Zuid-Kennemerland, Kunstijsbaan Zuid-Kennemerland/Haarlem, Olympische Steunpunt Noord-Holland, Educatief Centrum Kennemerland (basiseducatie), Openlucht Theater Caprera, Stichting tot Instandhouding van de Joodse Begraafplaats te Overveen, Stichting Eerebegraafplaats, Stichting Nationale Herdenking te Bloemendaal,

Woningbouwvereniging Brederode Wonen, Huurcommissie

76 Fred Lijdsman was de eerste directeur. Hij is opgevolgd door Bert Gerritse. Maria Buyen was aangetrokken voor de coördinatie van alcohol- en drugsproblematiek en Hub Berkvens en later Nelleke Krug om een nieuw beleidsterrein, de Gezondheidsvoorlichting en Opvoeding (gvo) te ontwikkelen. Zij werden ondersteund door Yvonne, Gerard, Simone en Marjan.

77 Het bureau bestond uit: Jos Bekkers, Erik Otten en Hans Groenedijk.

78 Zie voor mijn functies en publicaties: www.pietvanderham.nl

79 Brief van 7 juli 1998

80 De ijsclub Haarlem en omstreken heeft al vroeg een hoog ambitieniveau. In 1869 omschrijft zij in haar statuten de doelstelling en middelen als volgt: 'Het bevorderen van ijs- en sneeuwvermaken: zij tracht dit doel te bereiken door het aanleggen en onderhouden van ijsbanen, het houden van hard- en schoonrijderijen op schaatsen, hardrijderijen met paard en slede en andere bestaande en nog uit vinden ijs- en sneeuwvermaken'.

81 *Vogelenzang, een eigenzinnig dorp in de gemeente Bloemendaal*, Haarlem 2006, hoofdstuk 7

82 De geschiedenis van de sociale woningbouw in Bloemendaal is te vinden in: Henri Spijkerman, *Onder de pannen. 100 jaar woningwet*, Special Ons Bloemendaal, 25e jaargang, nummer 3, herfst 2001.

83 Jeroen Rozema, 'Bijlage 1 de reserve sociale woningbouw', in *Uitgangspuntennotitie sociale woningbouw*, 17 april 2015. En *Rapport Rekenkamercommissie Bloemendaal, Evaluatieonderzoek Fonds Sociale Woningbouw*, 2015

84 *Haarlems Dagblad*, Margot Klompmaker, 'Bloemendaal op zoek naar bouwlocaties', 16 december 2015

85 Besluitenlijst van het college van 6 juni 2016 m.b.t. Projectopdracht locatiestudie sociale woningbouw

86 Jaap Meijer/Jet Slagter, *Versteend verleden, de Joodse begraafplaats te Overveen*, 1983

87 Een van de interessantste bestuursleden die ik daar ontmoette, was Harry Verheij, voormalige CPN wethouder en locoburgemeester van Amsterdam, die zijn sporen had verdiend in het verzet. Hij was één van de organisatoren van de Februaristaking. Bij zijn afscheid van het bestuur van de Eerebegrafplaats drukte hij ons op het hart om geen onderscheid te maken tussen de waardering van de verzetstrijders die op de begraafplaats zijn herbegraven. Allen zijn gelijk. Zijn boodschap is mij bijgebleven en benadruk ik altijd tijdens rondleidingen van schoolklassen en andere groepen.

88 *Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden*, nummer 86. Het ontwerp

van wet is van 27 april 1925 en de wet is op 1 mei 1927 ingevoerd.

89 *Haarlems Dagblad* van 21 en 22 mei en 20 juli 2015

90 *De magie van een gemeentegrens*, bladzijde 53

91 *Haarlems Dagblad* van 30 oktober 2015

92 Dat was ook de mening van de insprekers over het plan Oldenhove die dat deden namens het Actiecomité, samengesteld uit omwonenden van Oldenhove en andere Overveners: Martin van de Bunt, Edgar Bijvoet, Barbara Diepeveen, Gert van Eikeren, Piet van Gend, C. Smit, Jort Terpstra, J.P. Zonjee en ikzelf.

93 Ferry Tromp en John Voskens, *De slag om het Gemeentehuis*, Burgers en bestuurders in gevecht om de macht, januari 2014

94 Tijdens mijn studie sociale geografie heb ik een aparte cursus perswetenschappen gevolgd. Dat heb ik later herhaald, nu specifiek gericht op wetenschapsjournalistiek. Ondanks een in 1994 behaald certificaat, is het niet mijn bedoeling geweest om het als vak uit te oefenen. Het was voor mij vooral van belang om zo goed mogelijk semi wetenschappelijke artikelen te kunnen schrijven in vakbladen en later ter ondersteuning bij het schrijven van boeken. Ook ben ik daardoor wat kritischer gaan lezen hoe anderen schrijven.

95 Journalisten *Haarlems Dagblad*: Piet Arp, Renee de Borst, Frans van der Berg, Erwin van der Brink, Marianne Bulterman, Hein Flach, Nuel Gieles, Peter Heerkens, Margot Klompmaker, Jan Kuys, Ko van Leeuwen, Kees van der Linden, Arthur Maandag, Pauline van der Mije, Carlo Nijveen, John Oomkes, Rien Polderman, Henk Schol, Richard Stekelenburg, Ilse Thoonsen, Jan Peter Versteeg, Marjon Veenboer, Dirk Jan Westerwoudt, Govert Wisse. Journalisten plaatselijke weekbladen: Alice Verwey, Constance Basart, André Flach, Roos Panis, Frits Reek, Ruud Vader. Jammer genoeg heb ik niet altijd de namen van de journalisten kunnen achterhalen die horen bij een door mij genoemde bijdrage van de bladen.

96 De uitspraak is van de grondlegger van de Amsterdamse sociografie, prof. S.R. Steinmetz.

97 *Volkskrant* van 31 maart 2016

98 *Haarlems Dagblad* van 1 mei 2015

99 Bijlage bij de Raadsnotitie: 'Samen bouwen aan het huis van de democratie in Bloemendaal: tussenbalans en richten van het vervolgproces', 25 juni 2015

100 Het voorgaande is een uitwerking van een interview met mij van Kees van der Linden in het *Haarlems Dagblad* van 3 februari 2015.

101 Geert Mak, *Hoe God verdween uit Jorwerd, een Nederlands dorp in de twintigste eeuw*, Amsterdam, 1996

102 *Vogelenzang, een eigenzinnig dorp in de gemeente Bloemendaal*, Haarlem

2006, hoofdstuk 13

103 Website www.dorpvogelenzang.nl

104 Raadsagenda van 20 april 2016

105 In een artikel in het *Haarlems Dagblad* van 20 november 2013, heb ik al een lans gebroken voor Kennemerstad.

106 Mentale verstedelijking verwijst naar een stedelijke levenswijze als tegenstelling tot die van de (vroegere) plattelandsbevolking. Mentale verstedelijking heeft vooral betrekking op het behoeftapatroon en de contacten van de bewoners met de directe omgeving. Men legt sterk het accent op de privacy; het wonen is voor stadsmensen primair het bewonen van een huis. Hoewel het begrip van oorsprong de bedoeling had om het verschil tussen de stad en het platteland aan te geven, is het ook goed bruikbaar als typering voor dorpen als Overveen en Bloemendaal. Zie ondermeer C.D. Saal, 'Het platteland', en W.F. Heinemeyer, 'De Stad', in *Wegwijzer in de sociologie*, Amsterdam, 1964, blz. 232 en 203.

107 *De magie van een gemeentegrens*, bladzijde 53 en 86

108 De term is van Max Weber. Zie De Jager, Mok en Sijkema, *Grondbeginselen der Sociologie*, 2004.

109 Sheila Sitalsing, 'Zeventig', *Volkscrant* 10 februari 2016

110 Bert Wagendorp, 'Vriezen en dooien', *Volkscrant* 27 februari 2016

111 De psycholoog Douwe Draaisma noemt het autobiografische geheugen: de 'kroniek van ons leven, het dagboek, onze persoonlijke notulen, een lang register dat wij raadplegen'. Deze termen zijn te vinden in zijn boek *Waarom het leven sneller gaat als je oud wordt*, Groningen, 2002, bladzijde 7.

112 Bert Wagendorp, 'Thrilla', *Volkscrant* 6 juni 2016

113 Jan Brokken, *De vergelding, een dorp in tijden van oorlog*, Amersfoort, 2013

114 Hanna Bervoets, *Volkscrant Magazine*, 1 november 2014

Personenregister

- Aertssen, Wim 104
Amelsvoort, van 55
Ancona, Hedy, d' 106
Andriessen, N.H. 67
Arendse, René 37
Arp, Piet 25, 26, 181
Asser, Henk 132
- Bakker, J.A. 69
Bakker, Kees 76
Baker, Evelien 35
Ballegooijen, Henk van 32, 33, 34
Ban, J van der 69
Barentse, Bob 97
Basart, Constance 181
Beetz, Hanna van 132
Bekkers, Jos 180
Berg, Frans van der 181
Berg, Leo van den 10
Berg, Max van den 157
Berg-Diamant, Paulanha van
den 132
Berkvens, Hub 180
Bersee, N.J.P. 178
Bervoets, Hanna 174
Bier, W.C. 134
Bierens de Haan, Cees 45, 85, 113,
135
Bijl, Jack 93
Bijvoet, Edgar 181
Binnerts, Jan Koen 126
Blesgraaf, Ted 15, 17, 94, 106, 131
- Boeijink, Peter 154
Boer, Hildebrand de 135, 153, 174
Boer, Poppe de 174
Boomgaard, Jan van der 37
Boon, Jan van der 97, 135, 136
Bor, Joop 37
Borst, Renee de 181
Bos, Reina 109
Bosch, Appie 17, 25
Bosselaar, Ruud 72, 129
Botter, Jur 175
Boveland, Floris Jan 82
Boveland, Jeroen 82
Boxhoorn, Wim 126
Braaksma, Yske 101
Bredius, Eldo 27, 104
Brinkman, Ab 31, 62, 113
Broekers, Ankie 27, 106
Brokken, Jan 182
Bross 81
Bruggen, H.M. van 38
Bruinooge, Fred 129
Bruins 90
Brulleman, Bert 14
Brulleman, Irene 14, 15
Bückman, J.H.C. 93, 98
Bulterman, Marianne 181
Bunge, Julius Carl 89, 181
Bunt, Martin van de 135, 181
Burger, André 160
Burggraaf, Wim 35, 149
Buyen, Maria 180

Captijn, Paul 10
 Cate, Frits ten 135
 Clausing, D.J. 97
 Coebergh, Hein 27, 92, 98, 154
 Couvée, Dik 103
 Cox, Dolf 79
 Cuypers, Eduard 83, 87

 Dam, Cees 67
 Dam, Maarten 124
 Dam, Marcel van 175, 176
 Dankelman, Piet 129
 Dees, D.J.D. 120, 121, 122
 Dekker, Carel 79, 81
 Dekker, Wisse 121
 Diepeveen, Barbara 181
 Dijksman, Aris 126
 Dok, Flip van 28, 79
 Dorst, W. 123
 Draaisma, Douwe 182
 Dubbe, Paul 37, 109, 174

 Ebeli, Gerard 15, 27, 84
 Eikeren, Gert van 181
 Eldering, Joke 35
 Elsinga, Jan 129
 Emmens, Aaltje 175
 Emmerik, Lou van 177
 Engelen, René van 135
 Essen, Yvonne van 27, 31, 86, 99
 Evers, Gemma 135
 Everwijn Lange, E.J. 38

 Falke, Harry 126
 Flach, André 181
 Flach, Hein 181
 Fuchs, Reinier 129, 132

 Geluk, Daaf 10
 Geluk, Dries van 79, 178
 Gend, Piet van 181
 Gerritse, Bert 180

 Gessel, Anneke van 174
 Gieles, Nuel 181
 Gottmer, Hens 92, 93
 Gou, Leonardo de 10, 11
 Greve, Henri de 8
 Griend, Joop van der 109, 110
 Grift, Gert 129
 Groenendijk, Hans 180
 Groot, Aty de 169
 Gruijters, Hans 141

 Haay, Herbert 48
 Haks, Rinus 98
 Halbertsma, Marijke 135
 Hall, van 97
 Ham, A.P.W. van der 7
 Ham, Anike van der 24
 Ham, Michiel van der 24
 Hamersma, Ed 126, 129
 Ham-Hanou, Marijcke van
 der 18, 24
 Hartog, Leo 37
 Hasselt, Edzard van 82, 135
 Heerden, Arno van 49
 Heerkens, Peter 181
 Heidema, Richard 93, 94
 Heijink, Nico 56
 Heijne Makreel, Fiet 27, 97
 Heilig, Rob 37
 Hein, Gert Jan 39
 Heinemeyer, W.F. 182
 Helwes, Rob 103
 Hemmes-Boender, C.J. 116
 Hendriks, J.P.M. 120
 Heringa, Watse 109
 Hesp, Jos 129
 Hesselman, Ria 135
 Heukels, Leonard 144, 154
 Heuvel, Leen van der 98
 Hietbrink, J.J. (Jan) 33
 Hijnen, Ton 129
 Hijzeler 63

Hoekstra, Pier 177
 Holst, Peter 114
 Holt, Gerard, H.M. 65, 67, 84
 Hoorn, Gerard v.d. 126
 Horst, Hans van der 91, 179
 Hosselet, Fred 71
 Huf, Paul 40
 Hulsebosch, Cora 126
 Hurk, A.P. van den 116

 Ieperen, Cor van 95

 Jager, Anne 72, 182
 Jansen Schoonhoven, Hannie 10
 Jong, Cees de 135
 Jong, Hans de 48
 Jong, Niek de 79, 80
 Jong, Rob de 126
 Jongh, Dirk de 104
 Jorritsma, Eva 99
 Jorritsma, Paul 99, 100
 Joustra, Sjoerd 135

 Kamphuis, Harry 27, 32, 33, 42,
 46, 57, 70, 96, 111, 117, 163
 Kleermaeker, Wim De 87, 92, 93,
 106, 110, 114, 143, 174
 Kleij, Ernst van der 133
 Klompmaker, Margot 156, 176,
 180, 181
 Kneppers, Piet 37
 Kok, Wim 18, 55
 Kokke, Tames 95, 154, 175
 Korte, Jan de 14, 15, 19, 20, 23, 68,
 70, 85, 86, 90, 113, 128
 Korteling, G.J. 59, 60, 113
 Korver, Cees 68,
 Kos, Jacob 104
 Koster, Hans 126
 Koster, Harold 169
 Kraak, Dré 10
 Kramer, Pier 72

Kras, Jos 124
 Krijnen, Wim 126
 Kroskinsky, Lia 126
 Krug, Nelleke 180
 Kuiper, Maté 11
 Kuys, Jan 181

 Lagendijk, Aart jr. 135
 Lagendijk, Aart sr. 134
 Langelaan, J.A. 86
 Lans, Mario van der 37
 Läuger, Max 89, 91
 Leeuwen, Ko van 181
 Letterie, Frank 57
 Liemt, Wim van 10
 Ligtenstein, Arnout 126
 Lijdsman, Fred 180
 Linden, Kees van der 45, 83, 181
 Linders, Barend 82, 153
 Lundberg, Anders 89
 Luyken, Boudewijn 11
 Luyken, Wim van 144

 Maandag, Arthur 116, 181
 Mak, Geert 160, 181
 Mandjes, H. 177
 Meijer, Ellis 114
 Meijer, Jaap 180
 Meijerink, Bert 104
 Meijsing, Josephus Nicolaas 10
 Mensink, Wim 19
 Mierlo, Hans van 9
 Mije, Pauline van der 181
 Mijné-Citroen, René 132
 Mijnlief, Geil 42
 Minnema, Siebe 46, 76, 79, 80
 Monté, Michiel 129
 Mooy, Ton 72
 Muller en Buijert 89

 Natris, Mieke de 179
 Nawijn, A. 38

Nederveen, Ruud 153, 154, 175
 Neef, Enno 126
 Nickers, architect 93
 Nieuwerf 105
 Nijland 62
 Nijveen, Carlo 181
 Nikkels, Bas 82
 Nolte 134
 Noorman, Wietze 73

 Oberman, Foppe 135
 Ockeloën, C. 38
 Oomkes, John 102, 179, 181
 Otten, Eric 109, 180
 Overeem, Bas van 129

 Panis, Roos 106, 179, 181
 Patijn-Bijl de Vroe, Joan 132
 Peereboom Voller, D.H. 28, 38, 99
 Peper, Bram 14
 Peschar, Harry 14, 22, 23, 24, 26, 78, 166
 Pesman, Tineke 35
 Pieck, Anton 100
 Pieterse, Hans 176
 Plesman, John, 76
 Ploeg, Wim van der 15, 27, 71, 104
 Polderman, Rien 181
 Post, Wim 95
 Praag, Bernard van 132
 Prins, Erik 100, 101, 102, 179
 Prinsen, Jaap 93, 94, 95

 Rakké, Hansn 37
 Reek, Frits 181
 Reestman, Sanny 70, 143
 Regt, Paul de 48
 Rehwinkel, Rein 72, 104, 105
 Reijden, J.P. van der 120
 Remkens, Johan 175
 Riessen, Jan van 88
 Rietveld, Peter 133

 Rodenburg, Ary 34, 81, 90
 Rodrigues Pereira 132
 Roemers, Frits 26
 Rohling 30, 134
 Rol, Hugo 108
 Röling, Wiek
 Roos, Loes 79
 Roos, Marylies 144
 Rooy, Marjolein de 153
 Rooy, Nico de 109,
 Rozema, Jeroen 180
 Ruigrok, Jacob 21, 58, 176, 177
 Ruiter, Rike 12

 Saal, C.D. 182
 Salman, Leo 128
 Samkalden, Robbert 124
 Saveur-Hofstee, Martje 132
 Schaapman, Paul 95, 103
 Schaik, Christine van 67
 Schell, Henk 148, 160, 168, 169
 Schep, Annemieke 129, 148
 Schie, Rens van 15, 21, 23, 32, 114
 Schrier, Jan van der 36
 Schipper, Marty 98
 Schnackers, Huub 27, 82, 109
 Schneiders, Bernt 138, 139, 148
 Schnitger, Willem 100
 Schol, Henk 181
 Schölvinnck, Loet 65
 Schoorl, Rinske 14
 Schopman, J.H.C. 43
 Schuijt, Jan 129
 Schultz, Wim 35
 Schulz, Cornelis 73
 Simon, David 132
 Simons, Hans 120
 Sintenie, Nel 36
 Sipkes, Kees 149
 Sitalsing, Sheila 170, 182
 Slagter, Jet 89, 90, 91, 133, 135, 178, 180

Smit, C. 171
 Smit-Kroes, Neelie 51
 Snoeck-Schuller, Liesbeth 97
 Soeteman-Wolf, Annemarie 135
 Spek, Dirk 10
 Spelberg, E.D. 8
 Springer, Leonard 52, 69
 Staleman, Jan 75
 Staleman, Ot 27, 53, 113
 Stam, Cor van 38
 Stam, Huib 91, 179
 Stapel, Harry 14, 18, 19, 25
 Stapel, Mien 18, 19
 Stecki, Zbigniew 115
 Steinmetz, S.R. 181
 Stekelenburg, Richard 181
 Stoop, Aad 41, 78, 84, 86
 Stoop, Adriaan 83
 Straasheijm, Koen 90
 Swaak, Harry en Corrie 96, 97

 Terpstra, Jort 181
 Thorbecke 137
 Thuis, Ton 10
 Tiel, Dea van 72
 Tienen, John van 121, 139
 Timmerman 90
 Todirijo, John 37
 Tollenaar, Hans 124
 Toornvliet, dominee 115, 116
 Tromp, Ferry 154, 181
 Tump, Hans 27

 Vader, Ruud 156, 181
 Veder-Smit, E. 120
 Veeman en Vink 80
 Veenboer, Marjon 181
 Veldkamp, Pauline 104
 Ven, Alex van der 79
 Verbiest, Rien 129
 Versteeg, Jan Peter 181
 Versteeg, Lia 66, 102, 103, 179

Verwey, Alice 181
 Voogd, Joop 23
 Voorst tot Voorst, A.G.M. 71
 Vorst, Bertus van der 90
 Voskens, John 154, 181
 Voskuil, Klaas 8
 Voskuilen, Piet 10
 Vossen, Siem van der 19, 57
 Voûte, Allard 43, 70, 78, 80
 Vreke, Paul 129
 Vries, Jan de 10
 Vries, Martin de 113

 Waal Malefijt, Ton de 135
 Wagendorp, Bert 182
 Wagner, Richard 89
 Wagt, Wim de 153
 Warmerdam, Jan 87
 Warnaars, Johannes 102
 Weekhout, Gerda 31
 Weekhout, Gerrit 15, 27, 28, 29,
 30, 31, 32, 34, 38, 40, 42, 46, 51,
 62, 64, 79, 88, 113
 Wees, Ton van der 37
 Weijers, Piet 129
 Wensveen, Jan van 11
 Westerwoudt, Dirk Jan 181
 Westerwoudt, Patrick 135
 Wetselaar, Joke 82
 Wijk, Jan van 104
 Wijk, O.H. van 38
 Wisse, Govert 181
 Witte, Fons 35, 50
 Witteman, P.J. 65
 Wolf, Thera 94, 154, 158, 168
 Wooldrik, Annemarijke 14, 16, 25
 Wooldrik, Henk 14, 78

 Zeven, Herman 78, 80
 Zonjee, J.P. 181
 Zuurbier, Jac. 126

Piet van der Ham, tussen 1978 en 1994 PvdA wethouder in Bloemendaal, haalt herinneringen op aan de gemeentepolitiek van zijn tijd. Met veel levendigheid plaatst hij zijn politieke ervaringen naast gebeurtenissen uit meer recente jaren.

Hoewel hij veelvuldig in het boek voorkomt is *Politiek in Bloemendaal* geen autobiografie. Hij verbindt zijn politieke en bestuurlijke ervaringen aan die van tijdgenoten en komt tot de conclusie dat je in de plaatselijke politiek zelden iets alleen doet!

De recente Bloemendaalse crisis, zo meent de auteur, is niet alleen een kwestie van ruziënde politici maar heeft structurele oorzaken die nauw samenhangen met de maatschappelijke en politieke veranderingen in de afgelopen veertig jaren.

Politiek in Bloemendaal – Zelden deed ik iets alleen biedt materiaal voor discussies over de toekomst van de gemeente. Het brengt Bloemendaalse geschiedenis in kaart die tot ver in de eenentwintigste eeuw haar sporen nalaat.

Piet van der Ham (1936) studeerde Sociale Geografie in Amsterdam en heeft een lange carrière in de gemeentepolitiek achter de rug: vier jaar wethouder voor D66 in Haarlem en zestien jaar voor de PvdA in Bloemendaal.

